T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

BALKAN ÜLKELERİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇATIŞMA VE ŞİDDETE İLİŞKİN FARKINDALIK DÜZEYLERİ İLE ÇATIŞMA ÇÖZME STİLLERİ

Bahadır BOZOĞLAN

DOKTORA TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nurten SARGIN

Konya–2010

Önsöz / Teşekkür

Doktora sürecinin başından itibaren, ders süresinde, tez konusunun belirlenmesinde, doktora tezinin hazırlanması evrelerinde ve her zaman bana rehberlik yapan Yrd. Doç. Dr. Nurten SARGIN'a vermiş olduğu destek ve göstermiş olduğu ilgi için teşekkürlerimi sunuyorum.

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberli Ana Bilim Dalı Daşkanı Sayın Prof. Dr. Ömer ÜRE ve Doç. Dr. Ali Murat SÜNBÜL tüm aşamalar boyunca bana göstermiş olduğu yakın ilgi ve manevi destek için teşekkürlerimi ve içten şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca tez ve kullanılacak ölçme araçları konusunda bana yardımını esrigemeyen ve motive eden Sayın Yrd. Doç. Erdal HAMARTA'ya da teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca tez süresince bana desteğini veren Yrd. Doç. Dr. Hüzeyin IZGAR ve Yrd. Doç. Dr. Hasan YILMAZ'a teşekkür ediyorum ve şükranlarımı sunuyorum.

Doktora sınavından itibaren, ders, yeterlilik ve tez aşamasında desteklerini esirgemeyen yol arkadaşlarım Sayın Musa KÖROĞLU, Yasemin YAVUZER, Rezzan GÜNDOĞDU ve Aydın ÇİVİLİDAĞ'a, teşekkürlerimi de ayrıca sunuyorum.

Son olarak doktora süresince manevi desteklerini esirgemeyen değerli aileme; annem MELEK, babam YUSUF, kızkardeşim SULTAN MELİKE'ye ve diğerlerine sevgilerimi ve şükranlarımı sunuyorum.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	BAHADIR BOZOĞLAN
	Numarası	065116051001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	EĞİTİM BİLİMLERİ / PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Nurten SARGIN
	Tezin Adı	BALKAN ÜLKELERİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇATIŞMA VE ŞİDDETE İLİŞKİN FARKINDALIK DÜZEYLERİ VE ÇATIŞMA ÇÖZME STİLLERİ

ÖZET

Araştırmada Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ve çatışma çözme stilleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırmada survey yöntemi kullanılmıştır. Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeği (ÇŞFÖ) ve Çatışma Çözme Stilleri Formu (ÇSF) 132'si erkek ve 322'si kız olmak üzere 454 öğrenciye uygulanmıştır.

Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık Ölçeği ile çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ve Çatışma Stilleri Formu ile çatışma çözme stilleri belirlenmiştir. Veriler Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Tukey HSD testi, bağımsız örneklemler t-testi teknikleri ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, bir çatışma durumunda Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'dan katılanlar bütünleştirme Arnavutluk'tan katılanlar kısmen bütünleştirme, uzlaşma ve uyma stratejilerini ve Makedonya'dan katılanların bütünleştirme ve uzlaşma stratejilerini kullandıkları, Kızların çoğunluklar bütünleştirme ve uzlaşma ve sonra uyma ve hükmetme stratejilerini ve erkeklerin bütünleştirme, sonra uyma, uzlaşma ve hükmetme stratejilerini kullandıkları, dil ve sosyal bölümlerde okuyanların bütünleştirme ve uzlaşma stratejilerini, eğitim bölümlerinde okuyanların uzlaşma ve sonra bütünleştirme stratejilerini ve fen-matematik bölümlerinde okuyanların bütünleştirme stratejini ve kısmen uzlaşma stratejilerini kullandıkları görülmüştür Arnavut katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri Türk, Bulgar, Roman, Yunan ve Makedon katılımcılara göre düşük bulunmuştur. Cinsiyet ve katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Eğitim ve sosyal alanlarında öğrenim görenlerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri fen-matematik ve dil alanlarında öğrenim görenlere göre yüksek bulunmuştur.

www.ebil.selcuk.edu.tr e-mail:ebil@selcuk.edu.tr
S.Ü. Meram Yerleşkesi A-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Tel: 0 322 324 7660 faks: 0 332 324 5510

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	BAHADIR BOZOĞLAN
	Numarası	065116051001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	EĞİTİM BİLİMLERİ / PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Nurten SARGIN
	Tezin İngilizce Adı	AWARENESS LEVEL CONCERNING CONFLICT AND VIOLENCE AND THEIR CONFLICT RESOLUTION STYLES OF UNIVERSITY STUDENTS IN BALKAN COUNTRIES

SUMMARY

In the study, university students' awareness levels concerning conflict and violence and their conflict styles in Balkan Countries were found out. The study was conducted by a survey technique, a quantitative method. Awareness Scale Concerning Conflict and Violence and Conflict Resolution Style Forms were applied to 454 students, 132 male and 322 female.

For this reason, the relationship between Awareness Scale and Conflict Style Form and students' genders, countries and the field the students study and the relationship between these two forms were analyzed by means of Variance Analyze, t-test, Pearson Moments Correlation Coefficient and Tukey HSD test techniques.

As results, in conflict situations, it was found participants from Turkey, Bulgaria, Greece and Romania used integration strategy, Albanian participants used sometimes integration, compromise and obedience strategies and Macedonian participants used integration and compromise strategies and rarely obedience and avoidance strategies. Another result was female participants preferred integration and compromise strategies and rarely preferred obedience and domination strategies while male participants used integration and rarely obedience, compromise and domination strategies. Considering the departments, it was found participants in language and social sciences used integration and compromise strategies and rarely used obedience and domination strategies, and also found those in educational departments used compromise and then integration strategies and rarely used obedience strategies while those in science and math departments mostly preferred integration strategy and sometimes preferred compromise and rarely obedience and domination strategies. It was discovered participants from Albany had lower level of awareness than the participants from Turkey, Bulgaria, Romania, Greece and Macedonia. There was no significant relationship between students' genders and their level of awareness concerning conflict and violence. It was found students in educational and social departments had higher level of awareness concerning conflict and violence than students in science and math depts.

www.ebil.selcuk.edu.tr e-mail:ebil@selcuk.edu.tr
S.Ü. Meram Yerleşkesi A-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Tel: 0 322 324 7660 faks: 0 332 324 5510

Kısaltmalar

ÇŞFÖ: Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeği

ÇST: Çatışma Çözme Stilleri Formu

Tablolar Listesi

Sayfa

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Cinsiyet, Ülke ve Alan Değişkenlerine göre dağılımları 46
Tablo 2. Çatışma Çözme Stilleri Formunun Çatışma Çözme Stratejilerine Göre Gruplandırılması 50
Tablo 3. Katılımcıların Ülke Değişkenine Göre Çatışma Çözme Stilleri.....54
Tablo 4. Katılımcıların Ülke Değişkenine Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri 56
Tablo 5. Katılımcıların Ülke Değişkenine Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri Tukey HSD Testi Sonucu 57
Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çatışma Çözme Stilleri 58
Tablo 7. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri 60
Tablo 8. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Çatışma Çözme Stilleri.....61
Tablo 9. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri 63
Tablo 10. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Tukey HSD Testi Sonucu.....64

Şekiller Listesi

Sayfa

Şekil 1: Çatışma Yönetim Startejileri 15
Şekil 2: Çatışma Çözme Stratejileri 17
Şekil 3: Müzakere Süreci 20
Şekil 4: Tarafların Yönettiği Arabuluculuk 23
Şekil 5: Arabuluculuk Süreci 24

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Bilimsel Etik Sayfası i
Tez Kabul Formu. ii
Önsöz / Teşekkür iii
Özet iv
Summary v
Kısaltmalar Sayfası vi
Tablolar Listesi vii
Şekiller Listesi viii
İçindekiler ix
BİRİNCİ BÖLÜM 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 5
1.3. Problem Cümlesi 6
1.3.1. Alt Problemler 6
1.4. Önem 6
1.5. Sayıltı 7
1.6. Sınırlılıklar 7
1.7. Tanımlar 8
İKİNCİ BÖLÜM. 9
Kuramsal açıklamalar ve ilgili araştırmalar 9
2.1. Çatışma Nedir 9
2.1.1. Çatışma Türleri 10
2.1.1.1. Kaynaklarına Göre Çatışma Türleri 10
2.1.1.2. Çatışma Düzeyine Göre Çatışma Türleri 11
2.1.2. Çatışmanın Nedenleri 13
2.1.3. Çatışmanın Sonuçları 14
2.1.3.1. Çatışmanın Olumlu Sonuçları 14
2.1.3.2. Çatışmanın Olumsuz Sonuçları 16

2.1.4. Çatışma Yönetim Stratejileri 16
2.1.4.1. Müzakere 20
2.1.4.2. Arabuluculuk 23
2.1.5. Çeşitli Görüş ve Kuramlara Göre Çatışma 26
2.2. Şiddet Kavramı 29
2.2.1. Şiddetin Tanımı....29
2.2.2. Şiddetin Nedenleri 30
2.2.1.1. Biyolojik Nedenler 31
2.2.1.2. Psikolojik Nedenler 31
2.2.1.3. Psikiyatrik Nedenler 32
2.2.3. Toplumsal Yaşamda Görülen Şiddet Çeşitleri....32
2.2.3.1. Bireyin Kendine Yönelik Şiddet....33
2.2.3.2. Bireyler Arası Şiddet 33
2.2.3.3. Kollektif Şiddet....34
2.2.4. Çeşitli Görüş ve Kuramlara Göre Şiddet 34
2.3. İlgili Araştırmalar 38
2.3.1. Çatışmayla İlgili Yapılan Bazı Araştırmalar 38
2.3.2. Şiddet ile İlgili Yapılan Bazı Araştırmalar 43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 47
3.1. Yöntem 47
3.1.1. Araştırma Modeli....47
3.1.2. Evren ve Örneklem 47
3.1.3. Veri Toplama Araçları 49
3.1.4. Veri Toplanması ve Analizi 51
3.1.5. Verilerin Analizi 52

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 53
4.1. BULGULAR....53
4.1.1. Araştırmda Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık Ölçeği ve Çatışma Çözme Stilleri Formundan elde edilen sonuçlar. 53

BEŞİNCİ BÖLÜM 62
5.1. Tartışma ve Yorum 62
ALTINCI BÖLÜM 66
6.1. Sonuç ve Öneriler 66
6.1.1. Sonuç 67
6.1.2. Öneriler 69
KAYNAKÇA 70
EKLER 93
Ek A. Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeği 94
Ek B. Çatışma Çözme Stilleri Formu 95
EK C. Awareness Scale Concerning Conflict and Violence 96
EK D. Form of Conflict Styles 97
Özgeçmiş 98

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi ele alınmış, araştırmanın amacı, konunun önemi, çalışmanın alt problemleri, sınırlılıkları ve araştırmada yer alan temel kavramlara yer verilmiştir.

1.1 Problem

Çatışma birbirine uymayan amaçlar, kıt kaynaklar veya bunları elde etmek için gerekli güç kaynakları nedeniyle gruplar veya bireyler arasındaki rekabetten kaynaklanmaktadır. Bu aynı zamanda bireylerin amaç, kaynak ve güç ile ilgili farkındalıkları veya algıları ile tanımlanır ve bu bireyler ve kültürler arasında büyük farklılıklar meydana getirir. Bu farkındalığın bir belirleyicisi de paylaşılarak öğrenilen ve sosyal olarak nesilden nesile geçen kültürdür (Avruch, 2004:1).Kültür bireylere yaşamla ilgili bakış açısı ve algılama şeklini meydana getirir (Latif, 2000:1). Daha geniş anlamda ifade etmek gerekirse kültür bireylerin, oluşturdukları grup ve toplumların, ortak dini inançları, ritüellerini ve günlük yaşamdaki uygulamalarınına yön verir (Todd, 2006:285).

Bireyler ve gruplar arasında olan çatışmayı algılama biçimi kültürden kültüre farklılaşmaktadır. Bazen aynı toplumdaki bireyler bile potansiyel olarak farklı kriterlerden dolayı farklı gruplar ve çatışma algıları, yaklaşımları ve çözüm yöntemleri oluşturabilmektedir. Örneğin, dil, etnik köken veya uyruk, sosyo-ekonomik özellikler, farklı coğrafik bölgeler bu farklılığın temel unsurlarıdır. Toplum ne kadar karmaşık ve farklılaşmış ise o kadar fazlı algı farklılığı meydana gelebilir. Bunların her biri kendi potansiyel farklılığını bir başka deyişle kültürünü oluşturmaktadır (Avruch, 2004:5).

Kültür iki yolla bireyleri etkiler. İlk olarak, kültür kolektif veya grup kimliği oluşturmak için ortak paylaşılan semboller meydana getirir. İkinci olarak, bu semboller bir duygusal alt yapıyla oluşturulduğundan ve insanları bu duygusal alt

yapıyla bağladığından bireysel kimlik için de dayanak oluşturur. Kültür kısaca bireysel ve kültürel kimliği bağlar, sosyal gruplar arasındaki sınırları ortaya koyar (Avruch, 2004:8). Birçok antrepologa göre kültür insanları meydana getiren, düşünme ve algılama şekillerini belirleyen en önemli faktördür. Balkanlarda da insanların bakış açılarını ve algılarını etkileyen en önemli şey onların içinde yaşadıkları kültürdür. Balkanlarda bu kültürü meydana getiren şey farklı din, mezhep, dil ve geçmiştir (Liotta & Simons; 1998:3).

Bu paylaşılan ortak semboller ve yaşam biçimi, kültürün ve çatışmanın algılanışı, yaklaşımı ve çözümü ile ilgili güçlü bir ilişki kurar. Bu ilişki de bireylerin çatışmayla ilgili algı, yaklaşım ve çözüm yöntemlerine alt yapı oluşturur (Avruch, 2004:8; Ma & Kao, 2008:3). Bazen toplumları birleştiren ortak sembol, duygu ve yaşam tarzı farklı toplumlar arasında farklı anlama, bakış açısı ve algılardan kaynaklananan çatışmalar meydana getirir (Fiske, 1989:58 Akt. Latif; 2000:10).

Farklı kültürlerde yaşayan birey ve gruplar çatışmayı çözmek için farklı çözüm yaklaşımı, stratejileri geliştirir ve kullanırlar. Kültürler arasındaki farklı davranış ve tutumlar güce dayalı erkeksi toplumlar, feminist toplumlar, bireyci veya kollektif toplumlar meydana getirirler (Ma & Kao, 2008:1-2). Daha bireysel toplumlarda bireyler bir çatışma durumunda cest, mimik ve vücut dili gibi doğrudan ifadeler kullanıp ve davranışlar gösterirken, kolektif toplumlarda ise birbirine bağımlı ve toplumsal ortamı dikkate olan kaçınma veya boyun eğme gibi yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir (Avruch, 2004:10; Ma & Kao, 2008:2). Batı toplumlarındaki bireyler daha çok bireysel ihtiyaçlarına uygun çözüm stratejilerine yönelirken doğu toplumlarındaki bireyler sosyal ilişkileri geliştirecek ve güçlendirecek olan çözüm stratejilerine yönelebilirler (Walker, 1999:1).

Avrupanın güney doğusunda yer alan farklı inanç ve dile sahip insanların yaşadığı Balkan Ülkelerinde de geçmişten bu yana insanlar, gruplar ve toplumlar arasında çeşitli nedenlerle çatışmalar yaşanmaktadır. Avrupa Birliğinin ve NATO'nun en sorunlu bölgesi olan (Simon, 2007:2) Balkanlarda birçok imparatorluk ve devlet hüküm sürmüştür. Ama bu imparatoruklar ve birçok devlet farklı nedenlerle artık ya yoktur ya da bir den fazla develete bölünmüş durumdadır.

Bu da bölgede bir bölünmüşlük ve rekabet ve güvensizlik meydana getirmiştir. Balkanlarda insanlar ve gruplar arasındaki çatışmaların en büyük nedeni bu kronik güvensizlik ve istikrarsızlık olduğu, ama bunun yanında araştırmacıların gözünden kaçan bu güvensizliğin altında yatan şey derinleşmiş kültürel ve medeniyetlere ait farklılıklar olduğu belirtilmektedir (Liotta & Simons; 1998:2; Aksu, 2004:41). Bütün bunların yanında ekonomik, sosyal ve politik sebepler de Balkanlarda çatışmaları artıran nedenlerdendir (Aksu, 2004:42).

Bölgede özellikle Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk kültürleri ile ön plana çıkan ve insiyatif alan ülkeler konumunda iken (Aksu, 2004:49), Sırbistan, Kosova, Bosna-Hersek, Hırvatistan en zayıf ülkeler (Belloni, 2007:23) olarak belirtilmektedir. Bazen aynı coğrafyada yaşamak ve benzer olaylarda karşılaşmak çözümlerde de benzerlikleri de beraberinde getirebilir.

Genel olarak Balkan ülkelerine ve yaşanan çatışma ve algılarına bakıldığında bunun en temel sebeplerinin etnik, tarihi ve güvenlik gibi yapısal faktörler, devlet yapısı ve ideolojisi gibi politik ve hükümetlere ait faktörler, gelişmişlik ve ekonomik gelir seviyesi gibi ekonomik faktörler, doğal kaynaklar ve kirlilik gibi çevresel faktörler ve inanç özgürlüğü ve eğitim özgürlüğü gibi kültürel ve algısal faktörler olduğu söyelenebilir (Vrbensky, 2008:7). Bu algısal farklılılar çatışamaya ait farkındalık düzeylerinde de farklılıkları bereberinde getirmektedir.

Algılamalardaki farklılıklar çatışmalara ve uygun yöntemlerle çözülemeyen veya doğru biçimde ele alınamyan çatışma da şiddete dönüşmektedir. Çatışmaya nasıl tepkide bulunacağı da büyük ölçüde, bireylerin çatışmayı ele almada farkındalıklarına ve algılamalarına, geçmiş yaşantılarındaki öğrenmelerine, model almalarına, diğer insanların çatışmaya verdikleri tepkilere, çatışma çözümünde kullandıkları yöntemlere ve içinde yaşadıkları kültüre göre değişmektedir. Çatışma ile ilgili yapılan çalışmalarda kültürel farklılıkların çatışmayı ele alma biçimlerini ve stillerini önemli düzeyde etkilediği ve konuşma dilinin farklı olması sorunlarını daha iyi dile getirememesi, istek ve beklentilerin iyi ifade edilememesinden kaynaklanan çeşitli çatışmaların ortaya çıktığını ortaya konmuştur (Ömür, 1998). Örneğin, Aynı durumla karşılaşan iki bireyden biri tamamen onu görmezden gelerek yani kaçınma

davranışı gösterirken diğeri tamamen baskıcı ve agresif olarak olayın üzerinde gidebilir. Bunu tamamıyla bu iki kişi arasındaki algı farklılığından meydana geldiği belirtilmektedir (Gross, Guerrero & Alberts, 2004:251).

Çatışma kişiler ya da gruplar arasındaki ilgi alanlarının farklı olmasından kaynaklanarak ortaya çıkan, taraflardan birinin kazanması diğerinin kaybetmesine neden olan, huzursuzluk, sıkıntı, stres, düşmanlık ve kavga gibi olumsuz davranışlara neden olan sosyal bir olgu (Akkirman, 1998:1) olarak tanımlanmaktadır. Çatışmanın nedenlerine bakıldığında kendi duygu ve düşüncelerini ifade edememe, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlayamama ve dolayısıyla ilişkinin getirdiği sorunlar tam olarak saptanamaması olarak ifade edilmektedir (Özgit, 1992:24).

Yoğun ilişkilerin yaşandığı yerlerden birisi de üniversitelerdir. Günümüzde üniversitelerde farklı kültürlerden gelen, hatta farklı ülkelerden gelen öğrencilerin olduğu bilinmektedir. Tarihsel süreç içinde, üniversiteler genel olarak toplumda gerilimin başladığı yerler olmuştur. Çatışma ortaya çıktığında üniversite öğrencileri bu durumun içinde yer almıştır veya çatışmaları kendileri ortaya çıkarmışlardır. Çatışma özellikle yüksek öğretimde yaşamın bir parçasıdır (Schofield, 1975:1). Günümüzdeki öğrencilerin çeşitliliğinden dolayı çatışmalar daha sık ortaya çıkmakta ve daha belirgin hale gelmektedir. Yüksek öğrenimin tartışmalara ve serbest düşünceye açık olması da çatışmaya yol açan nedenlerdendir (Holton, 1995:4). Üniversite öğrencileri arasındaki çatışmalar zamanla farklılaşmaktadır. Üniversitelerde öğrenci sayıları artmakta ve geldikleri yöreleri, kültürleri, değerleri değişmekte, kampuslerde artık farklı bir iklim oluşmaktadır. Bu farklılıklarda çatışmayı daha sık gündeme getirmekte ve daha kolaylıkla şiddete dönüşmektedir. Bu nedenle, çatışmaların olumlu yollarla çözümlenmesi ve şiddetin önlenmesi konularına yer verilmesi gerekmektedir.

Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar kültürler arası farkların çatışma yönetimi üzerindeki etkisini (Avruch, 1991), üniversite öğrencilerinin kendini kabul düzeyleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkiyi (Arslan, 2005); çatışmayı yükleme karmaşıklığı açısından, kültürler arası farklılıkların uluslar arası çatışmaları çözümü üzerindeki etkisini (Kozan ve Ergin, 1998), etnik kökenin ve çatışmaya önlemeye

yönelik beceriler üzerine etkisini (Egawo, 2000), kültürel farklılıkların şiddet ve çatışma çözümü arasındaki ilişkisini (Ömür, 1998), kültürler arası farklılıkların 3. tarafın yardımını alarak yaptığı çatışma çözümünde meydana gelen farklıklıları (Björnehed, 2005), öğretmen adaylarının çatışma çözme stillerini (Sargın, Tor, Bozoğlan ve Köroğlu, 2007), öğretmenlerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerini (Sargın ve Köroğlu; 2008) ve üniversite öğrencilerinin çatışma çözümleme yaklaşımlarını (Kasap, 2006; Vasilopolos, 2003) ele almıştır.

Bu araştırmada da Balkan ülkelerindeki üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ile çatışma çözümünde kullandıkları stillerin neler oldukları ve ülke, cinsiyet, alan değişkenleri açısından farklılıkları olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

1.2 Amaç

Ortak amaçlar doğrultusunda bir arada bulunan üniversite öğrencileri arasında kültürel ve bireysel farklılıklardan dolayı çatışma ve anlaşmazlıkların olması doğaldır. Önemli olan çatışma veya anlaşmazlıkların nasıl çözüleceği ve yönetildiğidir. Bunun içinde önce çatışma ve şiddetin farkında olunması ve insanların çatışma çözümünde kullandıkları yöntem ve stillerin belirlenmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerini ve çatışma çözme stillerini ülke, cinsiyet ve alan değişkenleri açısından incelemektir.

1.3 Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi "Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ile çatışma çözme stilleri ve ülke, cinsiyet ve öğrenim gördükleri alan değişkenleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?" şeklindedir. Bu problem cümlesiyle ilgili aşağıdaki alt problemlere yer verilmiştir:

1.3.1 Alt Problemler

1. Katılımcıların ülkelerine göre çatışmada kullandıkları çatışma çözme stilleri farklı mıdır?
2. Katılımcıların ülkelerine göre çatışma ve şiddete yönelik farkındalık düzeyleri arasında bir fark var mıdır?
3. Katılımcıların cinsiyetlerine göre çatışma stilleri farklı mıdır?
4. Katılımcıların cinsiyetlerine göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri arasında bir fark var mıdır?
5. Katılımcıların öğrenim gördükleri alanlara göre ve çatışma stilleri anlamlı olarak farklı mıdır?
6. Katılımcıların öğrenim gördükleri alanlara göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.4. Önem

Çatışma insan ilişkilerinin kaçınılmaz ve doğal bir parçasıdır. Bundan dolayı birbirini hiç tanımayan insanlar arasında, aynı iş yerinde çalışan iki iş gören, aynı sınıfta okuyan öğrenciler anlaşmazlıklar yaşayabileceği gibi zaman zaman kardeşler, ebeveynler ya da çocuklar arasında da birçok sebepten dolayı anlaşmazlıklar, çatışmalar yaşanabilmektedir. Özellikle şiddet ve çatışma durumlarında kültürel öğe önemli bir etkendir, bu etken kişi ve kişilerin çatışmayı ele alış biçimide, çatış ve şiddeti algılamalarında ve çatışma çözüm yöntem becerilerinde farklılıklar meydana getirmektedir.

Günümüz dünyasında çatışma ve şiddet sürekli artmakta ve bununla ilgili haberler yazılı ve görsel basında yer almaktadır. Dünyanın ve Avrupanın en sorunlu bölgelerinden Balkanlar da çatışmaların sık yaşandığı bilinmektedir. Gerek dini gerek ekonomik veya coğrafik olsun birçok tarihi süreç bu bölgeyi farklı kılmıştır. Bu bölgede birçok devlet, imparatorluk var olmuş ve Balkan savaşları, birinci ve ikinci dünya savaşları ve soğuk savaş gibi birçok olaylar meydana gelmiştir. Bütün bunlar bölgeyi küçük devletlere ve bu devletlerde farklı veya yaşanan ortak şeylerden dolayı benzer kültürlerin oluşmasına neden olmuştur.

Üniversiteler çoğunlukla bireysel farklılıkların olduğu farklı ülkelerden ve kültürlerden insanların öğrenim gördükleri yerlerdir. Farklı kültürden ve yaşantılardan gelen üniversitelerde de öğrencileri arasında da sık sık çatışma ve şiddet davranışları olmaktadır. Üniversite öğrencilerinin bu çatışma ve şiddet durumlarının farkında olması ve yapıcı bir çatışma çözme stilini kullanıp çatışmaları şiddete dönüştürmeden olumlu bir şekilde çözmeyi öğrenmesi daha sonraki bireysel ve toplumsal açılarından da önemlidir. Bu çalışma üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerini, kullandıkları çatışma çözme stillerinin belirlenmesi, bunlara yönelik yapılacak olan çatışma ve şiddete ilişkin programlara kaynak oluşturması açılarından da önemlidir. Ayrıca bu çalışma cinsiyet, öğrenim görülen alan ve ülkeler açılarından da karşılaştırma olanağı sağladığı, kültürler arası karşılaştırma olanağı verdiği için de önemlidir.

1.5. Sayıltı

Araştırmada katılımcıların kullanılan ölçek ve formlara içten, samimi ve doğru yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırma, Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Arnavutluk ve Makedonya ülkeleri ile sınırlıdır.
2. Araştırma, katılımcılardan İngilizce bilenler ile sınırldır.
3. Araştırma verileri Kişisel Bilgi Formu, Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeğini (ÇŞFÖ) ve Çatışma Çözme Stilleri Formundan (ÇSF) elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Çatışma: Birbiriyle uyuşmayan iki veya daha fazla güdünün aynı anda bireyi veya bireyleri etkilediği anlarda ortaya çıkan bir durumdur ve güdülerin türüne, şiddetine, içinde bulunulan ortama göre bu durum değişik örüntüler gösterebilir.

Şiddet: Şiddet yaralamak ve istismar etmek amacıyla fiziksel, psikolojik, zihinsel ve duygusal gücün kullanılmasıdır.

Farkındalık: Gerçeği gözlemlemek, içe dönüş, anlık deneyimler yolu ile kişinin kendi zihnini ve bedenini anlaması, keşfetmesidir, farkına varmasıdır.

Çatışma Çözme Stili: Çatışma durumlarında bireylerin belli davranış modelleri doğrultusunda kendilerini ifade etme eğilimleridir.

Balkan Ülkeleri: Balkan ülkeleri Türkiye, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Sırbistan-Karadağ, Bosna-Hersek ve Hırvatistan'ın da yer aldığı Akdeniz, Karadeniz ve Adriyatik denizi arasında kalan ülkelerdir.

Kültür: Bireylerin üyesi olmaktan güç aldığı, nesilden nesidel geçen, paylaşılan ve öğrenilen yaşam biçimlerinin bütünüdür.

Üniversite Öğrencisi: Üniversitede öğrenim gören ögrencilere verilen genel addır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL İÇERİK VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, çatışmanın tanımına, kaynaklarına göre ve düzeyine göre çatışmanın türlerine, çatışmanın nedenlerine, çatışmanın olumlu ve olumsuz sonuçlarına, bireysel, bireyler arası, grup içi ve gruplar arası çatışmalara, çatışma yönetim stratejilerine, şiddete kavramına ve tanımına, şiddetin biyolojik ve psikolojik nedenlerine, toplumda görülen şiddet tür ve şekillerine, konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışı yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Çatışma Nedir?

Çatışmanın İngilizce karşılığı olan 'conflict' kelimesi; Latincede birbirine vurmak, karsı gelmek anlamında olan 'conflictus' kökünden gelmektedir (Pekkaya, 1994: 3). TDK (1988:283) tarafından "birbirini tutmamak, birbirini çelmek, karşılıklı vuruşmak, kavga etmek" olarak tanımlanmıştır.

Çatışma genel anlamda insanların farklı görüş, ilgi, değerler ve ihtiyaçlar konusunda yaşadığı duygusal, fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak bir anlaşmazlık ya da gerginlik yaşanması durumudur (Koçel, 1984; Doğrusöz, 1987; Tjosvold, 1991; Rahim, 1992; Cahn, 1992; Ömür, 1998; Qest International, 1994; Akt, Erkan ve Kaya, 2005; Deutsch ve Brickman, 2009). Günlük kullanımda ise çatışmaya şiddet, yıkım, düşmanlık, kavga ve savaş içeren anlamlar yüklenilir (Mayer, 1990; Akt. Karip, 2003:2). Robbins (1994) çatışmayı kişinin ya da grubun bir seçeneği tercih etmede zorlanması ve bu zorlanma sonucu karar verme mekanizmalarında bozulma olarak tanımlamıştır (Akt. Öner, 2006:18). Robbins (1989:216) ve Löfgren ve Malm (2005:5) çatışmayı insanlar birbirleri ile iletişim içinde olduğu sürece doğal ve kaçınılmaz bir sonuç olarak ifade etmiştir. Den (1995:11)'e göre çatışma kaçınılmaz, olumlu ve yapıcı olduğu kadar etkili bir perfomansın için de gereklidir. Karip (2003:3) çatışmanın daha çok toplumsal taraflar arasında etkinliklerde, ilişkilerde ve davranışlarda uyuşmazlık olarak ifade edildiğini belirtmektedir.

Korkmaz (1996:15) ise kitabında çatışmayı aynı görüşte olmama, karar verme güçlüğü, yetersiz iletişim, düşüncelerin uyuşmaması, şiddet ve anlaşmazlığı ifade ettiği gibi; yaratıcı ve yapıcı hareketin kaynağı, yeniliği, gelişmeyi, hoşgörü ve var olmanın temel bir koşulu olarak ifade etmiştir.

Çatışma tanımı ile ilgili en ilginç tanımlardan biri çatışmanın sekse benzetildiği, belli aralıklarda olacağı ve tadının çıkarılması gerektiği çünkü çözümü durumunda insanda bir rahatlama meydan getirdiği yönündeki bir tanımdır (Deutsch ve Brickman, 2009:2).

Yukarıda verilen tanımlara göre çatışma türlere ayrılmış, kaynaklarına ve düzeylerine sınıflandırlmış ve açıklanmıştır.

2.1.1. Çatışma Türleri

Çatışma türleri farklı yaraştırmacılar tarafından farklı olarak tanımlanmıştır. Moore (1996:35) çatışma türlerini değer, veri, çıkar, yapısal ve ilişki çatışması olarak tanımlamıştır. Rahim (1992) yapmış olduğu sınıflandırma çatışmaların kaynaklarına ve düzeylerine göre olmak üzere iki ana başlık altında toplanmıştır (Karip, 2003:20).

2.1.1.1 Kaynaklarına Göre Çatışma Türleri

Çatışmalar, çatışmaya neden olan, çatışma öncesi oluşan şartlara bağlı olarak gruplandırılabilir. Duygu, düşünce ve değerlerdeki farklılıklar çatışmaya neden olabilir. Çatışmanın daha iyi anlaşılabilmesi ve çözülmesi için kaynaklarına göre sınıflandırılabilir (Karip:2003:22):

1. **Duyuşsal Çatışma:** Psikolojik çatışma olarak da bilinen bu çatışma türünde tarafların bir konuda çalışırken duygularında uyuşmazlık meydana gelir ve bu da duygulara bağlı bir çatışmaya neden olur.
2. **Çıkar Çatışması:** Kaynakların sınırlı olmasından kimin ne kadar pay alacağı, hangi yöntemin paylaşımla ilgili problemin çözümünde kullanılacağı konusunda uyuşmazlık vardır ve bu da tarafların çatışmasına neden olur.

3. **Değer Çatışması:** İdeolojik çatışma olarak da bilinen bu çatışma türünde değerlerin uyuşmaması ve belli bir konuda farklı değer yargılarından dolayı ortak bir hareket noktası bulamamasında dolayı çatışırlar.
4. **Bilişsel Çatışma:** Düşünme, algılama ve yargılardaki farklılıklardan dolayı bilişsel çatışma ortaya çıkar. Bu durumda aynı bilgi taraflar tarafından farklı yorumlanmaktadır.
5. **Amaç Çatışması:** Tercih edilen amaçlar nedeniyle uyuşmazlık ortaya çıkar. Kısmi olabileceği gibi tamamen anlaşılmaması söz konusu olabilir.
6. **Temel (Esas) Çatışma:** Bir konuda temel olarak ortaya çıkan çatışmalardır. Görev veya iş konularında çıkan bu çatışmalarda bilgi üzerinde görüş farklılığı söz konusudur.
7. **Gerçekçi ya da gerçekçi olmayan çatışma:** Çatışmanın amaçlar, değerler, görev ve yöntemler açısından gerçekçi nedeni olan çatışmalar gerçekçi, gerilimi azaltmaktan, duyarsızlık, düşmanlığı ifade etmek gibi ihtiyaç veya hatadan kaynaklanır ve rasyonel bir nedene dayanmaz ve amaç gizlenir.
8. **Kurumsallaşmış ya da kurumsallaşmamış çatışmalar:** Kurumsallaşmış çatışmalarda kurallar önceden belirlenir ve açıkça ifade edilir ve davranışlar kestirilebilir. Kurumsallaşmamış çatışmalarda belirli kurallar yoktur ve ilişkilerin sürekliliği yoktur.
9. **Cezalandırıcı Çatışma:** Bu tür çatışmalarda amaç diğer tarafa mümkün olduğu kadar fazla zarar vermektir.
10. **Yanlış Atfedilen Çatışma:** Bilgi eksikliği veya yanlışlık sonucu çatışmaların nedenlerinin yanlış kişilere atfedilmesiyle ortaya çıkar.
11. **Yanlış Yöneltilen Çatışma:** Bu durumda taraflar öfke ve kötü duygularını çatışmanın dışında bir kişiye yönlendirir.

2.1.1.2. Çatışma Düzeylerine Göre Çatışma Türleri

Çatışma düzeylerine göre bireysel çatışma, bireyler arası çatışma, grup içi ve gruplar arası olarak aşağıda ele alınmıştır. Kişinin kendisiyle olan çatışmaları içsel çelişkileri içerirken, kişiler arası çatışmalar iki taraf arasındaki uyuşmazlıkları, gruplar arası çatışmalar ise grup içindeki veya iki grup arasındaki uyuşmazlıkları içermektedir (Karip, 2003:24).

2.1.1.2.1. Bireysel Çatışma

Bireysel çatışmayı yaklaşma-yaklaşma çatışması, kaçınma-kaçınma çatışması ve kaçınma yaklaşma çatışması olarak üçe ayrılabilir (Öztürk, 1989:357; Atkinson, 2002:493):

a) **Yaklaşma-Yaklaşma Çatışması:** Fertlerin olumlu sonuç verecek iki alternatif arasında seçim yapmak zorunda kaldığı zaman ortaya çıkan çatışmadır.
b) **Kaçınma-Kaçınma Çatışması:** Ferdin negatif sonuç verecek iki alternatif karşısında kaldığı zaman karşılaştığı çatışmalardır.
c) **Kaçınma-Yaklaşma Çatışması:** Ferdin olumlu veya olumsuz yönler açısından tercih yapamadığı bir amaç karşısında kaldığı zaman düştüğü çatışma durumudur.

2.1.1.2.2. Bireyler Arası Çatışma

Genellikle bireyler arası çatışmalar, kişilerin belli bir seçenek üzerinde anlaşamamaları ve uzlaşamamaları sonucunda ortaya çıkmaktadır ve iki veya daha fazla kişinin ihtilafa düştüğü durumlarda meydana gelir (Koçel, 1972:18). Bu tür çatışmalarda, çatışma yaşayan taraflardan biri karşı tarafı ikna ederek ya da güç kullanarak çatışmayı kazanmaya çalışabilir. Böyle bir durumda taraflardan biri diğeri üzerinde üstünlük kurmaktadır. Bazı durumlarda ise çatışmayı yaşayan taraflardan biri çatışmadan kaçabilir, kendi istek ve gereksinimlerinden vazgeçerek, karşı tarafın isteklerini kabul edebilir (Rahim, 2001:193).

Çeşitli konularda kişiler arası çatışmalara okul ortamında, öğrenciler, öğrenci-öğretmen ve öğrenci, gençler arasında ve gençler ile diğer otorite figürü olan kişiler arasında çok fazla rastlanmaktadır (Girard & Koch, 1996:40).

2.1.1.2.3. Grup İçi Çatışma

Bir grubun amaçları, görevleri ve prosedür gibi konularda uyuşamadığında grup içinde çatışma meydana gelebilir. Grup içinde üyeler arasında olabileceği gibi üyeler ile lider arasında da olabilir (Karip, 2003:25).

2.1.1.2.4. Gruplar Arası Çatışma

Bir organizasyondaki farklı birim veya bölümler arasında yaşanan çatışmalardır. Bu tür çatışmalar genelde yönetim kademesinin arabuluculuğu ile çözülür. Ayrıca gruplar arasında ön yargıların iletişim yoluyla azaltılması bu tür çatışmaları çözmek için önemlidir (Jones, 2004:52).

2.1.2. Çatışmanın Nedenleri

Çatışmalar farklı sebeplerle meydana gelmektedir. Örneğin farklı amaçlar, değerler ve ilgiler, karşılanmayan ihtiyaçlar bu sebeplerden bazıları olabilir.

Swingle (1970:26) çatışmanın nedenleri ile ilgili şunları belirtmiştir:

Çatışma, farklı kaynaklardan kaynaklanabileceği gibi, temel nedeni yetersiz kaynakların paylaşımıyla ilgilidir. Statü, otorite, para, tanınma, şöhret, alan, zaman ve materyal gibi bütün kaynakların kıt olmasından çatışma kaynaklanmasına rağmen, bu yetersiz kaynakların artırılması ile çatışma ortadan kaldırılabilir. Swingle yetersiz para gibi hassas kaynakların miktarı artırılarak rekabetin azaltılabileceğini, ama statü, başarı veya diğer hassas konulardaki (sosyal ve duygusal konulardaki) rekabetin ise kaynak artırılarak çözülmesi zordur olduğunu çünkü bir kazananı olduğu bir taraf kazanırken diğer tarafın kaybedeceğini vurgulamaktadır.

Karip (2003:26)'e göre çatışma bir ya da birden fazla kişi veya grupların şu durumlarda bir araya geldiğinde

- birey veya grupların ilgi, ihtiyaç ve çıkarlarına uymayan şeyleri yapmaları istendiğinde,

- veya istek ve tercilerinin yapmasını engelleyecek davranış ve tutumlarda
- kısıtlı bir kaynağın var olması durumunda,
- çeşitli nedenlerle için paylaşılan ortak alanlarda tutum, değer, amaçların ve yeteneklerin uyuşmadığı durumlarda,
- ortak yapılan çalışmalarda farklı tutum ve davranışlarda bulunulması,
- kişi veya grupların bir işi yapma veya tamamlamada diğerlerine bağlı olduğu durumlarda meydana gelebilir.

2.1.3. Çatışmanın Sonuçları

Çatışma, kendi başına olumlu ya da olumsuz değildir. Çatışmayı olumlu ya da olumsuz sonuçlandıran çatışmaya gösterilen tepkiler veya çatışmayı yönetmede kullanılan yöntemlerdir (Boutler, Bergen, Miller ve Wells, 1995:116). Çatışmalara etkili bir başa çıkma becerisine sahip olmama ve yapıcı çatışma çözme stratejilerinin bilinmemesi ve kullanılmaması neden olmaktadır (Lulofs & Cahn, 2000; Hendricks, 1991). Eğer çatışma, uygun yöntem ve stratejilerle ile yönetilirse olumlu sonuçlar elde edilme olasılığı yüksektir (Griffith, 1975: Eğeci, 2005). Kısaca, çatışmanın sonuçlarının olumlu veya olumsuz oluşu çatışmayı ele alma biçimine göre farklılaşmaktadır.

2.1.3.1. Çatışmanın Olumlu Sonuçları

Çatışmanın sonuçlarının olumlu olması taraflar arasında iletişim ve ilişkilerin karşılıklı güven ve saygıya dayalı olmasına bağlıdır (Karip, 2003:36). Olumlu çatışmalar daha çok işe yönelik kişisel olmayan çatışmalardır (Murphy, 1994, Akt. Karip, 2003:36).

İyi yönetilen ve olumlu bir biçimde sonuçlandırılmış çatışmaların olumlu sonuçları şunlar olabilir (Karip, 2003:36):

- **Daha iyi ilişkilerin oluşturulması:** Birey, gerçek düşüncelerini ve duygularını açıklamada kendini daha rahat hissetmeye başlaması sonucu olarak daha iyi ilişkiler kurabilir.

- **Psikolojik olgunluk:** Diğer kişilerin duygu ve düşüncelerini, bakış açılarını dinleyebilme ve daha az "ben merkezli" olma psikolojik olgunluktur.
- **Bireyin kendine saygısının geliştirilmesi:** Birey kendine yapılan eleştirileri kabullenmeyi öğrenir ve kendi hakkında olumlu düşünceler geliştirir.
- **Bireysel gelişim:** Birey daha girişken olur. Birçok şey öğrenir ve destek kazanır.
- **Etkililiğin ve verimliliğin geliştirilmesi:** Bireyler yoğunlaşarak işlerinde daha verimli ve etkili yapmayı öğrenir.
- **Problemlerin farkına varmak ve tanımak:** Kaygıların, korkuların, beklentilerin ve önerilerin tartışılması; kalite düşüklüğü, yüksek maliyet, haksızlık, eşitsizlik gibi öğelerin belirlenmesine yardımcı olur.
- **Daha iyi çözümler oluşturmak:** Farklı bakış açıları ve bunların bütünleştirilmesi konuların farklı bilgi ve anlayışlarla derinlemesine irdelenmesini sağlar.
- **Monotonluğu azaltmak:** Hareketlilik ve katılım günlük rutin monotonluğu ortadan kaldırır ve işin zevkli hale gelmesini sağlar.

Lippitt (1994) çatışmanın olumlu yönlerini şöyle belirtmiştir (Akt. Kormaz, 1994:15):

a) Çatışmanın konusu uzlaşarak gündeme getirilir.
b) Çatışmanın konusunun netleşmesine yardım eder.
c) Çözüme katılımı artırır.
d) Problemin çözme kalitesini geliştirir.
e) İletişimi artırır.
f) Gelişmeye katkıda bulunur.
g) Çatışma olumlu çözüldüğünde ilişkiyi güçlendirir.

Çatışmanın olumlu sonuçlarının olumsuz sonuçları da vardır. Bunlar aşağıda ki şekilde belirtilmektedir.

2.1.3.2. Çatışmanın Olumsuz Sonuçları

Taraflar arasında iletişimin sınırlı olduğu, tarafların gerçek düşünce, duygu, amaç ve niyetlerini paylaşmadıkları çatışmalarda, çatışma süreci ve çatışmanın sonuçları olumsuz ve zarar vericidir. Olumsuz çatışmalarda iletişim ve ilişkiler tek yönlü, savunmacı, karşı tarafı yıldırmaya, yanıltmaya, korkutmaya ve güce dayalı bir nitelik taşır (Murphy, 1994; Akt. Karip, 2003:39).

Çatışmanın olumsuz sonuçları şu şekilde özetlenebilir (Rahim, 1992; Akt. Karip:39):

a) Stres ve bıkkınlık,
b) İletişimde azalma ve bozukluklar,
c) Güvensizlik ve şüphe,
d) Performansta düşme,
e) Değişime karşı direnme

Lippitt (1994) çatışmanın olumsuz yönlerini ise şöyle belirtmiştir (Akt. Korkmaz, 1994:15):

a) Enerjinin yönünü değiştirir.
b) Morali azaltır.
c) Bireyleri ve grupları gruplaştırır.
d) Farklılıkları belirginleştirir ve derinleştirir.
e) Birlikte çalışma girişimlerini engeller.
f) Sorumsuz davranışa neden olur.
g) Şüphe ve güvensizlik ortamı oluşturur.
h) Üretimi ve verimi düşürür.

2.1.4. Çatışma Yönetim Stratejileri

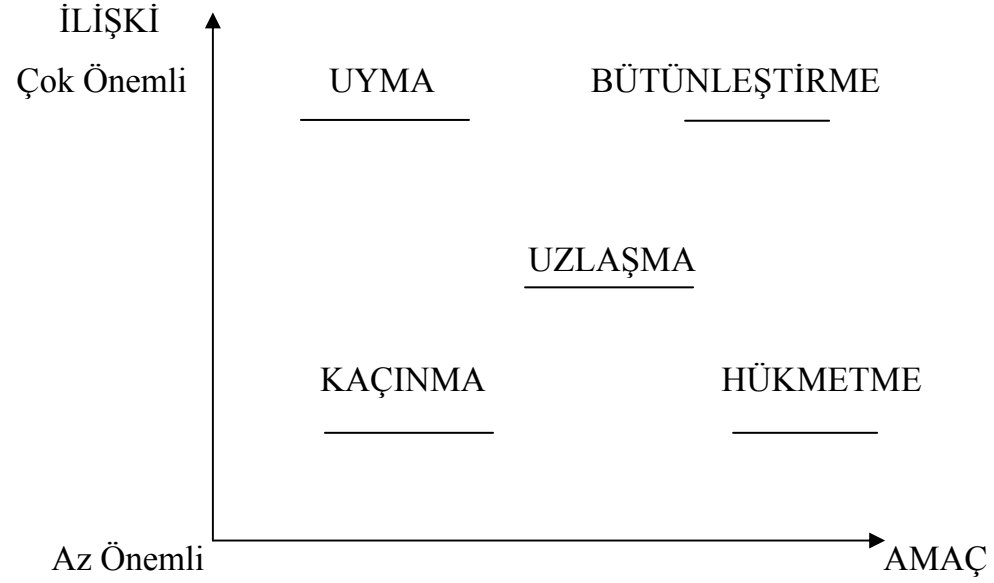
Çatışma çözme yöntemi önemlidir. İlk atılacak adım ise değerlendirme sürecidir. Çatışmanın değerlendirme sürecinde bireyin ilgilerinin beklenileni karşılayıp karşılamadığına bakılır. Buradaki belirtiler bireyin söylediği ile vücut dili arasındaki kaçınma davranışlarını içerir (Critical Care Nurse, 2007: 23).

Çatışma yönetimi sürecinde koordinasyon ayrı bir öneme sahiptir ve bu önemi ile birlikte taşıdığı riskler ve bu risklerin maliyetleri de vardır. Koordinasyon sağlanmasında kuruluşların desteği gerekmektedir. Çatışma yönetimi sadece bireyler arasında değil kurum ve kuruluşlar arasında da olabilmektedir. Özellikle barış için sürdürülen görüşmelerde koordinasyonun önemi ortaya çıkmaktadır. Bu da iletişim sürecinin çatışma yönetiminde ayrı bir önemi olduğunu göstermektedir (Nan, 2006:1-6).

İnsanlar karşılaştıkları çatışma durumlarına yönelik çeşitli yönetim stratejileri geliştirebilirler. Çatışma yönetim becerilerinin geliştirilmesiyle kendimizi olumlu yönde daha iyi savunabilir, geçmişte bizi incitmiş ve sıkıntıya sokmuş olayları yaşamak yerine problemleri çözülebilir hale getirebiliriz. Seçilen çatışma stratejisi çatışmanın nasıl sonuçlanacağı ile doğrudan ilişkilidir (Callanan, 2006:131).

Bazı araştırmacılar Cosier & Ruble (1981), Johnson & Johnson (1997), Cai & Fink, (2002), Bilsky & Jehn, (2002) ve Löfgren & Malm (2005:62) tarafından beş çatışma yönetimi stratejilerini tanımlanmıştır:

Şekil 1: Çatışma Yönetim Startejileri

(Löfgren & Malm, 2005:62)

Karip (2000:61) Rahim'den aktardığı çatışma yönetiminde tarafların izleyebileceği stratejileri: a) Bütünleştirme, b) uyma, c) uzlaşma, d) hükmetme, e) kaçınma olarak beş grupta ele almıştır.

a) **Bütünleştirme:** Bütünleştirme stratejisi genel işbirlikçi davranış biçimlerini ifade etmektedir (Canary & Spitzberg, 1990:639). Tarafların hem kendi hem de karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına verdikleri önem yüksek olduğu durumlarda bu strateji kullanılır. Bütünleştirme stratejisi problem çözme olarak da adlandırılır. Taraflar karşı karşıya gelerek gerçek problemi ve ne yapılabileceğini güven ve açık sözlülükle müzakere ederler. Her iki taraf için de kabul edilebilir bir çözüme ulaşmak için aralarındaki farklılıkları analiz ederler. Bu stratejinin temel kuralı "kartların ortaya konmasıdır". Burada taraflar işbirliği yaparak gerçek problemi, problemin nedenlerini ve farklılıkları yapıcı bir biçimde ortaya koyabilirler. Böylece her iki taraf da ne yapılabileceği konusunda kendi sınırlı bakış açısını aşabilir.

b) **Uyma:** Bu stratejide taraflardan birinin, karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarının ön plana çıkması karşılığında kendi ilgi ve ihtiyaçlarının doyurulmasından vazgeçmesi konusudur. Bu durum karşı tarafın isteklerine boyun eğme ve uyma olarak nitelendirilebilir. Uyma davranışını gösteren taraf, farklılıkları göz ardı ederek iki taraf arasındaki benzerlikler üzerinde yoğunlaşır (Kozan, 1994).

c) **Uzlaşma:** Tarafların karşılıklı ödün vermeyi bir strateji olarak kabul etmeleri durumunda her iki taraf da uzlaşmak ve bir çözüme ulaşmak için bazı şeylerden vazgeçerler. Ödün verme tarafların karşılıklı olarak bazı kabullenmelerde bulunmaları ya da kısa sürede ortak bir nokta bulmaları biçiminde gerçekleşir. Burada "kazan-kazan" yaklaşımı her iki tarafın kazandığı ve iki tarafın ilgi ve ihtiyaçlarını tatmin için uygun bir yaklaşım izlenir. Birçok çalışma uzlaşmanın en çok kullanılan çatışma yönetim stili olduğunu göstermiştir (Duser, 2002:40). Çok kullanılmasına rağmen uzlaşma her zaman aynı eşit şeyleri hak etmeyen taraflar için adil olmayabilir (Harvey, 2002).

d) **Hükmetme:** Hükmetme stratejisinde taraflardan birinin çeşitli biçimlerde güç kullanarak karşı tarafa kendi çözümünü empoze etmesi söz konusudur. Hükmedilen taraf ulaşılan çözümden memnun değildir. Aslında bir

çözümden çok zorlama vardır. Zorlama veya üstünlük kurma bir bireyin diğer bireyin ihtiyaçlarını görmezlikten gelerek kendi isteklerini yerine getirmedir (Meyer, 2004).

e) **Kaçınma:** Tarafların hem kendi hem de karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına verdikleri önem düşük olduğu durumlarda çatışmadan kaçınma ya da göz ardı etme stratejisi kullanılır. Bu strateji genelde kenara çekilme, ilgilenmeme ya da olumsuz hiçbir şey duymak istememe gibi tutumlarla birlikte ortaya çıkar. Çatışmayla uğraşmayı daha uygun bir zamanda taraflardan birinin durumunu iyileştirmesi amaçlı da kullanılabilir. Veya her iki taraf için zarar verici bir durum söz konusudur. Bu iki tarafın bir çözüm için bir araya gelmeyi red etmesiyle ilgili bir stratejidir (Canary & Spitzberg, 1990:139).

Johnson (1997)'de çatışma çözme stratejilerini aşağıdaki şekilde almıştır özetlemiştir (Akt. Löfgren & Malm, 2005:221,222; Öğülmüş, 2004:21,22):

Şekil 2: Çatışma Çözme Stratejileri

1. **Baykuş (Yüzleşme):** ilişkiyi en üst düzeyde sürdürebilmek için, bir çatışmada her iki tarafında çıkar, ihtiyaç ve amaçlarını ulaşmasını sağlayan işbirlikçi bir stratejidir. Çatışmaları, çözülmesi gereken sorunlar olarak görürler ve hem kendilerinin hem de diğer kişinin amaçlarına ulaşabileceği bir çözüm ararlar.
2. **Tilki (Uzlaşma):** bu strateji işbirlikçidir ve çözüm için orta noktayı bulmayı ve aynı zamanda ilişkin sürüdürlmesi için her iki taraf da kendi çıkar, ihtiyaç ve amaçlarından kısmen vazgeçmesini gerektirir.
3. **Köpekbalığı (Güç kullanma):** bu stratejide bir taraf diğer tarafın ihtiyaç, çıkar ve amacını dikkate almaksızın kendi çıkar, amaç ve ihtiyacını elde etmeye önem veren rekabetçi bir stratejidir.
4. **Kaplumbağa (Geri çekilme):** bir çatışmadan diğer kişiden kaçınarak bireyin kendi ihiyaç, amaç ve çıkarlarından vazgeçtiği bir stratejidir. Çatışmayla yüz yüze gelmektense, fiziksel ya da psikolojik olarak geri çekilmenin daha kolay olduğunu düşünürler
5. **Oyuncak Ayı (Yatıştırma):** mevcut ilişkiyi korumak için kendi ihtiyaç, çıkar ve amaçlarında vazgeçmeyi gerektiren bir stratejidir

Crawford ve Bodin'e göre (1996), çatışmaları yapıcı bir şekilde çözmek için başvurulabilecek üç değişik yapılandırılmış süreç vardır (Akt. Öğülmüş, 2001:18):

Müzakere (Negotiation): Aralarında anlaşmazlık olan tarafların ya bizzat kendilerinin ya da temsilcilerinin başkalarından yardım almaksızın birlikte çalışarak aralarındaki anlaşmazlığı çözmek amacıyla yüz yüze geldikleri bir çatışma çözme sürecidir.

Arabuluculuk (Mediasyon): Aralarında anlaşmazlık olan tarafların ya bizzat kendilerinin ya da temsilcilerinin arabulucu denen tarafsız birinin de yardımıyla aralarındaki anlaşmazlığı çözmek amacıyla yüz yüze geldikleri bir çatışma çözme sürecidir.

Oybirliğiyle karar alma (Consensus decisionmaking): Aralarında anlaşmazlık olan bütün tarafların ya da temsilcilerin, bütün tarafların destekleyebileceği bir eylem planı oluşturarak anlaşmazlığı çözmek amacıyla işbirliği yaptıkları bir grupla çatışma çözme sürecidir. Bu sürece tarafsız bir kişi de katılabilir ve süreci hızlandırabilir fakat bu zorunlu değildir.

2.1.4.1. Müzakere (Negotiation)

Karip (2003:171)'e göre, müzakere farklı çıkarların ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir etkileşim sürecidir. Müzakerede amaç, başkalarının kararlarını etkileyerek istediklerinizi elde etmek için onların düşüncelerini değiştirmek için karşılıklı iletişimle ikna etmek, ortak bir karar vermek, ilgilerde ve ihtiyaçlarda ortaklığı sağlamaktır. Keltner (1994)'e göre ise, müzakere bireysel ve toplumsal yaşamda her türlü etkileşim ve belli bir durumda belirli bir amaç için etkileşim olarak tanımlamaktadır (Akt. Karip; 2003:173). Müzakere, bir anlaşmazlığı çözümlemek için karşılıklı iletişim ve etkileşim eylemidir (Ury, Brett ve Goldberg, 1988, Akt. Karip, 2003:172).

Climaco (2006:171-184) müzakereyi çok karmaşık insan etkinlikleri oluşan bir süreç olarak açıklamaktadır. Bu süreçte bütün tarafları ortak çıkarlara ulaşmak

için karşılıklı olarak birbirlerini ikna etmeye çalışırlar ve bazen de karşılıklı olarak tavizler verirler. Climaco müzakerede toleransın önemli olduğunu çalışmasında vurgulamaktadır. Yukarıda açıklamaların ışığında müzakereyi tarafların çıkarlarını dikkate alarak, bazen tavizlerin verildiği, bazen de kazanımlar sağlanılan ve amacı uzlaşma ve ilişki sürekliliği sağlamak olarak özetleyebiliriz.

Müzakerede dikkat edilmesi gereken diğer bir konu ise duruma olumlu yaklaşmaktır. ***Hayır ama (No but)*** yaklaşımı yerine ***Evet ama (Yes but)*** ve ***Evet ve (Yes and)*** yaklaşımını kullanmak her iki tarafın çözüme ulaşmasına kolaylaştıracaktır (Balachandra, 2005:1). Ayrıca müzakereciler için Carl Rogers'ın ortaya koyduğu ***Aktif dinleme (Active Listening)*** stratejisini yani dikkatli ve empatik bir şekilde karşı tarafı dinleme stratejisini kullanmaları da faydalı olacaktır. Fisher (2003:2)'in de ifade ettiği gibi bir tarafın kazanması diğer tarafın kaybetmesi anlamına geleceği için müzakere sürecinde her iki tarafında ***evet*** diyebileceği çözümlere ulaşmak ***(Getting to Yes)*** önemlidir.

Aynı zamanda katılımcılarında birbirlerini algılaması farklılık gösterebilir (Macduff, 2006). Müzakerenin tarafları **(parties of the negotiation)** diğer tarafın ihtiyaçlarını, ilgilerini ve kaygılarını dikkate almalıdır. Uygun hazırlık dönemi her iki tarafında üzerinde anlaşabileceği alternatifleri de göze almayı gerektirir (Fisher, Ury ve Patton, 1991:2; Menkel-Meadow, 2001, Akt. Balachandra, 2005:3).

Shapiro (2006:18) müzakerenin yürütülmesi sırasında sadece tarafların kendilerine veya karşı tarafa ait duygulara odaklanmak yerine müzakerede iki tarafı temel olarak çoğunlukla ilgilendiren beş önemli meseleye yoğunlaşmalarını tavsiye ediyor. Bu temel meselelerin müzakeredeki duyguları anlamaya ve yardımcı duyguların ortaya çıkarmaya yardımcı olacağını belirtmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda kooperatif çalışmayı da kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda müzakere sırasında şu duygu kavramlarını; takdir etme ***(appreciation),*** özerklik ***(autonomy),*** ilişki kurma ***(affiliation)***, statü ***(status)*** ve rol ***(role)*** dikkate almak önemlidir**.**

Smith (2005)'e göre tarafların bireysel çıkarları sağlamak, kendi haklarını güç kullanmak yerine ortaklaşa bir çalışmanın yapıldığı takım yaklaşımını (***team***

approach) önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu şekilde iki tarafta ortak çıkarlara birlikte çalışacaktır. Smith yaptığı çalışmada takım yaklaşımı ile iki taraf arasındaki boşluğun kapandığını ve birlikte ortak bir hedefe gidildiğini de belirtmiştir. Taraflar çatışmanın çözümünde (Ury, Brett & Goldberg, 1988, Akt. Karip, 2003:172) kimin haklı olduğunu belirlemede taraflardan bağımsız olarak var olan ölçütler, normlar ve kurallar kullanılabilir. Bazı kurallar yasalarla belirlenmiş olmakla birlikte, taraflar yazılı olmayan bir takım toplumsal ve örgütsel normları ve kurallara başvurabilirler.

Karip (2006:171) müzakereyi şu şekilde özetlemiştir:

Şekil 3: Müzakere Süreci

Müzakere Nedir?

* Müzakere, farklı çıkarların ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir etkileşim sürecidir.

Müzakerede Amaç

* Başkalarının kararlarını etkileyerek istediklerinizi elde etmek için onların düşüncelerini değiştirmek, karşılıklı iletişimle ikna etmek, ortak bir karar vermek, ilgilerde ve ihtiyaçlarda ortaklığı sağlamaktır.
* Müzakerede tarafların amacı, uzlaşma ve ilişkinin sürekliliğini sağlamaktır. Taraflar birbirine güvenir ve çok fazla direnç göstermeden konumlarını değiştirebilirler, tekliflerde bulunabilirler, anlaşmaya ulaşmak için tek taraflı vazgeçmeler olabilir, diğer tarafın kabul edebileceği seçenekler aranır ve karşı tarafa baskı yapmamaya özen gösterirler.

* Müzakere Süreci Şiddet İçermez.
* Müzakere Gönüllü Bir Süreçtir.

Müzakere Kararı

Müzakerenin gerçekleşmesi için;

* Taraflar arasında bir çatışma olması,
* Çatışmanın çözümü için önceden belirlenmiş kesin kuralların olmaması ve
* Tarafların kavga etmek, ilişkileri koparmak, teslim olmak ya da anlaşmazlığı çözümlemeleri için yetkililere başvurmak yerine bir anlaşma aramaya yönelmeleri gerekir.

Müzakerenin Önkoşulları

* Taraflar arasında müzakerenin gerçekleşmesi
* Tarafların ilgi, ihtiyaç ve çıkarlarına uygun ortak bir çözüm üretilmesi,
* Tarafların algıları ve tutumları ile ilgili olarak iyi niyet,
* İsteklilik,
* Ortak çözüm arama isteği,
* Açıklık,

* Rakip olarak görmeme ve

* Ortak çıkarlar üzerinde yoğunlaşmaları gerekir.

Müzakereye Başlamadan Önce Yapılması Gereken Sınıflama

* Kesinlikle anlaşma sağlanması gereken konular

* Anlaşma sağlanması arzulanan, fakat mutlaka anlaşılması gereken konular için vazgeçilebilecek hususlar,

* Kabul edilebilir, fakat anlaşma için en son seçenek olarak kabul edilebilecek konular,

* Hiçbir koşul altında kabul edilemeyecek ve anlaşma sağlanamayacak konular.

Müzakere İçin Hazırlık Aşamasında Tarafların Aşağıdaki Hususları Değerlendirmesi Gerekir. Bunlar,

* Müzakerede ne derece esneklik gösterebileceği,

* Kendi konumunun meşruluğu ve adaletliliği,

* Karşı tarafın neler isteyeceği ve bu isteklere karşı tepkilerin neler olacağı,

* Tercih edilecek temel kuralların neler olduğu ve hazırlıkların yeniden gözden geçirilmesi (Karip, 2006:171).

2.1.4.2. Arabuluculuk (Mediation)

Arabuluculuk, tarafgir olmayan, nötr, üçüncü bir kişinin desteğiyle iki veya daha fazla kişinin aralarındaki çatışmalarını yapıcı veya barışçıl olarak çözmek için yapılandırdıkları bir süreçtir (Türnüklü, 2006:41). Arabuluculuk, özellikle çatışmanın anlaşmazlık ve uyuşmazlık aşamalarında kullanılabilecek bir yöntemdir. Çünkü arabulucunun müdahale edebilmesi için taraflar arasında devam eden bir ilişkiler sisteminin var olması gerekir.

Arabuluculuk yaklaşımının temel aldığı sayıltı, her iki taraf fikir birliğini içtenlikle ve gönüllü olarak kabul etmediği sürece çatışmaların gerçek anlamda çözülemeyeceği, çatışmanın nasıl çözüleceği konusunda en iyi hâkimlerin tarafların kendileri olduğu ve fikir birliğine zorlandıklarında tarafların uzlaşma terimini baştan infaz edecekleri şeklindedir (Smart, 1993; Akt. Koruklu, 1993:35). Arabuluculukta gönüllülük esastır. Arabulucu, çatışmanın taraflarının müzakere (problem çözme tartışmaları) sürecini takip etmelerinde onlara destek olur. Dolayısıyla, taraflar kabul edilebilir, çalışabilir, adaletli ve barışçıl bir anlaşmaya ulaşır. Arabulucu, çatışmanın

taraflarına ne yapacaklarını, kimin haklı ya da kimin haksız olduğunu söylemez. Arabulucu, sadece çatışmanın çözümünü kolaylaştırıcıdır ve taraflar üzerinde herhangi bir resmi güce sahip değildir.

Arabuluculuk sürecinde arabulucu sistematik olarak taraflara yardımcı olmaya ve taraflar arasında yapıcı ortak bir çözümün geliştirilmesine çalışır. Arabulucu tarafların her ikisi ile birlikte görüşmeler yapabileceği gibi, bazı durumlarda taraflarla ayrı ayrı görüşmeyi tercih edebilir. Arabulucunun müdahalesi tarafların ilişkileri, çatışmayı yönetme işlemleri, çatışmanın içeriği ve özü ile ilgili olabilir (Keltner, 1994; Akt. Karip, 2003:150).

Billikopf'a göre (2005), arabuluculuk sürecinin yönetimi açısından iki tür arabuluculuk vardır: Arabulucunun yönettiği ve tarafların yönettiği arabuluculuk süreci.

Yönetimin arabulucu olduğu arabuluculuk süreci, oldukça yönlendirici bir süreçtir ve taraflara en uygun çözüm seçeneğine üçüncü bir kişi olan arabulucu karar verir (Türnüklü, 2006:25). Arabulucu, önerilerde bulunma, görüş bildirme ve tarafların yaklaşımları ve davranışları ile ilgili karar verme yetkisine sahiptir (Karip, 2003). Bu tür arabuluculuk yoğun müdahaleyi gerektirdiği için son seçenek olarak kullanılmalıdır.

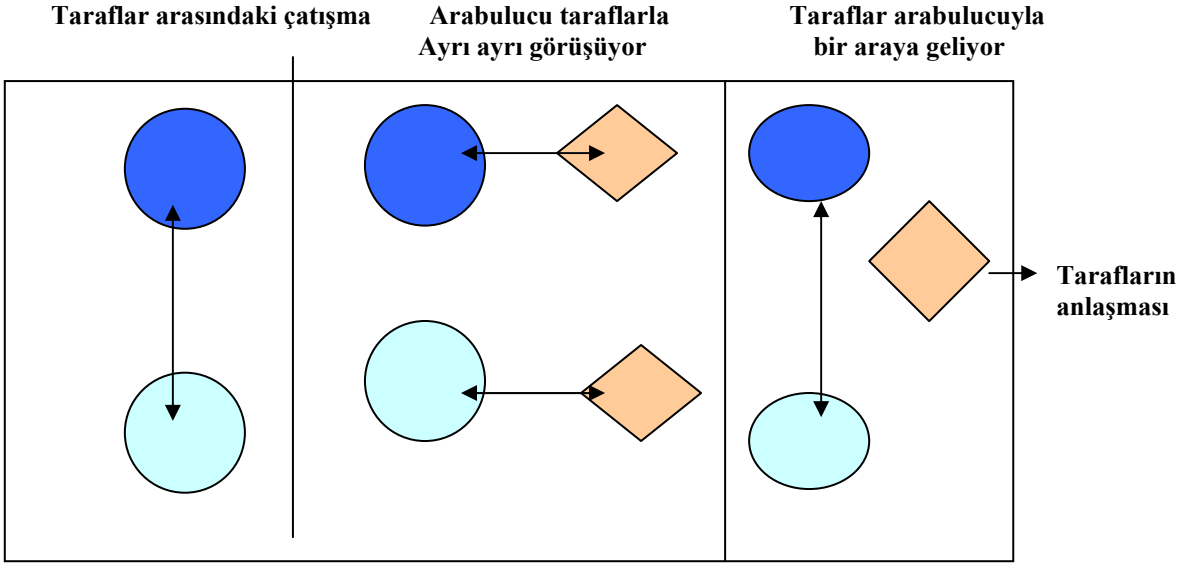
Tarafların yönettiği arabuluculuk süreci, tarafların yetkisini, ağırlığını artıran ve arabulucunun yönlendirmesini azaltan bir süreçtir (Billikopf, 2005). Bu süreç üç aşamaya bağlı olarak yapılandırılır:

1. Ön görüşme: Arabulucu tarafları bir araya getirmeden önce her bir tarafla ayrı ayrı görüşür ve çatışmanın niteliğine ilişkin bilgi edinmeye çalışır. Aynı zamanda empatik dinleme becerilerini kullanarak her bir tarafı diğeriyle karşılaşmaya hazırlar (Billikopf, 2002). Taraflarla sıcak bir iletişim kurularak arabulucuya ve sürece güven duymaları sağlanmaya çalışılır. Ön görüşme sonunda her bir taraf diğer tarafı bir insan olarak görmeye istekli olmalıdır.

2.Tarafların yönettiği ortak seanslar: Ön görüşmeler boyunca birbirleriyle yüzleşmeye ve konuşmaya hazırlanan taraflar arabulucuyla bir araya geldiklerinde sorumluluk alma imkânları artacaktır. Böylece çatışmayı çözmeye odaklanacaklardır.

3.Anlaşmaya oturma: Taraflar seçenekleri değerlendirirler ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, adil bir çözüm üzerinde anlaşmaya varırlar. Bu aşamada arabulucunun taraflar arasında anlaşmayı sonuçlandırarak, anlaşmaya uyma konusunda taraflardan güvence istemesi ve uygulama koşullarını belirlemesi gerekir.

Şekil 4: Tarafların Yönettiği Arabuluculuk

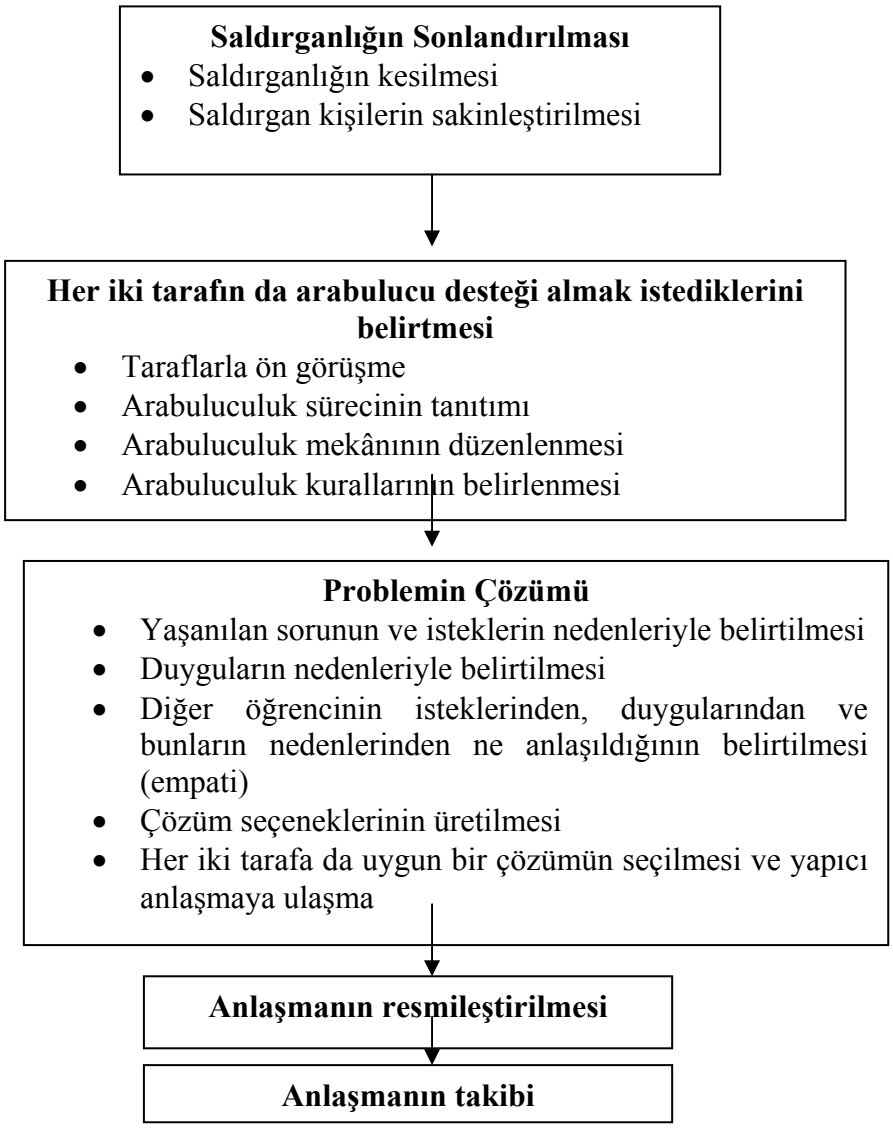

Karip'e göre (2003:144), arabulucunun işlevleri şunlardır:

- Arabuluculu taraflar adına karar vermez.
- Tarafların karara ulaşmasında onlara yardımcı olur ve rehberlik eder.
- Mümkün olduğunca yansız davranır ve yansızlığını korur.
- Tarafların anlaşma sağlamaları için mevcut konumlarını, görüşlerini ve tutumlarını değiştirmeye çalışır.
- Oturumlarda taraflar arasında iletişimi kontrol altında tutar.
- Taraflara anlaşmayı meşrulaştıracak ussallaştırmalar yapmaları için yardımcı olur.
- Tarafları bir araya getirmek için uygun zaman, yer ve fiziksel ortam oluşturur.

Arabuluculuğa ilişkin işlem süreci aşağıdaki aşamalara bağlı olarak yapılandırılabilir (Johnson ve Johnson, 1996:460):

Şekil 5: Arabuluculuk Süreci

2.1.6. Çatışma ile ilgili kuramsal açıklamalar

İnsanların çatışma yaşadıkları durumlar, bu durumlarda nasıl tutumlar sergilediklerini açıklayan bazı kuramsal yaklaşımlar vardır. Aşağıda bu yaklaşımlar ele alınmaya çalışılmıştır.

Psikanalitik yaklaşımın öncülerinden Freud insan organizmasını, tehlikeli ve düşman nitelikler gösteren fiziksel ve toplumsal çevresi içinde, kendini korumak ve yaşamını sürdürebilmek amacıyla süreli çaba gösteren bir varlık olarak görmüştür. Freud'a göre insan düşman çevrede yaşamını sürdürmesini uyum gösterebilme yeteneğiyle sağlar ve davranışlarının tümü uyum sağlamaya yöneliktir. Uyum sağlayamadığı durumlarda saldırganlık içgüdüsünün etkisiyle kendisi ve toplum arasında sürekli bir çatışma yaşar ve yaşama içgüdüsüyle de çatışmaları çözme çabası içerisindedir (Geçtan, 2002: 46,47; Mijolley, 2005:285; Burger, 2006:210). Freud insanın istekleri ve buna engel olan şeyler arasında sürekli bir çatışma yaşarken Mijolley, 2005:325) ben {I, Ich veya ego} kişi ve içindeki güdüler ve kişi ve çevre arasında meydana gelen çatışmalar sonucu anksiyeteyi azaltmak ve gerçekçi bir çözüm gerçekleştirmek için çalışan bütünleştirici bir unsur olarak rol oynadığını belirtmiştir (Hogan, Johnson & Briggs, 1997: 6; Mijolley, 2005:265).

Adler, insanın davranışının sosyal güçler tarafından belirlediğini, dolayısıyla insanın yaşadığı çatışmalarının nedenini anlamak için sosyal ilişkileri irdelemek gerektiğini belirtmektedir. Adler'e göre bireyler kişisel ve sosyal amaçlarını yerine getirmek için diğer insanlarla işbirliği yapmakta ve onların da ihtiyaçlarını anlama ve karşılama eğilimi içerisinde olmaktadırlar. Sosyal uyum içinde ve topluma aitlik duygusu içerisinde yaşayan bireyler daha az gerilim ve çatışma yaşarken sosyal ilişkilerinde uyumsuzluk olan bireylerin çatışma yaşaması ise kaçınılmazdır (Geçtan, 2002:116-130).

Otto Rank ise dostluk, sevgi ve sevecenlik gibi duygusal yaşantıları sağlıklı davranışların en önemli öğeleri olarak tanımlamış ve bu tür duyguların korku ve kızgınlık gibi tepkilerle doğrudan ve sürekli bir çatışma durumunda olduğunu ileri sürmüştür (Geçtan, 2002:2004). Birey suçluluk duymamak için taleplere boyun eğer ama sonra toplumun beklentilerinin egemenliğine girer. Bu da onun değersiz hissetmesine neden olur (Altıntaş & Gültekin, 2003: 65). Bunu tersine, birey istemini geliştirdikçe yani kişiliğinin bütünleştirici gücünü artırdıkça çatışmaları çözüp uyum sağlamayı başarabileceğini belirtmiştir (Geçtan, 2002:2007).

Horney'e göre bütün nevrotik semptomlar çözülmeyen çatışmalardan kaynaklanır. Bu semptomlar insan yaşamında zorluklara neden olur ve aslında depresyona, kaygıya, kararsızlığa ve bağımlılığa sebep olan de çatışmanın kendisidir (Butler, 2007: 169). Horney bir insan çatışma veya gerilim durumunda üç şekilde davranabileceğini belirtmiştir. Bunlardan birincisi genişleme olarak bilinen çevresi üzerinde egemenlik kurmasıdır. İkincisi ise silinmedir. Bu durumda kişi kendini yetersiz bir birey olarak algılar ve yaşayabilmek için sevilmenin zorunlu olduğuna inanır. Aşırı bağımlı, mazoşist ve sömürülmeye eğilimdir. Üçüncü davranış şekli ise çekilmedir. Bu durumda kişi çatışmadan uzak durmak için yaşam alanını daraltır. Böyle bir insan çevresi ile çatışmaya girebileceğini sezdiğinde oradan uzaklaşmaya çalışır (Altıntaş & Gültekin, 2003:53).

Pavlov ve Skinner'in öncülük ettiği davranışçı yaklaşıma göre davranışlar çevre uyarıcılar aracılığıyla biçimlenir ve aynı biçimde yeni uyarıcıların verilmesiyle değiştirilebilir. Ödül ve cezanın sosyal davranışların kazandırılmasında daha etkili olduğu belirtilmiştir. Bu kuramcılar insan yaşadığı istenmeyen sorunlar ve çatışmaları etkili bir biçimde kullanılırsa cezanın ortadan kalktığını ifade etmektedir (Şimşek, 1999:36).

Dollard ve Miller'e göre davranış bozuklukları, yaşantının ürünü olarak çatışmalar ve korkular oluşturmaktadır. Çatışmalar davranış bozukluklarının nedenidir. Birey bir duruma hem yaklaşmak hem de uzaklaşmak zorunda kalması halinde çatışmalar yaşar. Çatışmanın doğurduğu gerginlik bunalımdan kurtulmak için birey çeşitli çözüm yollarına başvurur. Genelde, duygu, düşünce ve isteklerini baskı altına alır (Altıntaş & Gültekin, 2003:256).

İnsancıl kuramın öncülerinden Rogers'a göre tehdit benlik yapısıyla uyuşmayan yaşantıların algılandığı anda yaşanan bir duygudur. İnsan daima kendini bir bütün olarak görmek ister. Kendisini bir bütün olarak değilde sürekli dışarıdan etkilenen ve bozulan bir süreç olarak görmek insanın çatışmalar yaşamasına neden olur (Altıntaş & Gültekin, 2003:97).

Maslow ise klinik gözlemlerine dayanarak insanın gereksinimlerini fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme gereksinimleri olarak sıralayarak bir güdüleme kuramı geliştirmiştir. Maslow bu temel gereksinimleri karşılanması sırasında kendisinin ve diğer insanların gereksinimleri uyuşmadığında bireyin çatışma yaşadığını belirtmektedir (Şimşek, 1999:38).

Robert Bolton'a göre çatışma durumlarını inanların kendi ihtiyaçlarına odaklanması ve diğer tarafı dinlememesi sonucu ortaya çıktığını belirtir. Ve buna rağmen her iki tarafta kazanmak ister. Bolton eğer problemler çözümler açısından tanımlanırsa bir kişi kaybederken diğeri kazanacağını, her iki tarafında kazanabilmesinin tek bir yolu olduğunu ve bunun de her iki tarafın ihtiyaçlarına odaklanmak mümkün olduğunu ve bunun ilk ve en önemli adımı ise dinlemek olduğunu belirtmiştir (Butler, 2007:36).

Görüldüğü gibi çatışma kavramı bilim adamları tarafından farklı bir şekilde açıklanmaktadır. Çatışma olgusunun her zaman araştırmacılar ve kuramcıların dikkatini çektiği görülmektedir. Çatışmanın olumlu veya olumsuz sonuçları vardır. Çatışmanın olumsuz sonuçları arasında en başta şiddet gelmektedir. Aşağıda şiddete ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

2.2. Şiddet Kavramı

İngilizcesi "Violence" olan şiddet kelimesi Latince'de *violentia'*dan gelmekte ve aşırı güç kullanmak anlamındadır (2010, dictionary.com). Bu olgu günümüz toplumlarının temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Şiddet insan sağlığını etkileyen onun sosyalleşmesi önünde büyük bir engeldir ve insanın etrafında olumsuz havayı ve ortamı artırır (Canadian Public Health Association, 1997).

2.2.1. Şiddetin Tanımı

Şiddet insanlıkla var olmuş ve günümüzde de kişiler arasından, gruplara, devletlere, yerel düzeyden küresele, fiziksel, psikolojik, duygusal ve cinsel olarak

birçok şekilde ve yerde ortaya çıkmaktadır. Şiddet tarih boyunca var olmuş ve günümüze kadar artarak gelmiştir. Şiddet her zaman insan yaşamın bir parçası olmuştur. Bütün dünyada şiddetin etkisi apaçık görülmektedir. Her yıl, kendine dönük, bireyler arası ve kollektif şiddet sonucunda yarım milyondan insan yaşamlarını kaybetmekte ve daha fazlası ölümcül olmayan yaralanmalardan sorun yaşamaktadır. Genel olarak, şiddet dünya genelinde 15 ila 44 yaşları arasındaki insanların başta gelen ölüm nedeni olarak belirtilmektedir (WHO, 1996).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 1996: 30) şiddeti "Kasıtlı olarak; tehdit veya fiilen kendine, diğer bireye veya bir grup ya da topluluğa karşı yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, engelleme veya yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanılması" olarak tanımlamıştır. Ontario kamu sağlığı organiyzasyonun yayınlamış olduğu bir rapora göre de: Şiddet diğer kişileri kontrol etmek veya baskı altında tutmak amacıyla güç kullanımını içeren sosyal bir davranış olarak tanımlanmıştır (OPHA, 1999). Yine bu kuruluşa göre şiddet insanın zihinsel, fiziksel ve manevi olarak zedeleyen yıkıcı yönleri olan yaygın bir sosyal problemdir.

Disiplinler arası bir konu olan şiddet pek çok bilim dalının çalışma konusu olabilmektedir. Örneğin, psikoloji, sosyoloji, psikolojik danışma ve rehberlik, psikiyatri ve ekonomi vb. Bu nedenle henüz üzerinde uzlaşmaya varılmış bir tanımı yoktur (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998).

2.2.2. Şiddetin Nedenleri

Şiddet psiko-biyolojik nedenler ile dış çevre arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Akın, 2003). Back ve Goode (1994)'e göre şiddet biyolojik, psikolojik, psikiyatrik, kişisel, genetik ve çevresel faktörler nedeniyle anne karnında başlayıp yaşam boyunca etkili olmaktadır.

Şiddette etkili olan durumlar aşağıdaki şekilde belirtilmektedir:

- 16-25 yaşları arasında
- Erkeklerde,
- Bireylerin yaşamında yakın zamanda ortaya çıkan büyük değişikliklerde,

- Bireylerede içsel baskı hissi, bıkkınlık, öfke durumlarında
- Bireylerin gerilimini arttıran olay ve kişiler,
- Bireylerin yaşama bakışının iyimser ya da kötümser olması,
- Bireylerin şiddet konusunda düşünce ve fantezilerinin bulunması,
- Bireylerin silahlara kolay ulaşabilir olması ve onlara aşinalığının bulunması (Subaşı ve Akın, 2005).

2.2.2.1. Biyolojik Nedenler

Şiddetin biyolijik nedenleri arasından soyaçekim, hormonsal dengeler, adrenalin, erkeklik, testosteron, serotonin, genetik bozukluklar, bedensel farklılıklar, madde bağımlılıkları sayılmakta (Gümüş, 2006:6) ve genel olarak limbik sistem ile beynin temporal ve frontal lobları ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Akın, 2003:4). Serotonin metabolizması, intihar yanında şiddet davranışının ortaya çıkışında da benzer yollardan etkili olduğu bulunmuştur. Örneğin alışmadık zalimane şekilde cinayet işleyen suçluların beyin omurilik sıvılarında hidrosiindolasetikasit düzeylerinin uygulamayanlara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca norepinefrin ve L-dopa düzeylerindeki artışı saldırgan davranışları artırmaktadır. Limbik sistemin de şiddet ile ilgili davranışlarda etkili olduğu söylenmektedir. Çocuklarda şiddet içeren davranışların erkeklerde ortaya çıkması, şiddetin oluşmasında androjenlerin rolü olduğu düşündürmektedir. Premenstrual hastalık tablosu kadınlarda saldırgan davranışları artırabilmektedir. Alkol ve uyuşturucular dürtü kontrolü muhakeme yeteneğinde azalmaya neden olmaktadır. Alkol ve uyuşturuc kullanımı ile şiddet davranışı arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (Lopez, Martin, Redonno, Carillo-De La Pena ve Trinanes, 1994), ancak yukarıda belirtilen diğer çalışmalara ilişkinin çeşitli araştırmalar halen devam etmektedir (Akın, 2003).

2.2.2.2. Psikolojik Nedenler

İnsanların bulunduğu gelişim dönemine bağlı olarak sergiledikleri şiddet içeren saldırgan davranışlar bulunmaktadır. Örneğin, çocukluk ve ergenlik çağları şiddete maruz kalma açısından risk dönemleridir (Hemenway, Solnick, Carter,

1994:1013; Shaw & Krause, 2002: 469). Çocukluğunda şiddet gören ve tanık olan bir kişi şiddet uygulayan bir yetişkin olma açısından risk taşımaktadır (Akın, 2003:6). Büyük şehirlerde yaşamak ve kalabalık şiddet açısından yüksek potansiyel taşımaktadır. Hava durumu, artan sıcaklıkta artan saldırganlığa ve şiddete neden olmaktadır (Akın, 2003:8).

Irk ve şiddet ilişkisine yönelik olarak yapılan çalışmalar birbirine zıt sonuçlar vermektedir. Yapılmış çalışmalara göre ırk (Kagan, Knight & Romero, 1982; Cai & Fink, 2002) ve ekonomik eşitsizlik ve ağır yoksulluk ve evlilikte yaşanan sorunlar (Williams & Mickelson, 2004) şiddet ile ilişkilidir. Aile yapısını bozan sosyo-ekonomik faktörler, etkilenen ailelerdeki çocukların saldırgan davranışlarında da artışa neden olmaktadır (Akın, 2003:7).

2.2.2.3. Psikiyatrik Nedenler

a) Psikotik bozukluklardan manik tip bozukluklukta, şizofrenide, paronoid bozukluklarda çevreye ve/veya kendine yönelik saldırganlık davranışlar görülmektedir. Birçok psikiyatrik bozukluklarda da şiddet içeren davranışlar sık görülmektedir (Schlozman, 2002:89).

b) Post tramvatik stres bozukluğu olan kişilerde, borderline, ansti-sosyal ve paronoid kişilik bozukluklarında şiddet içeren davranışlar sık görülmektedir (Akın, 2003).

c) Uyuşturucu madde kullanımı, santral sinir sistemini etkileyen bazı patolojilerin yanında erişkin dikkat eksikliğinde de saldırganlık daha fazla görülmektedir (Akın, 2003:8). Alkol ve uyuşturucular ile saldırgan davranışlar arasında açık bir ilişki bulunmaktadır (Lopez, Martin, Redonno, Carillo-De La Pena ve Trinanes, 1994).

2.2.3. Toplumsal Yaşamda Görülen Şiddet Türleri

Dünya sağlık örgütünün raporuna göre (1996) şiddet uygulama özellikleri bakımından 3 ana kategoriye ayrılmıştır:

a. Kendine yönelik şiddet;
b. Kişiler arası şiddet;
c. Kolektif Şiddet.

Bu sınıflandırma şiddeti bireyin kendinemi uyguladığı yoksa bir başka kişi ya da bir grup veya devletler, organize politik gruplar, askeri ve terorist gruplar gibi daha büyük gruplar tarafından yapılıp yapılmadığına göre belirlenmiştir. Aşağıda bunlara ilişkin bilgilere yer veilmektedir:

2.2.3.1. Bireyin kendine-yönelik şiddet

Kendine yönelik şiddet, intihar ve kendi kendini istismar olarak alt gruplara ayrılmaktadır. İlki intihar düşüncesini, ölümle sonuçlanan ve sonuçlanmayan intihar girişimini içerir. Kendi kendini istismar etme ise zıt olarak kendini kötürüm etme veya kendine zarar verme gibi birçok durumu içermektedir (Schlozman, 2002:90).

2.2.3.2. Bireyler arası şiddet

Bireyler arası şiddet iki alt kategoriye ayrılmaktadır

1. Aile ve eşin uyguladığı, yani aile üyeleri içinde ve eşler arasında genelde evde meydana gelen şiddet türüdür.

2. Toplum şiddeti ise birbirleri ile bir bağı olmayan veya birbirlerini tanıyan veya tanımayan bireyler arasında ev dışında meydana gelen şiddet türüdür.

İlk grup çocuk istismarı, eş şiddeti ve yaşça daha büyük aile bireylerin istismarı gibi şiddet türlerini içermektedir. İkincisi ise gençler arasındaki şiddeti, rastgele şiddet hareketlerini, yabancıların tecavüzü veya cinsel saldırısı ve okul, iş yeri, hapishane ve bakım evi gibi kurumsal ortamlarda olan şiddet türlerini içermektedir (Akın, 2003).

2.2.3.3. Kolektif Şiddet

Kolektif şiddet sosyal, politik ve ekonomik şiddet olmak üzere alt gruplara ayrılmaktadır. Kolektif şiddet grupları, devlet veya bireylere bağlı daha büyük gruplar tarafından işlenen şiddet gücünü ifade etmektedir. Belli bir sosyal gündem dâhilinde işlenen kolektif şiddet organize olmuş nefret grupları gibi terörist gruplar veya çeteler tarafından uygulanan şiddeti de içermektedir. Politik şiddet savaşı, çatışmaları, devlet şiddetini ve daha büyük gruplar tarafından uygulanan şiddeti içermektedir. Ekonomik şiddet ise ekonomik akışı durdurmak ya da müdahale etme amacıyla yapılan saldırılar, hizmetleri yerine getirmeyi red etme, ekonomik olarak bölünmeye veya parçalanmaya neden olmak gibi daha büyük grupların yapmış olduğu saldırıları içermektedir (Akın, 2005).

Başka bir çalışmada ise şiddeti şu şekilde belirtilmeketdir:
a) Kendine dönük şiddet: intihar veya bedene zarar verici uygulamalar
b) Kişiler arası şiddet: Kadına, çocuğa, yaşlıya yönelik şiddet, flört şiddeti, aile içi şiddet
c) Organize şiddet: Uluslar arası şiddet, kollektif şiddet, politik şiddet, iktidar şiddeti, iktidara karşı şiddet
d) Medya şiddeti: Yazılı ve görsel basında şiddet içeren görüntü, ses ve yazı ile ortaya çıkan şiddet
e) Diğer şiddet şekilleri: Çete şiddeti, kan davaları, sokak şiddeti, insan ve organ ticareti, işyerinde, okulda ve spor olaylarında şiddet, pornografi, lezbiyen ve homoseksüellere yönelik şiddet, azınlıklara yönelik şiddet Subaşı ve Akın (2005).

2.2.4. Çeşitli Görüş ve Kuramlara Göre Şiddet ve Saldırganlık

Bu bölümde saldırganlık ve şiddet ile ilgili görüşler ve kuramsal açıklamalar yer almaktadır. Şiddet ile ilgili birçok bakış açısı bulunmaktadır. Psikanalatik, ayırıcı özellik, biyolojik, insancıl, davranışsal/sosyal ve bilişsel kuramlar da bunları açıklamaya çalışmışlardır (Baron & Richardson, 1994).

Klasik psikanalitik saldırganlığı bilinçaltındaki ölüm içgüdüsüne bağlar. Yani her birimiz, kendimizi yok etmek için bilinçaltı bir istek duyarız. Ancak sağlıklı bir kişiliğe sahip insanlar kendilerine zarar vermeyecekleri için, kendini yok etmek dürtülerini bilinçaltından dışarıya yansıtır ve saldırganlık olarak diğer insanalara yönlendirirler (Hogan, Johnson & Briggs, 1997: 6; Feist & Feist, 2006; Burger, 2006:26; Corey, 2005:69).

Freud insanı, saldırgan ve cinsel dürtüleri denetim altına alınması gereken olumsuz ve yıkıcı bir varlık olarak tanımlamıştır. Ona göre, toplum baskıları olmasa ve insanlar cinsel ve saldırgan enerjilerine rahatça boşalım sağlayabilselerdi sorunları olmazdı (Atkinson, 2002: 409; Geçtan, 2002: 68). Önceleri, saldırganlığın engellenmiş libidodan kaynaklandığını öne süren Freud haz peşinde koşan dürtümüz engellendiğinde, o engele saldırmak için "ilksel" tepki oluşturduğunu ve doğal olarak benliğimiz neşemizi kaçıran şeye ya da insana saldırmamamız için bizi tuttuğunu ve bu nedenle saldırganlığımız yer değiştirdiğini belirtmiştir (Jones, 1982: 88; Atkinson, 2002:409; Mijolley, 2005:33; Burger, 2006:211). Freud daha sonra bu görüşünü değiştirmiş, insan davranışları yaşam ve ölüm içgüdüleri tarafından yönlendirildiğini ileri sürmüştür. Freud ölüm içsel gerginliği tamamen yok olmasını sağladığı için yaşam içgüdüsünün gerginliği canlıların ölüm içgüdüsüyle sonlandırmak istediğini ifade etmektedir. Yani, saldırganlık ve ölüm içgüdüsü bireyin kendisine yöneldiğinde birey intihar gibi kendine zarar verecek davranışlar sergiler. Dışarıya yöneldiğinde ise diğer insanlara ve çevreye zarar verirler (Jones, 1982:88; Baron ve Byrne, 2000; Corey, 1996:11-15; Atkinson, 2002:409,410; Geçtan, 2002:31; Corey, 2005:69; Mijolley, 2005:33; Burger, 2006:81,211; Altıntaş & Gültekin, 2003:14). Freud'a göre saldırganlık dalga geçme, dedikodu, küçük düşürme, aşağılama, mizah, diğer insanların acılarından zevk alma gibi farklı şekiller alabilir (Feist & Feist; 2006:42). Saldırganlığımızın, katarsis yaşadığımızda, yani gerginliğimiz boşaldığında durduğunu belirtir. Freud, bunu psişik enerjinin boşalması şeklinde açıklar (Burger, 2006:212).

Adlere göre şiddet sebep sonuç ilişkisiyle açıklanacak bir şey değil tam tersine birbirini takip eden olaylar zincirinden oluşan bir süreçtir (Butler, 2007: 20). Adler saldırganlık ve şiddet içeren davranışları ise küçük düşürme, idealleştirme, çevreye

aşırı aşırı ilgi gösterme, suçlama ve kendini suçlama kavramlarıyla (Geçtan, 2002:138; Feist & Feist; 2006:42) ve erkeksi protesto ile açıklamıştır. Erkeksi protesto türünde davranışlar, erkek rolünün beklentilerini karşılayamamış ve bundan ötürü davranışları bir kız çocuğuna benzeyen erkek çocuklar gelişmiştir. Böyle bir çocuk, ileriki yaşamında abartılmış ve saldırgan bir erkek kimliği benimseyebilir ya da kadınsı eğilimlerini çerçevesine meydan okurcasına yaşar (Geçtan, 2002:132).

Fromm'a göre insanda iki tür saldırganlık vardır. İnsanlar ve hayvanlar yaşamlarını sürdürebilmek için içgüdüsel olarak savaşırlar. Fromm bunu, gerekli ve zararsız saldırganlık türü olarak kabul eder. Öte yandan yalnız insanda var olan ve yıkma, bozma isteğinden başka amacı olmayan, yaşamı yok etme eğilimi zararlı saldırganlıktır. Saldırganlığın toplumların insanı kendini gerçekleştirmekten alıkoyması ve engellemesi sonucu ortaya çıktığını ifade etmiştir (Geçtan, 2002:296). Kişi, kendi güçsüzlüğünün verdiği çaresizlik duygularından kurtulmak için gücünü, etrafını yıkarak, yok ederek kanıtlamaya çalışır (Altıntaş & Gültekin, 2003:73).

Erikson'a göre hayvanların veya insanların fiziksel saldırganlığın içsel bir güdüyle meydana gelmediğini ileri sürmektedir. Tam tersine saldırganlık insan beyninde düşüncesinde meydana gelen davranış veya davranışlardır (Butler, 2007: 279).

Şiddet Horney'de yıkıcılık adı altında yalnızlık ve yalıtılmışlık duygusu ile birlikte ele alınmıştır. Şiddet diğer bireyle sürekli bir ilişki yerine ondan uzaklaşma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yıkmakla hem uluslar hem de bireyler kaybettikleri güçlerini tekrardan sağlamaya çalışırlar. Bu da birey ve ulusları diğerlerinden uzaklaştırır (Feist & Feist; 2006:204).

Ayırıcı özellik yaklaşımını benimseyen kişilik kuramcıları, saldırgan davranışın kararlılığına ve bireysel farklılıklara odaklanmaktadır. Örneğin sınıf arkadaşlarını itip kakan çocukların, yetişkinlikte de saldırgan olma olasılıkları bulunmaktadır (Burger, 2006: 26).

Biyolojik bakış açısına sahip kişilik psikologları da, kararlı saldırgan davranış kalıplarıyla konuya bakmış ve bu kararlık için tek neden olarak kalıtsal

eğilimi göstermişlerdir. Bu bulgular, bazı insanların diğerlerine göre saldırgan davranışa daha meyilli olduğunu göstermektedir (Miles & Carey, 1997 akt. Burger, 2006:27).

İnsancıl yaklaşımı benimseyen psikologlar kimi insanların doğuştan saldırgan oldukları görüşünü reddeder. Hatta bazıları, insanların temelde iyi olduklarını söyler. Uygun koşullar altında büyümeleri ve yetişmeleri durumunda, bütün bireylerin mutlu ve şiddete başvurmayan yetişkinler olarak yaşayacaklarını öne sürerler (Burger, 2006: 27). İnsanların yardımsever ve yapıcı nitelikleri doğal özelliklerinin engellenmesi ve saptırılması sonucu saldırganlık ve yıkıcılığa dönüşür (Altıntaş & Gültekin, 2003: 81).

Davranışçılara göre diğer davranışları nasıl öğreniyorsak, saldırganlık davranışını da öğreniriz (Atkinson, 2002:409; Burger, 2006:27). Yani insan saldırgan ve anti sosyal davranış eğilimleri de diğer davranışlar gibi öğrenme ve taklit ile kazanmaktadır (Altıntaş & Gültekin, 2003:84).

Skinner aile içerisinde sürekli saldırganlık davranışı göstererek her şeyi elde edebileceğini öğrenmiş bir kişi bu davranışını genelleyerek bir yaşam biçimi olarak sürekli saldırgan davranışlar göstereceğini belirtmiştir (Atkinson, 2002: 13; Altıntaş & Gültekin, 2003: 243). Freud'un kişinin doğuştan getirdiği ve id'in bir parçası olarak gördüğü saldırganlığı diğer öğrenilmiş davranışlardan bir olarak görmüş ve saldırganlık davranışıyla, diğer tüm davranışlar arasında hiçbir fark olmadığını belirtmiştir (Altıntaş & Gültekin, 2003: 243).

Sosyal öğrenme kuramına göre saldırganlık genel olarak tepkileri taklit yoluyla öğrenilebilir ve olumlu biçimde pekiştirildiği zaman artığını ileri sürmektedir (Atkinson, 2002: 418; Burger, 2006:574). Sosyal öğrenme kuramcılarından Bandura saldırganlığı diğer davranışlar gibi sayısız örnekler izleyerek öğrendiğimizi belirtmektedir (Feist & Feist; 2006:499; Burger, 2006:537). Bandura'ya göre insan beş sebepten dolayı saldırganlık gösterir: zarar vermeyi sevdiklerinden, başkalarının saldırganlığına karşılık yanıt olarak, ceza olarak, başkalarını kontrol etmek için ve sosyal onay için (Feist & Feist; 2006:499). Çocuklar oyun oynarken, saldırgan

davranışın diğer çocukları korkuttuğunu ve oyunda bazı önceliklere sahip olmalarını sağlayarak ödüllendirildiğini görürler. Bu ödüllendirilen davranışın tekrar edilmesine neden olur (Burger, 2006: 27). Bireyler saldırganlıklarını öğrenilmiş ayrımcılıklar yoluyla sergileyebilecekleri durumları belirler. Örneğin, sınıf yerine bu davranışını futbol sahasında sergileyebilir (Atkinson, 2002: 468). Ayrıca, yakın zamanda yapılan araştırmalar şiddet içerikli televizyon programlarında bulunan şiddet davranışını hızlandırdığını göstermektedir (Burger, 2006: 603; Atkinson, 2002:10).

Bilişsel psikologlar, saldırgan davranışa farklı bir açıdan bakarak saldırganlığı bilgiyi işleme sürecine bağlamaktadır (Burger, 2006: 28). Bilişsel kişilik psiklogları , "Bir duruma nasıl tepki göstereceğimiz o durumu nasıl yorumladığımıza bağlıdır" der (Dill, Anderson & Anderson, 1996 Akt. Burger, 2006:29). Koşulları tehdit edici, rahatsız edici ya da olumlu görmek kaçmamıza, kavgaya hazırlanmamıza ya da yoldan çekilmemize neden olur (Burger, 2006:29).

2.3. İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde çatışma ve şiddetle ilgili yapılan araştırmalara yer veilmiştir.

2.3.1. Çatışmayla ilgili yapılan bazı araştırmalar

Yeşilyurt (1996) çalışmasında gençlerin çatışma eğilimleri ile ana babalarının onlarda algıladıkları çatışma eğilimlerini karşılaştırmıştır. Çalışmaya 30 erkek 30 kız olmak üzere 60 katılımcı katılmıştır. Babaların kızlarında algıladıkları çatışma düzeyi, kızların kendilerinde algıladıkları çatışma düzeyinden daha yüksek olduğu, erkeklerde aktif çatışmanın hoş görüldüğü ama kızlarda ise aktif çatışmanın değil pasif çatışmanın hoş görüldüğü dolayısıyla, erkeklerin aktif, kızların ise pasif çatışma davranışları sergiledikleri, babaların kızlarıyla yeterince empati kuramadıkları, oğullarıyla kurabildikleri, genel olarak anne babaların çocuklarıyla empati kuramadıkları, annelerin algıları açısından kız ve erkek çocukları açısından fark olmadığı bulunmuştur.

Ömür (1998) Türkiye'de çeşitli kurum ve kuruluşlarda çalışan yabancı uyruklu personelin kendi ulusal kültüründen kaynaklanan farklılıkların organizasyon içi çatışmalardaki yeri ve etkisini incelemiştir. Çalışmaya Türkiye'de çeşitli kurum ve kuruluşlarda çalışmakta olan yabancı uyruklu 75 yönetici katılmış ve çatışma çözme stilleri ile kültürün etkisi çeşitli anket sorularıyla araştırılmıştır. Sonuç olarak, kültürel farklılıkların çatışma çözme stillerini önemli düzeyde etkilediği ve konuşma dilinin farklı olması sorunlarını daha iyi dile getirememesi, istek ve beklentilerin iyi ifade edilememesinden kaynaklanan çeşitli çatışmaların ortaya çıktığını ortaya konmuştur.

Akkoca (1999) üniversite öğrencilerinin çatışma eğilimi ile kendini kabul düzeyleri üzerinde çeşitli değişkenlerin etkilerinin belirlemek için bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya 127 kız katılımcı, 121 erkek katılımcı olmak üzere toplamda 248 katılımcı katılmıştır. Çalışmasında öğrencilerin kendini kabul puanları ile çatışma eğilimi arasındaki ilişkinin negatif olduğu yani çatışma eğilimi puanları arttıkça, kendilerini kabul ölçeği puanlarının düştüğü veya kendini kabul puanları yükseldikçe çatışma eğilimleri puanlarının düştüğü, kendini tanıyıp, olduğu gibi kabul eden katılımcıların daha az çatışma yaşadıkları buna karşın kendilerini iyi tanımayan katılımcıların daha çok çatışma yaşadıkları bulunmuştur.

Arslan (2005) yaptığı çalışmada kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yükleme karmaşıklığını incelemiştir. Araştırma Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesinde yapılmıştır. Araştırmaya 190'ı erkek ve 257'si kız olmak üzere toplam 447 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların yüzleşme, duygusal ifade ve kendini açma boyutlarında anlamlı bir fark bulunmuş, özel/genel davranış ve yaklaşma/kaçınma boyutlarında anlamlı bir fark bulunulmamıştır. Ayrıca, yükleme karmaşıklığı yüksek olan öğrencilerin puan ortalaması yükleme karmaşıklığı düşük olanlardan yüksek çıkmıştır. Bu sonuca göre yükleme karmaşıklığı düzeyi yüksek olan öğrencilerin kişilerarası çatışma çözmenin yüzleşme davranışı yükleme karmaşıklığı düzeyi düşük olanlarınkinden anlamlı düzeyde yüksektir. Ve yükleme karmaşıklık düzeyi yüksek olanların çatışmalarda daha çok duygusal ifadeler kullandıkları yaklaşma ve kaçınma, kendini açma davranışlarını daha sık gösterdikleri, problem çözmede daha

aceleci davrandıkları, olumlu problem çözme yaklaşımına sahip oldukları, daha az kaçıngan yaklaşım davranışı sergiledikleri, değerlendirici yaklaşımlarının daha düşük olduğu, problem çözmede daha az planlı oldukları bulnumuştur.

Sevim (2005)'in yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin çatışmalara yaklaşma biçimleri cinsiyet, cinsiyet rolleri ve çatışmayı ele alma biçimleri arasındaki ilişkiyi belirlenmeye çalışılmışdır. Çalışma Ankara Üniversitesi'ndeki çeşitli fakültelerde yapılmıştır. Araştırmaya üniversitede öğrenim gören 237 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerinin çatışmayı ele alma şekli cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

Karahan ve Sardoğan (2005) insan ilişkileri beceri eğitimi programı'nın üniversite öğrencilerinin çatışma çözme beceri düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırma Türkiye'nin Samsun ilinde gerçekleştirilmiş ve araştırmaın örneklemi 28 deney ve 28 kontrol grubu olmak üzere toplam 56 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Çalışma sonucunda programın üniversite öğrencilerinin çatışma çözme becerilerini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

Sargın, Tor, Bozoğlan ve Köroğlu (2007) yaptıkları çalışmada bir grup öğretmen adaylarının çatışma çözümünde kullandıkları yöntemler çeşitli değişkenler açısından belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile Ankara Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışmaya 303kız, 262 erkek toplam 565 öğrenci katılmıştır. Çalışmada öğretmen adaylarının çatışma çözümünde kullandıkları yöntemler ve bunlara etki eden yaş, cinsiyet, yerleşim yeri, anne baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve gelir düzeyi gibi değişkenler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Uygulama sonucunda katılımcıların genellikle olumlu ve yapıcı yöntemler kullandıkları, yıkıcı ve olumsuz olan çatışma çözüm yöntemlerini çok az kullandıkları bulunmuştur. Ayrıca yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, yerleşim yeri ve kardeş sayılırına göre öğrencilerin çözüm yöntemlerinde farklılıklar olduğu görülmüştür.

Sargın ve Köroğlu (2008) öğretmenlerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerini araştırmıştır. Araştırmaya Tokat'ta Milli Eğitim Okullarında çalışan 151'i erkek ve 31'i bayan olmak üzere toplam 182 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların cinsiyetleri, evlilik durumları, çalıştıkları okullar ve eşlerinin çalışma durumları açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalk düzeylerinde farklılıklar bulunmuştur. Bayan öğretmenlerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri erkek öğretmenlerden, lisede çalışan öğretmenlerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ilköğretimde çalışan öğretmenlerden ve eşleri çalışan öğretmenlerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Son olarak, 3 ve daha fazla çocuğu olan öğretmenlerin çatışma ve şiddet hakkında daha açık bir fikre sahip oldukları ve çatışmayı artıran ve azaltan faktörlerin farkında oldukları bulunmuştur.

Kozan ve Ergin (1998) kültürler arası çatışma çözümünde 3. tarafın ara buluculuğuna başvurma durumunu incelemiştir. Çalışmaya Türkiye ve ABD'de 120 öğrenci katılmıştır. Sonuç olarak Türk katılımcıların anlamlı düzeyde aracı kullanmayı tercih ederken ABD'li katılımcıların doğrudan iletişim kurmayı tercih ettikleri, Türk katılımcılardan da özellikle bayanlar aracı kullanmayı tercih ettikleri bulunmuştur. Bu sonuç, araştırmacılar tarafından iki kültür arasındaki bireyselcilik ve kolektivizmdeki farklılıklar olarak yorumlanmıştır.

Duser (2002)'ın yüksek öğretimde okuyan öğrenciler ile çatışma yönetim stillerini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya Kuzey Teksas Üniversitesinden 25 öğrenci katılmıştır. Çalışmasında çatışma yönetimi stili ve cinsiyet, çatışma çözme stili ve yüksek öğrenimde geçirdiği yıllar ve çatışma çözme stili ve eğitim kurumun popülâsyonu arasında hiçbir istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamştır.

Cai ve Fink (2002) çatışma çözme stilleri ile ilgili kültürler arası inançları araştırmışlardır. Çalışmaya 31 ülkeden 188 kişi katılmıştır. Çalışmada kaçınma, hükmetme, bütünleştirme, uzlaşma ve uyma stilleri ele alınmıştır. Bütünleştirme stilinin en çok, daha sonra uyma ve kaçınma ve en az hükmetme ve uzlaşma stillerinin tercih edildiği görülmüştür. Kaçınma stilleri daha çok bireyci kültürlerde

toplumcu kültürlerden daha fazla tercih edildiği görülmüştür. Toplumcu kültürlerde ise uzlaşma ve bütünleştirme stillerinin daha çok tercih edildiği görülmüştür. Bulgular çatışma çözme stilleri ve kültür ile ilgili varsayımların doğru olmayabileceğini göstermiştir.

Oetzel ve Toomey (2003) kültürler arasında yüz yüze müzakere teorisi ile ilgili sosyal ilişkilerde yüz ifadelerini araştırmıştır. Çalışmaya Çin, Almanya, Japonya ve ABD'den 768 kişi katılımıştır. Sonuç olarak, kültürel olarak bireyselcilik ve kolektivizm çatışma çözme stilleri üzerine dolaylı ve doğrudan etkilediğini, bağımlı ve bağımsız yorumlamanın yüz ifadesini olumlu veya olumsuz olarak etkilediğini, özgüvene dayalı yorumlamanın çatışma çözme stillerini olumlu olarak etkilediğini ve diğer-yüz kaçınma ve bütünleştirme stillerinin de olumlu olarak etkilediğini ve yüz ifadelerinin müzakerelerde baskın rol oynadığı bulmuştur.

Longaretti ve Wilson (2006) öğretmen ve öğrencilerin çatışma algısı üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya 18 kişi katılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin ve öğrencilerin çatışma hakkında görüşleri ve okuldaki sosyal problemleri ele alış yöntemlerinde benzerliklar olduğu, genel olarak verilen yanıtlardan çatışmayı negatif olarak algıladıkları, katılımcıların çok sınırlı sayıda ve bildikleri çatışma çözüm stratejisi kullandıkları ve çatışmayı nadir olarak uzlaşma ve problem çözme yöntemleriyle çözdükleri görülmüştür.

Sargın ve Bozoğlan (2010) üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Çalışma Azarbeycan'ın Bakü şehirnde yapılmıştır. Çalışmaya 21 ve 25 yaşları arasında Gürcistan, Romanya, Polonya ve Türkiyeden 28 gönüllü katılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Türk ve Romanyalı katılımcıların bir çatışma durumunda pasif yöntemleri kullandıkları ve Gürcü ve Polonyalı katılımcıların ise pasif çatışma yöntemleri kullandıkları bulunmuştur.

2.3.2. Şiddet ile ilgili yapılan bazı araştırmalar

Andrews (200) 3 ayrı yüksek okulda gençler arasında görülen şiddet çeşitlerini belirlemek için Amerika'nın Camden şehrinde bir çalışma yapmıştır. Çalışmasında, okulların olay raporlarından ve yapılan görüşmelerden yaralanmıştır. Çalışmaya 3 okuldan 157 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda katılımcıların %57'si her hangi bir şiddet olayıyla karşılaşmadıklarını veya maruz kalmadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %30'u ise cinsel saldırı, saldırı, kabadayılık ve yaralanma gibi şiddet olaylarını son 6 veya 12 ay içerisinde yaşadıklarını belirtmişlerdir.

McMahon, Washburn, Felix, Yakın, & Childrey (2000) öğretmen ve gençler üzerinde şiddeti önleme programının etkisini araştırmışlardır. Çalışmaya 28 kişi katılmıştır. Mülakatlara, öğretmenlerin görüşlerine ve davranış gözlemlerine dayalı olarak ön ve son testlerde bilgi, davranış problemleri ve sosyal beceriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların bilgi seviyesinde artış, problemli davranışlarda ise azalma tespit edilmiştir. Buna karşın öğretmenlerin görüşlerinde önemli bir değişiklik bulunmamıştır.

Tok (2001) cinsiyet rolleriyle ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin, cinsiyetlerine, fakültelerine, sınıflarına, ilgi alanlarına, öğrenim sırasında barındıkları yere ve okudukları bölümden mezun olma durumları açılarından saldırganlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyet değişkenine göre, erkek öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin, kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet rolüne ilişkin geleneksel kalıp yargılara sahip erkek öğrencilerin, diğerlerinden anlamlı derecede daha saldırgan oldukları ve fakülte, sınıf düzeyi, öğrenim sırasında barınılan yer, uzun süre yaşanılan yerleşim yeri ve okunan bölümden mezun olma değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri anlamlı düzeyde etkilediği bulunmuştur. Spor bilimleri bölümünde eğitim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin eğitim bilimleri ve güzel sanatlarda öğrenim görenlerden yüksek bulunmuştur. Ayrıca, son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık punlarının 1'inci sınıfta öğrenim görenlere göre daha

yüksek bulunmuştur. Ailesiyle kalanların saldırganlık puanlarıda diğerlerine göre ve büyükşehirde yaşayanların saldırganlık puanları şehir, ilçe, kasaba ve köyde yaşayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Buna karşın, öğrencilerin ilgi alanları, cinsiyet rollerine ait kalıp yargıları ve saldrıganlık punları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Paglia (2003)'ın 1983 ve 2001 yılları arasında Kanada'nın Ontario eyaletinde ergen ve gençler arasıda şiddete yönelik davranışları incelemiştir. Çalışmada erkekler arasında silah taşıma, kullanma ve ilgili suçların gözle görülür bir şekilde arttığı ama kızlar arasında ise bu tür olayların yaşanmadığını ortaya konmuştur.

Finley (2003) okuldaki şiddetle ilgili olarak öğretmenlerin algılarını, şiddetin sonunda meydana gelen değişiklikleri ve okul atmosferine olan etkilerini incelemiştir. Araştırmaya ABD'de 14 ilköğretim ve orta öğretimde görev yapan öğretmen katılmıştır. Araştırmaya dâhil olan katılımcılar öğretmenlerin okul atmosferinden ve şiddet olaylarından kaygı duyduğunu ortaya koymuştur. Öğretmenlerin önleyici tedbirler alabileceklerini ama bununda işe yaramayacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Straus (2004) dünya genelinde erkek ve kız üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ettikleri kişilere karşı şiddet uygulama durumuna yönelik bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmaya 16 ülkedeki 31 üniversiteden öğrenciler katılmıştır (5 Asya ve Orta Doğu'dan, 2 Avustralya-Yeni Zellanda'dan, 6 Avrupa'dan, 2 Latin Amerika'dan, 16 Kuzey Amerika'dan). Bu çalışmada 31 üniversitede hem erkek hem de kız öğrenciler için saldırı, tecavüz ve yaralama oranları sunulmuştur. Ortalama olarak, öğrencilerin %29'u fiziksel olarak saldırıya uğradığı ve tecavüz edildiği ve %7'u ise arkadaşları tarafından fiziksel olarak incitildiği bulunmuştur. Çalışma üniversiteler arasında hem farklılıklara hem de benzerliklere dikkat çekmektedir. En dikkat çeken bulgu hem erkek hem de kız öğrencilerin yüksek şiddet uygulamasıdır.

Uçar (2007)'in 2006 yılında İstanbul'da 17–56 yaş arasındaki kadınların şiddet tanımları ve şiddet yaklaşımlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma yapmıştır. Çalışmaya toplam 37 katılımcı katılmıştır. Çalışmasında kadınların şiddet tanımlarının fiziksel şiddeti içerdiğini, cinsel şiddet hariç diğer şiddet türlerini

gruplamadıkları ve acı duymuyorlarsa fiziksel şiddeti şiddet olarak kabul etmedikleri bulunmuştur. Ayrıca, kadınların çoğunun hayatlarının bir döneminde şiddet gördüğü ve çocuklarına şiddet uyguladığı, şiddete neden olarak da yoksulluğu ve erkeğe ait özelliklerini bu çalışmada ifade etmiştir. Kadınlar bazı durumlarda şiddeti hak edebileceklerini ve şiddet karşısında sabredilmesi gerektiğini önerdikleri bulunmuştur.

Yıldırım (2007)'ın 2006 yılında şiddete başvuran ve başvurmayan ergenlerin yalnızlık düzeyleri ve akran baskısı düzeyleri ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya toplam 505 katılımcı katılmıştır. Yaptığı çalışmada şiddete başvuran ergenlerin şiddete başvurmayan ergenlere göre kendilerini daha yalnız hissettikleri bulunmuştur. Ayrıca şiddete başvuran ergenlerin akran baskısı düzeyleri şiddete başvurmayan göre daha yüksek bulunmuştur.

Ulusal Sağlık Bilgilendirme Merkezi (NAHIC, 2007) gençlerin şiddet ile ilgili durumlarını tespiti için Amerika Birleşik Devletleri San Francisco şehrinde bir araştırma yapmıştır. 18 ve 24 yaşları arasında 120 gencin katıldığı araştırmada gençler arasında yüksek oranda intiharın olduğu, erkeklerin ise daha yüksek oranda intihar ettikleri, erkekler arasında ise zenciler arasında daha yaygın olduğu ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla oranda şiddet olaylarında yer aldığı ortaya konmuştur.

Kapıcıoğlu (2008)'nun 2007 yılında üniversite öğrencilerinin şiddet algısının değerlendirmiştir. Bu çalışmada Konya Selçuk Üniversitesinden 12'si yüksek şiddet eğilimli 18'i düşük şiddet eğilimli 30 öğrenci belirlenmiş ve görüşme yapılmıştır. Çalışmasında katılımcıların şiddet tanımlarının alan yazında yer alan şiddet tanımlarıyla örtüştüğünü, öğrencilerin şiddetin tüm boyutlarını tanımlayabildikleri, fiziksel şiddet içeren tüm davranışları şiddet olarak algıladıklarını, algının niyete bağlı olduğunu, şiddet yaşantısının algıda önemli bir süreç olduğunu ve katılımcılar açısında zayıf adalet ve güvenlik sisteminin şiddeti ortaya çıkaran önemli bir etken olduğunu ifade etmiş. Katılımcıların şiddet tanımları alan yazında yer alan şiddet tanımlarıyla hemen hemen örtüştüğü, şiddetin tüm boyutlarını tanımladıkları ve fiziksel şiddet içeren tüm davranışlar şiddet olarak algıladıkları ortaya konmuştur.

Saewyc (2009) üniversite öğrencilerinin şiddete maruz kalma durumlarını araştırmıştır. Bu çalışmaya üniversite sağlık kliniğine 2009 yılında başvuran 2000 üniversite öğrencisi katılmıştır. Bu çalışmada erkeklerin da kız öğrencilerle eşit miktarda duygusal ve fiziksel şiddete maruz kaldıkları ortaya konmuştur. Ve bu çalışmada çoğunlukla fiziksel ve duygusal şiddetin yakın ilişkide bulundukları bireyler tarafından uygulandığı tespit edilmiştir. Şiddetin en önde gelen nedenleri arasında alkolün yüksek düzeyde etkili olduğu ortaya konmuştur.

Çatışma ve şiddet ile ilgili yurtiçi ve yurt dışında yapılan bazı araştırmalar çatışma eğilimlerini, kültür ve çatışmalardaki etkisini, çatışma çözme yaklaşımlarını, çatışma yaklaşım biçimlerini, beceri eğitimi programı ve çatışma çözme beceri düzeylerini, çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerini, çatışma çözümünde 3. tarafın ara buluculuğuna başvurma durumlarını, kültürler ve çatışma yönetim stillerini, çatışma algısını, çatışma çeşitlerini, şiddeti, şiddeti önleme programının etkisini, saldırganlık düzeylerini, şiddete yönelik davranışları, şiddetle ilgili olarak öğretmenlerin algılarını, şiddet tanımlarını, şiddet algısını ve şiddete maruz kalma durumlarını araştırmıştır. Yapılan çalışmalarda çatışma ve şiddete ilişkin kavramlar ayrı ayrı ele alınmış ama çatışma ve onun bir sonucu olan şiddet üzerinde durulmamıştır. Yapılan bu çalışma ile bu konuya açıklık getilirmeye çalışılmıştır.

III. BÖLÜM

3.1. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1.1. Araştırma Modeli

Balkan ülkelerinde bazı şehirlerde üniversiteye devam eden üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ile şiddeti tanımlama düzeylerinin çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla yapılan bu araştırmada nicel araştırma modelinden yararlanılmıştır. Nicel araştırmada bir adet ölçek, anket formu ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Öğrencilerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalılarını belirlemek için Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık Ölçeği ve katılımcıların çatışma durumlarında kullandıkları stilleri belirlemek için Çatışma Çözme Stilleri Formu kullanılmıştır.

3.1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Balkan ülkelerinde üniversiteye devam eden üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini oluşturmak için amaçlı örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Örnekleme tekniklerinden amaçlı örnekleme (purposeful sampling method) yönteminden (Merriam, 1988:62) kolay ulaşılabilir örneklem (convenience sampling) tekniği çalışmaya katılacak katılımcıların tercihinde kullanılmıştır. Merriam'a göre bu strateji bir konu hakkında derinlemesine en çok bilgi alabileceği, keşfedeceği ve kavrayacağını düşündüğü bir örneklem seçilmesi ile olur. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kelimesinin kendisinden de anlaşıldığı gibi zaman, para, yer, bölge ve katılımcıya ulaşılabilirliğe bağlı bir seçimdir (Merrim, 2005:64). Araştırmaya katılacak katılımcılarda gönüllük esas alınmıştır. Araştırmaya katılacak personelin belirlenmesinde üniversiteye devam

eden öğrenciler bu ülkeleri daha çok temsil ettiği düşünülen şehir ve üniversitelerden seçilmiştir. Özellikle yabancı dil bilgisi olan üniversite öğrencileri araştırmaya dâhil edilmiştir.

Aşağıdaki bölümde katılımcıların cinsiyet, ülke ve alan değişkenine göre dağılımları tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet, Ülke ve Alan Değişkenlerine göre dağılımı

	ÜLKE	CİNSİYET		ALAN
		Kız	Erkek	
Türkiye	117	65	52	
Bulgaristan	107	75	32	
Romanya	68	62	6	
Yunanistan	40	30	10	
Arnavutluk	52	28	24	
Makedonya	70	62	8	
Kız		322		
Erkek			132	
Dil				140
Sosyal				65
Fen-Mat				113
Eğitim				136
TOPLAM	454		454	454

Araştırmaya katılan tüm katılımcıların yaşları ise 18 ila 23 arasında değişmektedir. Katılımcılar Dil, İngilizce Öğretmenliği ve Edebiyatı, İtalyanca, Fransızca bölümlerinde öğrenim gören dil alanı; Dil bilimi, Psikoloji, Sosyoloji, İletişim, Felsefe bölümlerinde öğrenim görenler sosyal alanı, Dişçilik, Matematik, Fen, Biyoloji, Kimya, Mühendislik bölümlerinde öğrenim görenler Fen-Matematik alanı ve Ana Okulu Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Eğitim Psikolojisi, Bilgisayar Öğretmenliği gibi bölümlerden öğrenim gören eğitimi alanı olarak oluşturulmuştur.

3.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak bir bireysel bilgi formu, likert tipi Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeği (ÇŞFÖ) ve Likert tipi bir Anket formu olan Çatışma Çözme Stilleri Formu (ÇSF) kullanılmıştır.

Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Ölçeği (ÇŞFÖ)

Çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık formu Ohio Eğitim Bölümü ve Ohio Çatışma Çözümü ve Çatışma Yönetimi Komisyonu tarafından hazırlanmıştır. Sargın tarafından 2007 yılında Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Formunun Ölçeğe çevrilmesi ve bilimsel araştırmalarda kullanılması için bu komisyondan gerekli izin alınmıştır ve ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılmıştır (Sargın, 2010). Bu çalışmada yapılan güvenirlik çalışması sonucunda Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.87 bulunmuştur. Ölçeğin geçerliği için, verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenmiştir. Verilerin faktör analizi için uygun çıkması üzerine yapı geçerliliği ve faktör yapısını incelemek amacıyla (explanatory) faktör analizi, faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi seçilmiştir. ÇŞFÖ' nün yapı geçerliliğini açıklamada maddelerin faktör yükleri en az. 40 olarak seçilmiştir. Bu ölçek 27 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte maddeler, Hiç Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen Katılıyorum (3), Katılıyorum (4) ve Tamamen Katılıyorum (5) şeklinde puanlanmaktadır.

Yapılan bu çalışmada Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık Ölçeği'nin geçerlik çalışması faktör analizi kullarak yapılmıştır. Bir ölçme aracının ya da ölçeğin geçerliği ölçmek istediği değişkeni ne derecede ölçtüğüne ilişkindir. Bu açıdan en çok kullanılan yöntemlerden birisi kuramsal analizleri içeren faktör analizidir (Bacon, Sauer and Young, 1995). Toplam 27 maddeden her biri ölçeğin toplam puanlarıyla tutarlı bir sonucu ortaya koyması nedeniyle tüm maddelere faktör analizi uygulanmıştır. Böylece KMO ,693 ve Barlett testi sonucu 4090,378 (P<,001) bulunmuştur. Bu sonuç faktör analizinin değişkenler için uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Temel bileşenler faktör analizi sonucunda ölçeğin tüm maddelerinin tek bir boyutta toplandığı görülmektedir. Ölçeğin tek bir boyutu toplam varyansın %46,9'unu açıklamaktadır. Maddeler açısından faktör analizi sonuçlarına bakıldığında ölçekteki tüm maddelerin 0,40 oranında faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür. Literatürde faktör orantısı 0,30 ile 0,40 arasında değişen faktör yüklerinin alt kayma noktası olarak alınabileceği belirtilmektedir (Neale ve Liebert, 1980). Faktör analizlerinden sonra ölçeğin her bir maddesinde madde toplam kareler kat sayıları ve güvenirlik kat sayısı hesaplanmıştır. Analizler sonucu madde toplam korelasyon kat sayılarının 0,30 il 0,85 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Ölçeğin

güvenirliğinin test edilmesinde test tekrar test ve cronbach α yöntemleri kullanılmış, test tekrar test yöntemiyle elde edilen güvenirlik katsayısı 0,92 ve Cronbach alpha güvenirlik katsayısı da 0,94 bulunmuştur. Örneklem üzerinde yapılan Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0,85 bulunmuştur. Tüm bu bulgular ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çatışma Çözme Stilleri Formu

Çatışma çözme stilleri formu çatışmada gösterilen tutumları, duyguları ve davranışları belirlemek amacıyla kullanılan bir formdur. Bu formda Ohio Çatışma Çözme Komisyonu tarafından hazırlanmıştır ve 29 maddeden oluşan 5'li likert türü bir formdur. Formun kullanılabilmesi için Sargın (2007) tarafından yazışarak gerekli izinler alınmıştır. Formun geçerliği konusunda uzman görüşlerinden yaralanılmıştır. Selçuk üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanından bir profesör, bir yardımcı doçent ve eğitim programları ve öğretimi ana bilim dalından bir doçente form incelemeleri ve değerlendirmeleri için sunulmuş ve içerik olarak gözden geçirilmesi istenmiş ve uzman görüşleri doğrultusunda daha önce Sargın, Tor, Bozoğlan ve Köroğlu (2007) tarafından yapılan bir çalışmada ve bu tezde kullanılmıştır. Bu formun güvenirlik çalışmasında test-tekrar-test yönteminden yaralanılmış ve maddelerin güvenirlik kat sayılarının 0,73 ila 0,96 arasında değiştiği bulunmuştur. Örneklem üzerinde yapılan güvenirlik katsayısı 0, 75 ila 0,77 arasında değiştiği bulunmuştur. Formun değerlendirilmesinde her bir madde ayrı ayrı ele alınmış, formdaki her bir maddeye verilen cevapların dağılımı ağırlıklı ortalamalara dönüştürülmüş ve kesme noktası olarak 3,40 değeri alınmıştır. Başka bir deyişle maddeler ortaya çıkan ağırlıklı ortalaması 3,40 üzerinde ise yüksek oranda o davranışın gösterildiği, 3,40'ın altında ise düşük oranda o davranışın gösterilmediği anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda çatışma çözme stilleri formunda yer alan stillerin çatışma stratejilerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. Çatışma Çözme Stillerinin Çatışma Çözme Stratejilerine Göre Gruplandırılması

STRATEJİ	STİL
BÜTÜNLEŞTİRME	3.Diğer kişilerin bakış açısını anlamaya çalışırım.
	16. Duygularım hakkında ailemle konuşurum.
	17.Bir çatışma içinde diğer insanların gereksinimlerinin daha çok farkındayımdır.
	18. Probleme daha çok odaklanırım.
	22.Kendi hissettiklerimi tanımlayabilirim.
	27. Kendimin ve karşımdakinin hissettiklerinin farkında olurum
	29. Çatışma yaşayan çevremdeki insanlara yardım etmek için yeni beceriler geliştiririm.
UYMA	5. İnanmasam da yanlışımı kabul ederim.
	6. Pes ederim.
	7. Özür dilerim
	24.Karşımdaki insanların duygularının farkında olurum.
	25. Diğer insanlara saygılı davranırım.
UZLAŞMA	8. Çatışmayı azaltmak için anlaştığım ve anlaşamadığım şeyleri bulmaya çalışırım
	9. Bir uzlaşmaya varmayı denerim.
	11. Kimin haklı olduğuna karar vermede başka kişilerin yardımını alırım
	21.Arkadaşlarıma sözel ifadeler kullanırım
	26. Çatışmada bir artış olduğunda uzlaşmaya daha açık hale gelirim.
	28.Çatışmada daha barışçı ve sevgi dolu çözümler denerim.
HÜKMETME	12. Diğer kişiyi tehdit ederim
	13.Fiziksel olarak kavga ederim
	14.Biz çözüm yolu buluncaya kadar sızlanır, şikâyet ederim.
	15. Pes ederim ama diğer insana da ne kadar acı çektiğimi de hissettiririm.
	19. Kendi hissettiklerimin daha çok farkındayımdır.
	20. Sözel olmayan iletişim becerileri kullanırım.
KAÇINMA	1.Kişiden kaçınırım
	2.Konuyu değiştiririm
	4.Çatışmayı şakaya dönüştürmeye çalışırım.
	10. Anlaşmış gibi görünürüm
	23. Çatışmada bir artış gördüğüm zaman çözümü ertelerim.

3.1.4. Veri Toplanması

Araştırma verilerini toplamak için ilk önce verilerin toplanacağı ülkelerdeki araştırmaya yardımcı olacak olan öğretim elemanları e-mail yolu ile görüşülmüş ve görüşmede çalışmanın amacı, önemi ölçme araçları hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmada uygulama için yardımcı olup olmayacakları sorulmuştur. Gelen olumlu yanıtlar değerlendirilmiş, uygulama için randevu alınarak, yer zaman belirlenmiştir. Sonraki aşamada bu ülkelerdeki üniversitelere belirlenen yer ve zamanda gidilerek ölçek ve anket fromunun uygulaması araştırmacı tarafından yüz yüze olarak küçük gruplar halinde gerçekleştirilmiştir. Özellikle İngilizce bilgisi iyi düzeyde olanlar

çalışamaya dahil edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda güvenilir olmadığı düşünülen tam yanıtlanmayan veri formları araştırmadan çıkarılmıştır.

3.1.5. Verilerin Analizi

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin ülke, bölüm ve cinsiyet değişkenlerine göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ve çatışma çözme stillerinin farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklemler t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), faktör analizi, Tukey HSD testi, Pearson Momentler Çarpımı teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

IV. BÖLÜM

4.1. BULGULAR

Bu bölümde alt problemler ile ilgili bulgular ortaya konmuştur. Bu amaçla Balkan ülkelerinde öğretim gören iyi derece İngilizce bilgisi olan üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri, çatışmada kullandıkları çatışma çözme stillerine ait nicel analiz sonuçları ülke, cinsiyet, alan değişkenleri açısından incelenmiştir.

4.1.1 Araştırmadan Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık Ölçeği ve Çatışma Çözme Stilleri Form'undan Elde Edilen Nicel Analiz Sonuçları

Araştırmanın birinci alt problemi "Katılımcıların ülkelerine göre çatışmada kullandıkları çatışma çözme stilleri farklı mıdır?" şeklindeydi. Bu alt problem üniversite öğrencilerinin bulundukları ülke ve kültür açısından çatışmada kullandıkları çatışma çözme stilleri arasında farklılık olup olmadığı ile ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda (tablo 3) üniversite öğrencilerinin okudukları ülke değişkenine göre kullandıkları çatışma çözme stillerine ilişkin tek yönlü varyans analiz (ANOVA) sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Ülke Değişkenine Göre Çatışma Çözme Stilleri

STRATEJİ	STİL	Türkiye	Bulgaristan	Romanya	Yunanistan	Arnavutluk	Makedonya
		$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$
BÜTÜNLEŞTİRME	3.Diğer kişilerin bakış açısını anlamaya çalışırım.	**3,85**	**3,88**	**4,03**	**3,90**	**3,88**	**4,03**
	16. Duygularım hakkında ailemle konuşurum.	3,13	3,04	**3,60**	3,37	3,29	**3,47**
	17.Bir çatışma içinde diğer insanların gereksinimlerinin daha çok farkındayımdır.	**3,41**	3,17	**3,43**	**3,63**	3,27	**3,51**
	18. Probleme daha çok odaklanırım.	3,37	**3,79**	**3,60**	**3,83**	3,40	**3,44**
	22.Kendi hissettiklerimi tanımlayabilirim.	3,66	3,39	**3,72**	**3,77**	3,06	**3,66**
	27. Kendimin ve karşımdakinin hissettiklerinin farkında olurum	**3,66**	**3,58**	**3,79**	**3,93**	**3,56**	**3,90**
	29. Çatışma yaşayan çevremdeki insanlara yardım etmek için yeni beceriler geliştiririm.	**3,55**	**3,79**	**3,87**	**4,03**	**4,08**	**4,01**
UYMA	5. İnanmasam da yanlışımı kabul ederim.	1,81	2,61	2,50	2,03	2,49	2,50
	6. Pes ederim.	1,82	2,46	2,60	2,10	2,63	2,36
	7. Özür dilerim	2,46	3,23	**3,46**	2,90	2,92	3,27
	24.Karşımdaki insanların duygularının farkında olurum.	3,23	3,07	3,29	3,27	3,17	3,27
	25. Diğer insanlara saygılı davranırım.	**3,65**	**3,50**	**4,21**	**4,13**	**4,29**	**4,21**
UZLAŞMA	8. Çatışmayı azaltmak için anlaştığım ve anlaşamadığım şeyleri bulmaya çalışırım	3,37	**3,79**	**3,60**	**3,83**	**3,40**	**3,44**
	9. Bir uzlaşmaya varmayı denerim.	3,36	**3,51**	3,29	**3,57**	**3,60**	**3,96**
	11. Kimin haklı olduğuna karar vermede başka kişilerin yardımını alırım	2,61	2,07	2,19	2,23	2,38	2,37
	21.Arkadaşlarıma sözel ifadeler kullanırım	**3,56**	2,69	3,28	**3,90**	3,29	**3,41**
	26. Çatışmada bir artış olduğunda uzlaşmaya daha açık hale gelirim.	3,16	3,34	3,26	3,03	3,38	**3,76**
	28.Çatışmada daha barışçı ve sevgi dolu çözümler denerim.	**3,67**	**3,97**	**4,25**	**3,90**	**3,75**	**4,13**
HÜKMETME	12. Diğer kişiyi tehdit ederim	1,90	1,69	1,78	1,57	2,06	2,06
	13.Fiziksel olarak kavga ederim	2,03	1,71	1,85	1,43	1,94	1,89
	14.Biz çözüm yolu buluncaya kadar sızlanır, şikâyet ederim.	2,08	2,26	2,26	2,60	2,85	2,61
	15. Pes ederim ama diğer insana da ne kadar acı çektiğimi de hissettiririm.	1,97	1,74	2,04	1,53	2,19	2,36
	19. Kendi hissettiklerimin daha çok farkındayımdır.	**3,56**	**3,41**	**3,72**	3,13	3,35	**3,93**
	20. Sözel olmayan iletişim becerileri kullanırım.	2,83	2,88	3,10	2,13	2,73	3,04
KAÇINMA	1.Kişiden kaçınırım	2,77	2,96	**3,59**	3,07	3,13	3,33
	2.Konuyu değiştiririm	2,64	2,83	**3,56**	3,20	3,17	**3,41**
	4.Çatışmayı şakaya dönüştürmeye çalışırım.	2,50	3,07	3,18	2,80	3,24	3,27
	10. Anlaşmış gibi görünürüm	2,19	2,30	2,49	2,37	3,04	2,79
	23. Çatışmada bir artış gördüğüm zaman çözümü ertelerim.	2,72	2,69	2,79	2,27	2,88	3,01

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, bir çatışma durumunda Türkiye ve Bulgaristan'dan katılan katılan katılmcıların daha çok bütünleştirme stratejisine ait stilleri kısmen uzlaşma ve nadiren ise uyma ve hükmetme stratejisine ait stilleri kullandıkları ama kaçınma stratejisine ait stilleri ise kullanmadıkları görülmektedir. Yunanistan'dan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme stratejisine ait stilleri ve kısmende uzlaşma ve uyma stratejilerine ait stilleri tercih ettikleri ve Arnavutluk'tan katılan katılımcıların ise kısmen bütünleştirme, uzlaşma ve uyma stratejirine ait stilleri tercih ettikleri ama bu her iki ülkeden katılımcıların bir çatışma durumunda hükmetme ve kaçınma stratejilerine stilleri kullanmadıkları görülmektedir. Romanya'dan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme stratejisine stillleri kullanırken, uyma, uzlaşma, hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stillleri ise kısmen tercih ettikleri görülmektedir. Makedonya'dan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme ve uzlaşma ststaejilerine ait stilleri kullanırken kısmen de uyma, hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri kullandıkları görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi "Katılımcıların ülkelerine göre çatışma ve şiddete yönelik farkındalık düzeyleri arasında bir fark var mıdır?" şeklindeydi. Bu alt problem üniversite öğrencilerinin bulundukları ülke ve kültür açısından çatışma ve şiddete yönelik farkındalık düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı ile ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda üniversite öğrencilerinin okudukları ülke değişkenine göre farkındalık düzeylerine ait tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Ülke Değişkenine Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri

ÜLKE	$\bar{X}$	F	p
Türkiye	98,21		
Bulgaristan	101,49		
Romanya	101,93	8,393	0,000
Yunanistan	100.18		
Arnavutluk	89,67		
Makedonya	98,44		

Ülkelere göre üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerini karşılaştırmada tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği kullanılmıştır. F değeri 8,393 ve p değer 0,000 bulunmuştur. Bu sonuca göre $P< 0.05$

çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Anlamlılığın hangi grup lehine olduğunu belirlemek için Tukey HSD testi kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda HSD testine ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Ülke Değişkenine Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri Tukey HSD Testi Sonucu

ÜLKE	N	α = ,05	
		1	2
ARNAVUTLUK	52	89,67	
TÜRKİYE	117		98,21
MAKEDONYA	70		98,44
YUNANİSTAN	40		100,18
BULGARİSTAN	107		101,49
ROMANYA	68		101,93
P		1,000	,468

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Arnavutluktan katılan katılımcıların 89,67, Türkiyeden katılan katılımcıların 98,21, Makedonyadan katılan katılımcıların 98,44, Yunanistandan katılan katılımcıların 100,18, Bulgaristandan katılan katılımcıların 101,49 ve Romanyadan katılan katılımcıların 101,93 ortalama elde edilmiştir. Arnavutluk'tan çalışmaya katılan katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri diğer ülkelerden katılan katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur.

Araştırmanın üçüncü alt problemi "Katılımcıların cinsiyetlerine göre çatışma stilleri farklı mıdır?" şeklindeydi. Bu alt problem Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri açısından çatışma çözme stillerinde farklılık olup olmadığı ile ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre çatışma çözme stillerine ait ilişkisiz bağımsız örneklemler t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çatışma Çözme Stilleri

STRATEJİ	STİL	Erkek	Kız
		$\bar{X}$	$\bar{X}$
BÜTÜNLEŞTİRME	3.Diğer kişilerin bakış açısını anlamaya çalışırım.	**3,80**	**3,97**
	16. Duygularım hakkında ailemle konuşurum.	2,80	**3,44**
	17.Bir çatışma içinde diğer insanların gereksinimlerinin daha çok farkındayımdır.	3,30	3,39
	18. Probleme daha çok odaklanırım.	3,25	**3,51**
	22.Kendi hissettiklerimi tanımlayabilirim.	3,34	**3,62**
	27. Kendimin ve karşımdakinin hissettiklerinin farkında olurum	**3,66**	**3,88**
	29. Çatışma yaşayan çevremdeki insanlara yardım etmek için yeni beceriler geliştiririm.	**3,45**	**3,80**
UYMA	5. İnanmasam da yanlışımı kabul ederim.	2,31	2,31
	6. Pes ederim.	2,25	2,31
	7. Özür dilerim	2,80	3,09
	24.Karşımdaki insanların duygularının farkında olurum.	3,20	3,21
	25. Diğer insanlara saygılı davranırım.	**3,69**	**3,98**
UZLAŞMA	8. Çatışmayı azaltmak için anlaştığım ve anlaşamadığım şeyleri bulmaya çalışırım	2,50	2,26
	9. Bir uzlaşmaya varmayı denerim.	3,40	**3,61**
	11. Kimin haklı olduğuna karar vermede başka kişilerin yardımını alırım	3,40	**3,57**
	21.Arkadaşlarıma sözel ifadeler kullanırım	**3,75**	**3,99**
	26. Çatışmada bir artış olduğunda uzlaşmaya daha açık hale gelirim.	3,21	3,38
	28.Çatışmada daha barışçı ve sevgi dolu çözümler denerim.	3,30	3,27
HÜKMETME	12. Diğer kişiyi tehdit ederim	2,14	1,74
	13.Fiziksel olarak kavga ederim	2,25	1,70
	14.Biz çözüm yolu buluncaya kadar sızlanır, şikâyet ederim.	2,24	2,41
	15. Pes ederim ama diğer insana da ne kadar acı çektiğimi de hissettiririm.	1,97	1,99
	19. Kendi hissettiklerimin daha çok farkındayımdır.	**3,43**	**3,60**
	20. Sözel olmayan iletişim becerileri kullanırım.	2,96	2,82
KAÇINMA	1.Kişiden kaçınırım	3,02	3,12
	2.Konuyu değiştiririm	2,77	3,16
	4.Çatışmayı şakaya dönüştürmeye çalışırım.	2,83	3,02
	10. Anlaşmış gibi görünürüm	2,58	2,42
	23. Çatışmada bir artış gördüğüm zaman çözümü ertelerim.	2,92	2,70

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre çatışma stillerinde karşılaştırmalarına bakıldığına kız katılımcıların genellikle bütünleştirme ve uzlaşma ve düşük oranda uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ve erkek katılımcıların ise çoğunlukla bütünleştirme, az olarak uyma, uzlaşma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları görülmektedir. Ayrıca, hem erkek hem de kız katılımcıların kaçınma stratejilerine stilleri kullanmadıkları görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde "Katılımcıların cinsiyetlerine göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri arasında bir fark var mıdır?" " sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt problem balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı ile ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre çatışma ve şiddete yönelik farkındalık düzeylerine ait ilişkisiz bağımsız örneklemler t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çatışma ve Şiddete Ait Farkındalık Düzeyleri

CINSIYET	$\bar{X}$	-t-	P
ERKEK	98,67		
KIZ	98,81	0,115	0,908

Çatışma ve Şiddete ilişkin Farkındalık ölçeğinde erkek katılımcıların puan ortalaması 98,67 ve kız katılımcıların ise 98,81'dır. İki grubun ortalamaları oldukça yakındır. Cinsiyet açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmanın beşinci alt problemi "Katılımcıların öğrenim gördükleri alanlara göre ve çatışma stilleri anlamlı olarak farklı mıdır?*" şeklindeydi. Bu alt problem Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri alanlar açısından çatışma çözme stillerinde farklılık olup olmadığı ile ilgilidir.*

Aşağıdaki tabloda katılımcıların öğrenim gördükleri alanlara göre çatışma çözme stillerine ait tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Çatışma Çözme Stilleri

STRATEJİ	STİL	DİL	SOSYAL	FEN- MAT	EĞİTİM
		$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$	$\bar{X}$
BÜTÜNLEŞTİRME	3.Diğer kişilerin bakış açısını anlamaya çalışırım.	**4,05**	**3,77**	**3,79**	**3,96**
	16. Duygularım hakkında ailemle konuşurum.	3,39	2,79	3,15	**3,46**
	17.Bir çatışma içinde diğer insanların gereksinimlerinin daha çok farkındayımdır.	**3,42**	3,15	3,32	**3,46**
	18. Probleme daha çok odaklanırım.	**3,56**	3,02	**3,46**	**3,49**
	22.Kendi hissettiklerimi tanımlayabilirim.	**3,58**	3,38	**3,54**	**3,58**
	27. Kendimin ve karşımdakinin hissettiklerinin farkında olurum	**3,96**	**3,79**	**3,56**	**3,90**
	29. Çatışma yaşayan çevremdeki insanlara yardım etmek için yeni beceriler geliştiririm.	**3,79**	**3,56**	**3,53**	**3,82**
UYMA	5. İnanmasam da yanlışımı kabul ederim.	2,42	2,61	2,00	2,32
	6. Pes ederim.	2,56	2,44	1,90	2,27
	7. Özür dilerim	3,17	2,89	2,44	3,36
	24.Karşımdaki insanların duygularının farkında olurum.	3,24	3,02	3,31	3,18
	25. Diğer insanlara saygılı davranırım.	**4,16**	**3,59**	**3,68**	**3,94**
UZLAŞMA	8. Çatışmayı azaltmak için anlaştığım ve anlaşamadığım şeyleri bulmaya çalışırım	2,29	2,13	2,54	2,28
	9. Bir uzlaşmaya varmayı denerim.	**3,55**	**3,51**	3,28	**3,79**
	11. Kimin haklı olduğuna karar vermede başka kişilerin yardımını alırım	**3,66**	**3,51**	3,40	**3,49**
	21.Arkadaşlarıma sözel ifadeler kullanırım	**4,09**	**4,00**	**3,54**	**4,04**
	26. Çatışmada bir artış olduğunda uzlaşmaya daha açık hale gelirim.	**3,45**	**3,48**	3,22	3,24
	28.Çatışmada daha barışçı ve sevgi dolu çözümler denerim.	3,31	2,72	**3,54**	3,28
HÜKMETME	12. Diğer kişiyi tehdit ederim	1,91	1,84	2,04	1,65
	13.Fiziksel olarak kavga ederim	1,86	1,90	2,19	1,56
	14.Biz çözüm yolu buluncaya kadar sızlanır, şikâyet ederim.	2,48	2,25	2,26	2,38
	15. Pes ederim ama diğer insana da ne kadar acı çektiğimi de hissettiririm.	2,23	1,59	2,09	1,82
	19. Kendi hissettiklerimin daha çok farkındayımdır.	**3,73**	3,33	**3,46**	**3,55**
	20. Sözel olmayan iletişim becerileri kullanırım.	2,95	3,05	2,91	2,64
KAÇINMA	1.Kişiden kaçınırım	3,30	2,80	2,87	3,18
	2.Konuyu değiştiririm	3,32	2,98	2,67	3,10
	4.Çatışmayı şakaya dönüştürmeye çalışırım.	3,12	3,08	2,69	2,99
	10. Anlaşmış gibi görünürüm	2,73	2,41	2,29	2,36
	23. Çatışmada bir artış gördüğüm zaman çözümü ertelerim.	2,90	2,71	2,88	2,54

Yukaraıdaki tablo incelendiğinde, dil ve sosyal bölümlerde öğrenim gören katılımcıların en çok bütünleştirme ve uzlaşma stratejilerine ait stilleri nadiren de uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları fakat kaçınma stratejisine ait stilleri kullanmadıkları görülmektedir. Eğitim bölümlerinde öğrenim gören katılımcıların en çok uzlaşma ve daha sonra bütünleştirme stratejilerine ait stilleri nadiren de uyma stratejilerine ait stilleri kullandıkları fakat hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri kullanmadıkları görülmektedir. Fen-matematik bölümlerinde öğrenim gören katılımcıların en çok bütünleştirme stratejilerine ait stilleri ve kısmen uzlaşma, nadiren de uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları fakat kaçınma stratejilerine ait stilleri kullanmadıkları görülmektedir.

Araştırmanın altıncı alt problemi "Katılımcıların öğrenim gördükleri alanlara göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri anlamlı olarak farklı mıdır?" şeklindeydi. Bu alt problem Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri alanlar açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinde farklılık olup olmadığı ile ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri alanlara göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerine ait tek yönlü varyans anlizi (ANOVA) sonuçları verilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri

ALAN	$\bar{X}$	F	p
DİL	97,48		
SOSYAL	101,51	4,480	0,004
FEN-MAT	96,30		
EĞİTİM	100,85		

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri okudukları alanlara göre varyans analizi ve Tukey HSD testi ile karşılaştırılmıştır. Grupların puan ortalamaları arasında hesaplanan F değeri 4,480 bulunmuş ve bu sonuç $P<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 11. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Alana Göre Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Tukey HSD Testi Sonucu

ALAN	N	α= ,05	
		1	2
Fen-Mat	113	96,30	
Dil	140	97,48	97,48
Eğitim	136		100,85
Sosyal	65		101,51
P		,899	,083

Eğitim ve sosyal alanda öğretim gören üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin fen-matematik ve dil alanında okuyan öğrencilere karşılaştırıldığında daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

V. BÖLÜM

5.1. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde Balkan ülkelerindeki üniversite öğrecilerinin bir çatışma durumunda kullandıkları çatışma stilleri ile ülke, cinsiyet ve okudukları alanlar arasındaki ilişkilere ait bulgular ve katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin fakındalıkları ve ülke, cinsiyet ve okudukları alanlar arasındaki ilişkilere ait bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin yaşadıkları ülkeler ve kullandıkları çatışma çözme stilleri incelendiğinde: Bir çatışma durumunda Türkiye ve Bulgaristan'dan katılan katılan katılmcıların daha çok bütünleştirme stratejisine ait stilleri kısmen ise uzlaşma, uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ama kaçınma strajisine ait stilleri ise kullanmadıkları görülmektedir. Bu iki ülke arasındaki benzerlik, bu iki ülkenin uzun süre birlikte tarihsel süreçte birlikte olmaları ile açıklanabilir. Yunanistan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme ve kısmende uzlaşma ve uyma stratejirlene ait stilleri tercih ettikleri ve Arnavutluk'tan katılan katılımcıların ise kısmen bütünleştirme, uzlaşma ve uyma stratejirlene ait stilleri tercih ettikleri ama bu her iki ülkeden katılımcıların bir çatışma durumunda hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri hiç kullanmadıkları görülmektedir. Romanya'dan katılan katılımcıların tamamı bütünleştirme stratejisini kullanırken, uyma, uzlaşma, hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri ise kısmen tercih ettikleri görülmektedir. Makedonya'dan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme ve uzlaşma stratejilerine ait stilleri kullanırken kısmen de uyma, hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri kullandıkları görülmektedir. Bu çalışmadaki Romanya ve Bulgaristan'dan katılımcıların bir çatışma durumunda kullandıkları stratejilere ait bulgular Sargın & Bozoğlan (2009)'ın araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Miller'e (1994) göre, çevresel özellikler yani insanın yaşamış olduğu yer, ekonomik düzey ve genel demografik yapı çatışmaları artıran yüksek risk faktörleridir. Dolayısıyla, Miller'in bu görüşü çalışmanın yürütüldüğü ülkelerin

demografik, coğrafi, ekonomik ve refah durumları dikkate alındığında elde edilen sonuçların bu ülkelerin yukarıda bahsedilen özelliklerine paralel sonuçlar elde edildiği söylenebilir. Çalışmada ülkeler arasında bulunan farklılıklar Ömür (1998)'in uluslar arası kültürel farklılıkları ile çatışma çözme stilleri ile kültürel öğeler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kültürel farklılıkların çatışma çözme stillerini önemli düzeyde etkilediği bulduğu çalışması ve Cunningham (2003) ve Oetzel ve Toomey (2003)'ün çatışmaya kültürel bakış açısı ile ilgili çalışma bulguları ile desteklenmektedir. Ayrıca bulgular genel olarak ele alındığında, tüm ülkelerden katılımcıların bütünleştirme stratejisini tercih ettikleri görülmektedir. Bu bulgu Cai ve Fink (2002)'nin bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bütünleştirme stratejisi her iki taraf için kabul edilebilir, hem kendi hem de karşı tarafın ilgi ve ihtiyaçlarına verdikleri önem yüksek olan çözümleri içermektedir. Bu ülkelerde yaşayanlar yüzyıllardır benzer olayları yaşamaları sonucu olarak bütünleştirme stillerini geliştirdikleri söylenebilir.

Katılımcıların ülke değişkenine göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri incelendiğinde: Arnavutluktan katılan katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri Türkiye, Makedonya, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanyadan katılan katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Bulgular Romanya ve Bulgaristan'dan katılan katılımcılarının diğer katılımcılara göre anlamlı düzeyde çatışma ve şiddet kavramlarına, belirtilerine ve sonuçlarına ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuçların katılımcıların katıldıkları üllkerdeki demografik, coğrafi, ekonomik ve sosyal koşullarla ilgili olduğu söylenebilir. Yapılan birçok çalışma yaşanılan ülkelerin koşulları ile insanların kullandıkları çatışma çözme stilleri arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Miller, 1994; Ömür, 1998; Cai ve Fink, 2002; Oetzel & Toomey, 2003; Cunningham, 2003). Ölçekten elde edilen çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerine ait puan ortalaması 67,5'tur. Bu araştırmada elde edilen puanlara bakıldığında bu ülkelerdeki gençlerin çatışma ve şiddet ilişkin farkındalık düzeylerine 89.67 ile 101.93 arasında değişmektedir. Bu ortalamaların ölçeğin ortalama puanından oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle katılımcılar yüksek farkındalık düzeylerine sahiptirler. Bunun nedeni farklı kültürlerin bir arada yaşaması ve kişilerin eğitim düzeylerinin yüksek olması

düşünülebilir. Arvavutluktan katılan katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Bu bölge incelendiğinde son yıllarda çatışma ve şiddetin en yoğun yaşandığı yer Arnavutluktur. Çatışma ve şiddetin yoğun yaşanması duyarlılığın azalmasına, yaşananların sıradanlaşmasına neden olabilir.

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre çatışma stilleri karşılaştırıldığında, kız katılımcıların oldukça yüksek oranda bütünleştirme ve uzlaşma ve düşük oranda uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ve erkek katılımcıların ise çoğunlukla bütünleştirme, az olarak uyma, uzlaşma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları görülmektedir. Bu Cardona (1995) ve Uçar (2007)'in kızların daha uzlaşmacı davranışlar sergilediği bulgusu ve Thomas (1971) ve Ulusal Sağlık Bilgilendirme Merkezi (NAHIC, 2007)'ın kızların erkelerden daha az saldırgan ve pasif olduğu bulgusu, Canary ve Cupach (1995) ve Yeşilyurt (1996)'un cinsiyet değikenine göre kadınların kendini açma, danışma ve uzlaşma gibi daha olumlu ve pasif çatışma çözme stilini tercih ettiğini buna karşın erkeklerin suçlama ve eleştirme gibi daha negatif stilleri tercih ettiğini ortaya koyduğu bulgusu, 1966 ve 1973 yılları arasında yaptıkları çalışmada, Maccoby ve Jacklin (1974) erkeklerin kızlara göre daha fazla oranda vurma ve aşağılama davranışında bulunduğunu ortaya koydukları bulguları bu çalışmada elde edilen erkek katılımcıların bir çatışma durumunda arabuluculuk yöntemini veya hükmetme stratejisini kullandıkları kız katılımcıların ise uzlaşma veya kısmen de boyun eğme stratejilerini kullandıkları sonuçları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca, Sevim (2005)'in katılımcıların çatışmalara yaklaşma biçimleri adlı çalışmasında üniversite öğrencilerinin cinsiyet, cinsiyet rolleri ve çatışmayı ele alma biçimleri arasındaki ilişkiye yönelik çalışmasında üniversite öğrencilerinin çatışmayı ele alma biçimlerinin cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre farklılıklar gösterdiği ve kız katılımcıların daha uzlaşmacı stiller kullandığı ve erkek katlıımcıların ise daha hükmedici stilleri kullandığını bulmuştur. Bu bulgular çalışmada elde edilen bulgular ile paralellik göstermektedir.

Bu bulguların aksine Duser (2002)'ın yüksek öğretimde okuyan öğrenciler ile çatışma çözme stillerini belirlemeye yönelik çalışmasında çatışma çözme stili ile

cinsiyet arasında hiçbir istatistiksel anlamlı ilişki olmadığına dair bulgusu ve Champion (1979) ve Revilla (1984) kullandıkları çatışma çözme stilleri açısından erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir fark bulmadığı çalışması bu çalışmada ortaya çıkan cinsiyet ve çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkiye dair bulguları Straus (2004) ve Saewyc (2009)'in hem erkek hem de kızların boyun eğmeci yaklaşım sergiledikleri ile paralellik göstermemektedir. Bunun nedeni ülkesel, kültürel ve coğrafik farklılıklar olarak düşünülmektedir.

Çalışmada katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiş, cinsiyet açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Erkeklerin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerine ait puan ortalaması 98,67 iken kızların puan ortalaması 98,81 olarak bulunmuştur. Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ve cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki bulunmaması Champion (1979), Revilla (1984), Duser (2002) ve Paglia (2003)'ün yapmış olduğu çatışma, şiddet ve cinsiyet ilişkisini araştırdığı çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bununla birlikte, sonuçlar dikkate alındığında her iki cinsiyete ait çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin bir çatışma durumunda kullandıkları çatışma çözme stilleri okudukları alanlar açısından incelendiğinde alanlara göre bazı farklılıklar görülmüştür. Balkan dil ve sosyal bölümlerde öğrenim gören katılımcıların en çok bütünleştirme ve uzlaşma stratejilerine ait stilleri nadiren de uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ve ama kaçınma stratejisine ait stilleri kullanmadıkları görülmektedir. Eğitim bölümlerinde öğrenim gören katılımcıların en çok uzlaşma ve daha sonra bütünleştirme stratejilerine ait stilleri nadiren de uyma stratejilerine ait stilleri kullandıkları ama hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri hiç kullanmadıkları görülmektedir. Fen-matematik bölümlerinde öğrenim gören katılımcıların en çok bütünleştirme stratejine ait stilleri ve kısmen uzlaşma, nadiren de uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ama kaçınma stratejilerine ait stilleri hiç kullanmadıkları görülmektedir. Bu elde edilen sonuçlara Gardner'ın çoklu zeka teorisine göre bakıldığında, dil ve sosyal zekalarına sahip olan bireyleri diğer bireylerle kolaylıkla iletişime geçip

tartışabilme yeteneğine sahip oldukları ve bunun tersine matematik zekasına sahip olan bireylerin diğer bireylerle iletişim kurma yeteneklerinin düşük olduğu görülmektedir (Gardner, 1983). Araştırma bulgularında alanlara göre elde edilen farklı sonuçlar Gardner'ın bu görüşüyle açıklanabilir.

Sargın, Tor, Bozoğlan & Köroğlu (2007)'nın öğretmen adaylarının çatışma çözüm yöntemleri ile ilgili çalışmasında öğretmen adaylarının genellikle bütünleştirici yani olumlu ve yapıcı yöntemler kullandıkları, yıkıcı ve olumsuz olan çatışma çözüm yöntemlerini çok az kullandıklarını görüldüğü bulgusu bu çalışmada elde edilen eğitim bölümlerinde okuyan katılımcıların uzlaşmacı stiller kullandığına dair bulguyu desteklemektedir.

Çalışmada katılımcıların öğrenim gördükleri alanlar açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiş, Eğitim ve sosyal alanda öğretim gören üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin fen-matematik ve dil alanında okuyan öğrencilere karşılaştırıldığında daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Bu bulgu Sargın, Tor ve Bozoğlan (2007)'in öğretmenlik alanlarında okuyan öğretmen adaylarının çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu bulgusu ile paralellik göstermektedir. Bu sonuç da yukarıda açıklandığı gibi Gardner'in görüşleri ile açıklanabilir.

VI. BÖLÜM

6.1. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.1. Sonuç

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin yaşadıkları ülkeler ve kullandıkları çatışma çözme stilleri incelenmiş, bir çatışma durumunda Türkiye ve Bulgaristan'dan katılan katılan katılmcıların daha çok bütünleştirme stratejisine ait stilleri kısmen ise uzlaşma, uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ama kaçınma strajisine ait stilleri ise hiç kullanmadıkları görülmüştür. Yunanistan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme ve kısmende uzlaşma ve uyma stratejilerine ait stilleri tercih ettikleri ve Arnavutluk'tan katılan katılımcıların ise kısmen bütünleştirme, uzlaşma ve uyma stratejirlene ait stilleri tercih ettikleri ama bu her iki ülkeden katılımcıların bir çatışma durumunda hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri hiç kullanmadıkları görülmüştür. Romanya'dan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme stratejisine ait stilleri kullanırken, uyma, uzlaşma, hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri ise kısmen tercih ettikleri görülmüştür. Makedonya'dan katılan katılımcılar çoğunlukla bütünleştirme ve uzlaşma ststaejilerine ait stilleri kullandıkları kısmen de uyma, hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri kullandıkları görülmüştür.

Katılımcıların ülke değişkenine göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiş, Arnavutluktan katılan katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri Türkiye, Makedonya, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanyadan katılan katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Romanya ve Bulgaristan'dan katılan katılımcılarının Arnavutluk, Türkiye, Yunanisyan ve Makedonya'dan katılan katılımcılara göre çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Balkan ülkeleri üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre çatışma stilleri incelenmiş, kız katılımcıların oldukça yüksek oranda bütünleştirme ve uzlaşma ve düşük oranda uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ve erkek katılımcıların ise çoğunlukla bütünleştirme, az olarak uyma, uzlaşma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ama her iki cinsiyetten katılımcıların kaçınma stratejine ait stilleri kullanmadıkları görülmüştür.

Çalışmada katılımcıların çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiş, cinsiyet açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Katılımcıların bir çatışma durumunda kullandıkları çatışma çözme stratejileri öğrenim gördükleri alanlar açısından incelenmiş, dil ve sosyal bölümlerde öğrenim gören katılımcıların en çok bütünleştirme ve uzlaşma stratejilerine ait stilleri nadiren de uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ve ama kaçınma stratejisine ait stilleri kullanmadıkları görülmüştür. Eğitim bölümlerinde öğrenim gören katılımcıların en çok uzlaşma ve daha sonra bütünleştirme stratejilerine ait stilleri nadiren de uyma stratejilerine ait stilleri kullandıkları ama hükmetme ve kaçınma stratejilerine ait stilleri kullanmadıkları görülmüştür. Fen-matematik bölümlerinde öğrenim gören katılımcıların en çok bütünleştirme stratejine ait stilleri ve kısmen uzlaşma, nadiren de uyma ve hükmetme stratejilerine ait stilleri kullandıkları ama kaçınma stratejilerine ait stilleri kullanmadıkları görülmüştür.

Çalışmada katılımcıların öğrenim gördükleri alanlar açısından çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiş, Eğitim ve sosyal alanda öğretim gören üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin fen-matematik ve dil alanında okuyan öğrencilere karşılaştırıldığında daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

6.1.2. Öneriler

a) Balkan ülkelerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeyleri ve kullandıkları çatışma çözme stratejileri dikkate alınarak bu bölgeye yönelik olumlu çatışma çözme programları geliştirebilir.

b) Özellikle fen ve matematik alanlarında eğim gören öğrenciler için onların farkındalık düzeylerini ve sosyal becerilerini artırmaya yönelik programlar uygulanabilir.

c) Arnavutluk'ta eğitim gören öğrencilere için çatışma ve şiddete ait farkındalıklarını artırmaya yönelik programlar geliştirilip uygulanabilir.

d) Bu çalışmada elde edilen bulgulara ek olarak derinlenmesine yanıtlar elde etmek için yapılacak yeni araştırmalara nitel boyutta eklenebilir.

e)Yapılacak diğer çalışmalara daha çok sayıda ülkeden daha çok katılımcının katılması sağlanabilir.

f) Bu konuda araştırma yapacak olan araştırmacılar cinsiyet, alan ve ülke değişkenin yanında belirleyici olduğu düşünülen ekonomik gelir, kardeş sayısı ve yaş gibi demografik değişkenler ekleyebilir.

g) Çatışma ve şiddete ilişkin yapıalcak diğer çalışmalarda sosyoloji gibi sosyal bölümlerle disiplenler arası bir çalışma yapılabilir.

Kaynakça

Akın, A. (2003). *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Akkirman, A. D (1998). Etkin Çatışma Yönetimi ve Müdahale Stratejileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 13, 11-1.

Akkoca, B. O. (1999). *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Çatışma Eğilimlerinin Üzerinde Etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. Konya: S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksu, F. (2004). Confidence Building, Negotiation And Economic Cooperation Efforts In Turkish-Greek Relations (1990-2004). *Turkish Review of Balkan Studies.* 31, 109.

Altıntaş, E. & Gültekin, M. (2003). *Psikolojik Danışma Kuramları.* İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ldt. Şti.

American Heritage Dictionary (1992). *American Heritage Dictionary of the English Language.* Boston: Houghton Mifflin.

Andrews, C. A. (2000). A Case Study of the Types and Prevalence of Violence at Two Middle Schools and One High School in the Camden City Public School System. Dissertation, Dissertation Abstracts International, Wilmington College, Wilmington, DE, 61, 03, http://wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/9964928. (30.10.2009).

Arı, R. (2005). *Gelişim ve Öğrenme.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Arseven, A. D. (2001). *Alan Araştırma Yöntemi: İlekler Teknikler Örnekler.* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Arslan, C. (2005). *Kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yükleme karmaşıklığı açısından incelenmesi.* Doktora Tezi. Konya: S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (1988). *Türkçe Sözlüğü.* Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 283.

Avcı, R. (2006). *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Adana: Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Avruch, K. & P.W. Black, (1991). The Culture Question and Conflict Resolution. *Peace and Change.* 16 (1), 22-45.

Avruch, K. (2004). Cross-Cultural Conflict in Conflict Resolution, (Ed. Keith William Hipel), in Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS), Under UNESCO. UK, Oxford: Eolss Publishers, htpp://www.eolss.net (20.06.2010)

Back, G. & Goode, J. A. (1994). *Genetics of Criminal and Antisocial Behavior.* Toronto: Wiley & Sons.

Bacon, D. R., Paul, S. & Murray, Y. (1995). Composite Reliability in Structural Equations Modeling. *Educational and Psychological easurement, 55* (3), 394-406.

Balachandra L. (2005a). Improvisation and Teaching Negotiaition: Expecting the Unexpected. *Negotiation Journal (ProQuest Psychology Journals),* 21,4.

Bandura, A. (1983). *Psychological Mechanism of Agression: Theoritical and Empirical Reviews":Theoritical and Methodological Issues.* New York: Academic Pres. 1, 1-40.

Baron, R. A. & Richardson, D. R. (1994). *Human Aggression (2nd Edition)*. NY: Plenum Press.

Baron, R. A. & Byrne, D. (2000). *Social Psychology (6th Edition)*. USA: Allyn & Bacon.

Baskerville, D. M. (1993). *How Do You Manage Conflict.* Black Enterprise. 23;10, 62 -66.

Belloni, R. (2007). *Europeanisation and Conflict Management in the Balkans: Lesson, Prospects, and Perils*. ECPR, Pisa, September, 2007.

Bergsgaard, M., (1997). Gender Issues in the Impelemnattion and Evaluation of a Violence-Prevention Curriculum. *Canadian Journal of Education* 22 (1), 33.

Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its Causes, Consequences and Control.* USA: McGraq-Hill Inc.

Billikopf, G. (2007). "Conflict Management Skills", http://www.cnr.berkeley.edu/site/index.php sitesinden 22 Temmuz 2009'da alınmıştır.

Bilsky, W. & Jehn K. A. (2002). *Organizational Culture and Individual Values: Evidence for a Common Structure.* In Myrtek, M. (Ed.) (2002). Die Personen im Biologischen und Sozialen Kontext. Göttingen: Hogrefe.

Bizman, A. & Yinon,Y., (2004). Intergroup Conflict Management Strategies as Related to Perceptions of Dual Identity and Separate Groups. *The Journal of Social Psychology (ProQuest Education Journals),*144, 2.

Björnehed E. (2005). Theory Development in Conflict Prevention and Conflict Management Workshop Proceedings. Uppsala, Sweden: Central Asia-Caucasus Institute and the Silk Road Studies Program Workshop.

Boutler, A., Bergen, V. C. W. Miller, M. J. & Wells, D. (1995). Conflict Resolution: An Abbreviated Review of Current Literature with Suggestions for Counselors. *Education,*116.

Brewer, M. B. & Crano, W. D. (1994). *Social Psychology.* NY: West Publishing Company.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Yönelik Söyledikleri.* (Çeviren İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu) İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Butler, B. T. (2007). *50 Psychology Classics.* London: Nicholas Brealey Publishing.

Büyüköztürk, Ş. (2006). *Veri Analiz El Kitabı.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ö., Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Caerter, N. M. P. & Wrench, J. S. (2006). Advisor-Advisee Three: Graduate Students' Perceptions of Verbal Agression, Credibility, and Conflict Styles in the Advising Relationship. *Education,* 128;4.

Cahn, D. D. (1992). *Conflict in Intimate Relationship**s.*** New York: The Guildford Press.

Cai, D. A. & Fink, E. L. (2002). Conflict Style Differences Between Individualists and Collectivists. *Communication Monographs, National Communication Association,* 69,1.

Callanan, A. ve Perri, D.(2006). Teaching Conflict Management Using A Scenario Based Approach. *Journal of Education for Business,* 131-132.

Callanan, A. Benzing, C. ve Perri, D.(2006). Choice of Conflict-Handing Strategy: A Matter of Context". *The Journal of Psychology,* 269-270.

Canary, D. J.,& Spitzberg, B. H. (1989). A Model of The Perceived Competence of Conflict Strategies. *Human Communication Research,* 15, 630-649.

Canary, D. J. &: Spitzberg, B. H. (1990). Attribution Biases and Associations Between Conflict Strategies and Competence Outcomes. *Communication Monographs,* 57, 139-151.

Canary, D. J., Cupach, W. R. & Messman, S. J. (1995). *Relationship Conflict. Conflict in Parent-Child, Freindship, and Romantic Relationships.* New York: Sage Publications.

Cardona, F. (1995). *A Comparative Study of the Styles of Handling Interpersonal Conflict Among Students, Faculty and Administrators.* Doctoral Dissertation. USA: Michigan State University.

Champion, D. (1979). *Comparison of Men and Women Managers of Prefernces for Organizational Conflict Management.* Doctoral Dissertation. USA: Florida State University.

Christaffel, K. K. (1990). *Violent Death and Injury in US. Children and Adolescent.* Amsterdam: J. Diseas Child.

Climaco J. Ve Dias L. (2006). An Approach to Support Negotiation Processes with Imprecise Information Multicriteria Additive Models. *Group Decision and Negotiation*, 15, 171-184.

Coie, J. D., Watt, N. F., West, S. G., Hawkins, J. D., Asarnow, J. R., Markman, H. J., Ramey, S. L., Shure, M. B., & Long, B. (1993). The Science of Prevention: A Conceptual Framework and Some Directions for a National Research Program. *American Psychologist,* 48, 1013-1022.

Cornille, T., Pestle, R. E. & Vanwy, R. W. (1999). Teachers' Conflict Management Styles with Peers and Students' Parents. *International Journal of Conflict Management (ProQuest Psycholgy Journals)* 10 (1), 69.

Corey, G. (1996). *Theory and Practice Counseling (5th Edition)*. USA: Brooks/Cole Publishing Company.

Corey, G. (2005). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları.* (Ed. Ayhan Sağlam). Ankara: Mentis Yayıncılık.

Cosier, R. A & Ruble, T. L. (1986). Research on Conflict-Handling Behavior: An Experimental Approach. *Academy of Management Journal.* 24, 816.

Crawford, D. K. & Bodine, R. J. (2000). *Conflict Resolution Education: Preparing Youth for the Future. A Guide to Implementing Programs in Schools, Youth-Serving Organizations, and Community and Juvenile Justice Setting.* USA: OJJDP.

Critical Care Nurse, (2007), http://sklr.sasktelwebhosting.com/2007Profdisc.pdf (21.07.2009).

Cunningham, J. (2003). A. "Cool Pose": Cultural Perspectives on Conflict Management. *Reaching Children and Youth; (ProQuest Educational Journals),* 12, 2.

Cüceloğlu, D. (2003) *İletişim Donanımları.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çetinkaya, H. (1991). *Video Oyunlarının Çocuklarda Saldırganlığa Etkisi.* Doktora Tezi. Ankara: H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DeChurch, L. A. & Marks, Michelle, A. M. (2001). Maxımizing the benefits of Task Conflicts: The Role of Conflict Manageent. *The International Journal of Conflict Management,* 12 (1), 4-22.

Den, Z. (1995). A Comparison of Conflict Management Styles of Hispanic and Anglo Administrators in Elemantary and Secondary Schools. Ed. Doctorate Dissertation. CA: University of La Verne.

DeVoe, D. (1999). Don't Let Conflict Get You off Course. *Enterprise Careers, Infoworld,* 69.

Deutsch, M. (1973). *The Resolution of Conflict***.** New Heaven: Yale University Press**.**

Deutsch, M (2000). *A Framework for Thinking about Research on Conflict Resolution Training.* In M. Deutsch and P. Coleman (Eds). The Handbook of Conflict Resolution**.** San Francisco: Jossey-Bass.

Deutsch, M. & Brickman, E. (2009). Conflict Resolution. Http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordsDetails/ (16-04-2009).

Duser, T. L. D. (2002). *Chief Student Affairs in 4-Year Public Institutions of Higher Education: An Exploratoray Investigation into Their Conflict Management Styles and Praxis.* Educational Doctorate Disseratation. USA: University of North Texas.

Dinçer, Ö, & Fidan, Y. (1996). *İşletme Yönetimi.* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.

Doğrusöz, s. (1987). *Hastanelerde Örgütsel Çatışmanın Yönetimi* Yüksek Lisans Tezi. Ankara: H. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Egawa, M. E. (2000). *Introducing school-based violence prevention programs into Japanese schools: A study of the cross-cultural viability of the United States model based on nonviolent conflict resolution.* Educational Doctorate Dissertation. NY: Columbia University Teachers College.

Eğeci, S. İ. (2005). *Conflict Distress, Conflict Attributions and Perceived Conflict Behaviors as Predictors of relationship Satisfaction.* Doktora Tezi. Ankara: O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü,.

Erkan, S., & Kaya, A., (2005). *Deneysel Olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları.* Ankara: Pegema Yayıncılık.

Evcimen T.(2007). http://www.evcimen.com/wht004.htm (22.07.2009).

Feist, J & G. J. Feist (2006). *Theories of Personality.* Boston: Mc Graw Hill.

Finley, L. L., (2003). Teachers' Perceptions of School Violence ıssues: A Case Study. *Journal of School Violence.* 2 (2), 51-66.

Fisher, R. & Ury, W. (1991). *Getting to Yes: Negotiating an Agreement Without Giving in.* USA: Random House Business Books.

Franzoi, S. K. (2003). *Social Psychology* (3rd Edition). USA: The Mc Graw-Hill Companies.

Frey, K., Hischstein, M. K. & Guzzo, B. A. (2000). Second Step: Preventing Agression by Promoting Social Competence. *Hamil Institute on Disabilities and SAGE,* 8; 102.

Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Inteleginces.* New York: Basic Books.

Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve Sonrası* (10. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Girard, K., Koch, S. J., (1996). *Conflict Resolution in The Schools. A Manual For Educators.* San Francisco: Jossey Bass Publishers, 38-75.

Gordon J, (1991). *A Diagnostic Approach to Organizational Behaviour.* Allyn and Bacon pub. 464-501

Griffith, L. C. (1975). *The Effcets of Personal Preferences for Conflict Management on Decision Quality Under Cooperative and Competitive Conditions.* Doctorate of Educational Psychology. USA: Texas A&M University.

Grant, K., O'Koon J., Davis, T., Roache, N. Armstrong, M., & Poindexter, L. (2000). *Stres and Psychology Symptoms Among Low Income African-American Youth*. USA: Cambridge University Press.

Gross, M. A., Guerrero, L. K. & Alberts, J. K., (2004). Perceptions of Conflict Strategies and Communication Competence in Task-Oriented Dyads. *Journal of Applied communication Research,* 32 (3), 249-170.

Gümüş, A. (20-21 Mayıs 2006). Şiddetin Nedenleri. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu,* Ankara.

Gümüşeli, A. İ. (1994). *İzmir İli Ortaöğretim Okulları Yöneticilerinin Çatışmayı Yönetme Biçimleri.* Doktora Tezi. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gümüşeli, A. İ. (2004). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Çatışma Yönetimi Stilleri ile Öğretmenlerin İş Doyumları Arasındaki İlişki. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 1(1).

Hall, J. (1996). *Conflict Management Survey: A Self-Assesment of Your Management of the Dynamics of Conflict.* Canoe, TX: Teleometrics International.

Hay, I., Byrne, M., & Butler, C. (2000). Evaluation of a Conflict-Resolution and Problem-Solving Programme to Enhance Adolescents' Self-Concept. British *Journal of Guidance & Counselling,* 28, 1.

Harvey, J. (2002). Stereotypesand Moral Oversight in Conflict Resolution: What Are We Teaching? *Journal of Philosophy of Education.* 36, 4.

Hemenway, D., Solnick, S. & Carter, J. (1994). Child-rearing violence. *Child Abuse & Neglect.*18 (12), 1011-1020

Hendricks, W. (1991). *How to Manage Conflicts.* National Pres Publications, Kansas: A Division of Rockhurst College Continuing Education Center, Inc., Shwanee Mission.

Hogan,R., Johnson, J. & Briggs, S. (1997). *Handbook of Personality Psychology.* California: Academic Press.

Holton, S. A. (1998). *Mending the Cracks in the Ivory Tower.* Bolton, MA: Anker.

Hoyle, R. H. (2010). *Handbook of Personality and Self-Regulation.* UK: Wiley-Balckwell.

Ingersoll, R. M. (1996). Teachers' Decision-Making Power and School Conflict. *Sociology of Education (ProQuest Psychology Journals),* 69 (2) 159.

Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (2001). Peer Mediation in an Inner –City Elementary School. *Urban Education,* 36 (2), 165-178.

Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (1996). Conflict Resolution and Peer Mediation Programs in Elementary and Secondary Schools: A Review of the Research. *Review of Educational Research,* 66 (4), 459–506.

Johnson D. W. & Johnson, R. (1997). The Impact of Conflict Resolution Training in Middle School. *Journal of Social Psychology,* 137, 11–22.

Jones, N. R. (1982). *Danışma Psikolojisi Kuramları* (Ed. F. Akkoyun). ABD: Cassel Education Limited.

Jones, T. S. (2004). *Enhancing Colloborative Tendencies: Extending the Single Identity Model for Youth Conflict Education: New Directions for Youth Development.* USA: Willey Periodicals, Inc.

Kagan, S., Knight, G. P. & Martinez-Romero, S. (1982). Culture and the Development of Conflict Resolution Style. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 13 (1), 43–58.

Kapcıoğlu, İ. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Algısı.* Yüksek Lisans Tezi. Konya: S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karahan, T. F. & Sardoğan, M. E. (2005). Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın Üniversite Öğrencilerinin Çatışma Çözme Beceri Düzeylerine Etkisi. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji,* 13 (3), 193-1917.

Karasar, N. (2000). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karip, E. (2003). *Çatışma Yönetimi.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Kasap, Birgül (2006).*Yıldız teknik Üniversitesi Lisans Öğrencilerinin Çatışma Yaklaşımları, Yaşadıkları Çatışmalar ve Çatışma Yönetim Stilleri.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Y. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kazt, D. & Kahn, R. L. (1997). *Örgütlerin Toplumsal Psikolojisi* (Çeviren Halil Can). Ankara: Doğan Basımevi.

Keltner, J.W. (1994). *Management of Struggle.* New Jersey: The Hampton Press Inc.

Kelly. J., (2006). An Overview of Conflict, Dimension of Critical Care Nursing. *Journals,* 25 (1), 22 – 28.

Kelly, P. J., Lesser, J., Dieckmann-Parelez, E. & Castilla, M. (2007). Community Based Violence Awareness. *Issues in Mental Health Nursing, Informa Healthcare,* 28, 241-253.

Kindler, H. S. (1996). Managing Conflict Constructively. *Training and Development,* 50 (7), 11-13.

Koçel, T. (1984). *İşletme Yöneticiliği.* İstanbul: Venüs Ofset Yayınevi.

Korkmaz, M. (1994). *Örgütlerde Çatışma ve Nedenleri.* Doktora Tezi. Ankara: G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koruklu, N. (1998) *Arabuluculuk Eğitimin İlköğretim Düzeyindeki Bir Grup Öğrencinin Çatışma Çözme Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi* Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kozan, M. K. & C. Ergin (1998). Preferences for Third Party help in Conflict Management in the United States and Turkey: An Experimental Stucy. *Journal of Corss-Cultural Psychology,* 29, 535-539.

Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri ile Akademik Başarıları, İletişim ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler, Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi Üzerinde Bir Araştırma.* Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Latif, A. S. (2000). *Teaching towards Cultural Awareness and Intercultural Comptence: From What through How to Why Culture is*? Canada, Vancouver

March, 2000, Annual Meeting of Teachers of English to Speakers of Other Languages.

Liotta, P. H. & Simons, A. (1998). Thicker than Water? Kin, Religion, and Conflict in the Balkans. *Parameters. US Army War College Quarterly*. 28, 11-27.

Lockwood, D. (1997). *Violence Among Middle School and High School Students: Analysis and Implications for Prevention. Research in Brief.* Washington, DC: U.S. Departments of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice.

Longaretti, L. (2006). The Impact of Perceptions on Conflict Management. *Educational Research Quarterly (ProQuest Educational Journals),* 29 (4), 3.

Löfren, H. & Malm, B. (2005). *Bridging The Fields of Drama and Conflict Management: Empowering Students to Handle Conflicts Through School Based Programmes*. Sweden: DRACON International, Malmö University.

Lulofs, R. S., Cahn, D. D. (2000). *Conflict From Theory To Action.* Boston: Allyn & Bacon, A Person Education Company.

Ma, Z. & Kao, D. (2008). A Cross-cultural Perspective on Conflict Resolution Styles. Journal of Bussiness and Technology. 3 (2).

Maccoby, E. E. & Jacklin, C. N. (1974). *The Psychology of Sex Differences.* Stanford, CA: Stanford University Press.

Macduff, I. (2006). Your Pace or Mime? Culture, Time and Negotiation. *ProQuest Psychology Journals*, 22, 1, 31.

Malm, B. And Löfgren, H. (2006). *Teacher Competence and Students' Conflict Handling Strategies.* Sweden: Malmö University, S-205.

McMahon, S. D., Washburn, J, Felix, E. D., Yakın, J. & Childrey, G. (2000). *Violence Prevention: Program Effects on Urban Preschool and Kindergarten Children. Applied & Preventive Psychology*. USA: Cambridge University Pres.

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from Case Study Research Education.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Meyer, S., (2004). Organizational Response to Conflict: Future Conflict and Work Outcomes. *Social Work Research (ProQuest Education Journals),* 28, 3.

Mial, H. (2009). Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task. Berhof Rsearch Center for Constructive Conflict Management, www.berghof-handbook.net (17-04-2009).

Mijolla, A. (2005). *International Dictionary of Psychoanalysis.* USA: Thomson Gale.

Miller, G. E. (1994). School Violence Miniseries Impressions and Implications. *School Psychology Review.* 23 (2), 257-261.

Moeller, T. G. (2001). *Youth Agression and Violence: A Psychological Approach.* USA: Lawrence Erlbaum Associates.

Moore, C. W. (1996). *The Mediation Process.* San Francisco, Califronia: Jossey-Bass Publisher, 35-52.

Morse,J. M, Barrett, M., Mayan, M., Olson, K. &: Spiers, J. (2002). Verification Strategies for Establishing Reliabilityand Validity in Qualitative Research. International Journal of Qualitative Methods 1, http://www.ualberta.ca/~ijqm/ (16-04-2009).

Myers, D. G. (2002). *Social Psychology* (7th Edition), USA: The Mc Graw-Hill Compnaies Inc.

Nan, Allen S.(2006). Coordination in Conflict Prevention, Conflict Resolution and Peacebuilding". *Interpersonal Negotiation,* 11, 1-6.

National Adolescent Health Information Center. (2007). *Fact Sheet on Violence: Adolescents & Young Adults. San Francisco, CA: Author, University of California.* San Francisco. http://nahic.ucsf.edu/downloads/Violence.pdf (30.10.2009).

Neale, M. N. & Liebert R. M. (1980). *Science and Behavior: An introduction to methods of research.* London : Prentice-Hall International, Inc.

Ohio Department of Education and the Ohio Commission on Dispute Resolution and Conflict Managemnt, (2002). *School Conflict Management Resource Guide for Grades 7-12.* Ohio: State Board of Education.

Oetzel, J. G., & Ting-Toomey, S. (2003). Face concerns in interpersonal conflict: A Cross cultural Emprical Test of The Face Negotiation Theory. *Communication research* 30 (6), 599-624.

O'loughlin, L. J. (1992). *A Study of The Impact of Conflict Management Training on Perceived Conflict Handling Style.* Doctoral dissertation. USA. The University of North Carolina at Chappe Hill in (1993) Dissertation Abstracts International*,* 52, 11.

Olson, L. N. & Braithwaite, D. O., (2004). If You Hit Me Again, I Will Hit You Back: "Conflict Management Stratetigies of Individuals Experiencing Aggression During Conflicts. *Communication Studies; (ProQuest Education Journals),* 55, 2.

Ontario Public Health Association (1997). Violence: A Public Health Issue.(Paper) *OPHA Annual General Meeting,* Ontario.

Ontario Public Health Association (1999). A Public Health Appoach to Violence Prevention (Paper). *OPHA Annual General Meeting,* Ontario.

Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi, Yetişkinlik Yaşlılık Ölüm.* Ankara: İmge Yayıncılık.

Oosterwegel, A. & Oppenheimer, L. (2002). Jumping to Awareness of Conflict Between Self-representations and its Relation to Psychological wellbeing. *International Journal of Behavioral Development.* 26, 548-555.

Otero-Lopez, J. M., Luengo-Martin, A., Miron-Redonno, L., Carillo-De-La-Pena, M. T., & Romero-Trinanes, E. (1994). An Empirical Study of the Relations Between Drug Abuse and Delinquency among Adolescents, Brit. J. Criminol. 34 (4), 459-478.

Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C. Y. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme.* İstanbul: Yeniden Yayınları.

Öğülmüş, S. (2004). *Ben Sorun Çözebilirim. Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi.* Ankara: Babil Yayıncılık.

Ömür, S. (1998). *Çatışma Yönetiminde Uluslar arası Kültürel farklılıkların Etkisi ve Bir Anket Çalışması.* Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öner, U. (2006). *Çatışma Çözme Eğitimi Ve Akran Arabuluculuğu.* Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım, 17-22.

Özgan, H. (2006). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Çatışma Yönetimi Stratejilerinin İncelenmesi.* Doktora Tezi. Gaziantep: G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgit, S. (1992). *İletisim Becerileri Konusunda Verilen Eğitimin İletisim Çatısmalarına Girme Eğilimleri Üzerindeki Etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, M. O. (1989). *Psikanaliz ve Psikoterapi.* Ankara: Evrim Kitabevi.

Paglia, A. & Adlaf, E. M. (2003). Secular Trends in Self-reported Violent Activity Among Ontario Students, 1983-2001. *Canadian Journal of Public Health (ProQuest Health and Medical Complete),* 94,3.

Pearson, A. W., Ensley, M. D. & Amason,A. C. (2002). An Assessment and Refinement of Jehn's Inragroup Conflict Scale. *The International Journal of Conflict Management.*13 (2), 110-126.

Pekkaya, B. (1994). *Arabulucu Yolu ile Çatısmalara Çözüm Bulma, Arabuluculuk Eğitiminin Okullarda Uygulanması ve Bu Eğitimin Öğrencilerin Benlik Gelişmelerine, Liderlik Becerilerine, Saldırgan Davranışlarına ve Algıladıkları Problem Miktarına Etkisi.* Doktora Tezi. İstanbul: M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Penn, R. (1993). Conflict. *Vital Speeches of the Day,*114-115.

Rahim, M. A. (1983). A Measure of Styles of Handling Interpersonal Conflict. *Academy of Management Journal,* 26 (2), 368 - 376.

Rahim, M. A. (1985). A Strategy for Managing Conflict in Complex Organizations. *Human Relations,* 38 (1), 81-89.

Rahim, M. A. (1992). *Managing Conflict in Organizations.* Connecticut: Praeger.

Rahim, M. A., Antonnioni, D. & Psenicka, C. (2001).A Structural Equations Model of Leader Power, Subordinates' Styles of Handling Conflict, and Job

Performance. *The International Journal of Conflict Management,* 12 (3), 191-211.

Revilla, V. M. (1984). *Conflict Management Styles of Men and Women Adninistartors in Higher Education.* Doctoral Dissertation. USA: University of Pitsburgh.

Robins, S. (1989). *Training in Interpersonal Skills.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Ross, M. H. (1993). *TheManagement of Conflict.* Yale University Press, New Haven, Connecticut.

Rosenberg, M. L., Powell, K. E., & Hammond, W. R. (1997). Applying science to violence prevention. *Journal of American Medical Association,* 277 (20), 1641–2.

Saewyc, E. (2009). Nearly One in Five University Students Experienced Violence in Last Six Months: UBC Study. Journal of Adolescent Health. http://www.apsc.ubc.ca/news-events/article.php?page=/2009/07/nearly-one-in-five-university-students.html (29.10.2009).

Sargın, N., Tor, H., Bozoğlan, B. & Köroğlu, M. (2008). *A Study Related To Teacher Candıdates' Conflıct Resolutıon Methods. European Unification and Educational Challenges in the Balkans: Balkan Society for Pedagogy and Education.* Thessaloniki, Greece: Kyriakidis Brothers S. A: 347-354.

Sargın, N & Köroğlu, M. (2008). *A Study Related to Teachers' Awareness Level Concerning Conflict and Violence.* Further Education in the Balkan Countries. Balkan Society for Pedagogy and Education. Turkey: Eğitim Akademi, 705-712.

Sargın, N. & Bozoğlan, B. (2010). *A study into University Students' Views on Conflict and violence: The Case of Turkey, Poland, Romania and Georgia.*

European Turks: " Education and Integration". Erciyes University Press, 1, 487-498.

Sargın, N. (2010, Baskıda). *Çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması.*

Schein, E. H. (1997). *Organizational Culture and Leadership: A Dynamic View.* San Francisco: Jossey-Bass.

Schlozman, S. C. (2002).The Shrink in the Classroom: Fighting School Violence. *Educational Leadership,* 60 (2), 89 - 91.

Schofield, D. (1975). Conflict Management in Education. Arlington, VA: National Association of Elementary School Principals.

Schrumpf, F., Crawford, D. K. & Bodine, R. J. (1991). *Peer Mediation, Conflict Resolution in Schools, Program Guide.* (Çeviren Akbalık, G. F., 2007). Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk. İstanbul: İmge Kitabevi.

Schultz K. A. (2002). Looking for Audience Costs. *Journal of Conflict Resolution,* 45 (1), 32-60.

Schwartz, A. E. (1997). How to Handle Conflict. *CPA Journal.* 66 (4), 72-73.

Sevim, S. A. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çatışmalara Yaklaşım Biçimleri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi,* 5, 223 - 233.

Shapiro, D. (2006). Teaching Students How to Use Emotions as They Negotiate. *Negotiational Journal (ProQuest Psychology Journals),* 22, 1.

Shaw, B. & Krause, N. (2002). Exposure to Physical Violence During Childhood, Aging, and Health. *Journal of Aging and Health,* 14 (4), 467-494.

Simon, J. (2007). Preventing Balkan Conflict- The Role of Euro-Atlantic Institutions. Crossroads – Macedonian Foreign Policy Journal, 03, 128-143.

Smith, T. (2005). Methapors for Navigating Negotiations. *Negotiation Journal (ProQuest Psychology Journals),* 21,3.

Spolleen, C. (1994). Youth and Violence: Violence Has a Home Address. *Psychology Today*. 21 (2l), 19.

Stake, R. E. (1995). *The art of Case Study Research.* USA, CA: Sage Publication.

Stevahn, L., Maunger, L. & Kealey, K. (2005). Conflict Resolution in a French Immersion Elementary School. *The Journal of Education Research (ProQuest Psychology Journals),* 99, 1.

Straus, M. A. (2004). Prevalence of Violence Against Dating Partners by Male and Female University Students Worldwide. *Violence Against Women.* 10 (7) 790 - 811.

Subaşı, N. ve Akın, A. (2005). Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Sonuçları,: http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/ilgiliyayinlar/pdf/kadina_yon_siddet.df (20.04.2009).

Swingle, P. (1970). *The Structure of Conflict.* New York: Academic Press, 26.

Şimşek, Ö. F. (1999). *Bir Grup Rehberliği Programının Öğretmenlerin Disiplin Anlayışına Etkisi.* Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Entitüsü.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1988*). Aile İçi Şiddet ve Toplumsal Alanda Şiddet.* Ankara: Başbakanlık Basımevi

Thomas, K. (1971). Conflict-Handling Modes in Interdepartmental Relations. Doctoral Dissertation. USA: Purdue University, 1266B.

Tjosvold, D. (1991a). *The Conflict-Positive Organization.* Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, Reading.

Tjosvold, D. & Sun, H. F. (2002). Understanding Conflict Avoidance: Relationship, Motivations, Actions, and Consequences. *The International Journal of Conflict Management,* 13 (2), 142 - 164.

Todd, S. (2006). Unveiling Cross-Cultural Conflic: Gendere Cultural Practice in Policultural Society. *Stockholm Philosophy of Education.*

Tok, Y. (2001). *Cinsiyet Rolleri ile İlgili Farklı Kalıp Yargılara Sahip Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri.* Yüksek Lisans Tezi. Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tor, H. & Sargın, N. (2007). İlköğretim Okullarının İkinci Kademesinde Okuyan Öğrencilerin Şiddete Karşı Karşıya Kalma Durumları ve Şiddete İlişkin Görüşleri. *Selçuk Universitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23.

Türnüklü, A. (2006). *Sınıf ve Okul Disiplinine Çağdaş Bir Yaklaşım Onarıcı Disiplin: Okullarda Yaşanan Kişiler Arası Çatışmaları yapıcı ve Barışçıl Olarak Yönetmek İçin Çağdaş Bir Yaklaşım.* Ankara: Ekinoks.

Uçar, M. S. (2007). *İstanbul Ümraniye İlçesi Kazım Karabekir Mahallesinde Yaşayan Kadınların Şiddet Tanımları ve Şiddete Yaklaşımlarının Belirlenmesi.* Yüksek Lisan Tezi. İstanbul: M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vasilopoulos, Gene, *(*2003). Culture and Conflict Management: Domestic violence in Asian communities M.A., Royal Roads University , Canada.

Vrbensky, R. (2008). *Can Development Prevent Conflict.* Working Paper, center for

the Study of Global Governance. www.Ise.ac.uk/depts/global (21.06.2010).

Walker, P. (1999). Concepts of the Self: Implıcations for Cross-cultural Conflict Resolution. *ADR Bulletin:* The Berkley Elektronic Press.

Welt, E. S., (2000). *Conflict Management Styles of Middel School Principals Compared to Comprhensive High School Principals.* Dissertation of Doctorate. California: University of La Verne.

Wentzel, K. R. & Wigfield, A. (1998). Academic and Social Motivational Influences on Students' Academic Performances. *Educational Psychology Review,* 10, 155-175.

WHO (1996). Violence a Global Public Health Problem http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf (15.07.2009).

Williams, S. L. & Mickelson, K. D. (2004). The Nexus of Domestic Violence and Poverty. *Violence Against Women,* 10 (3), 283 - 293.

Wilson, J. ve Longaretti, L.(2006). The Impact of Perception On Conflict Management, *Educational Research Quarterly,* 29.

Yell, M. L. & Rozaski, M. E. (2000). Searching for Safe School: Legal Issues in the Prevention of School Violence. *Journal of Emotional Behavioral Disorders,* 8 (3), 187-196.

Yeşilyurt, Ö. (1996). *Gençlerin Çatışma Eğilimleri ile Ana Babaların Onlarda Algıladıkları Çatışma Eğilimlerinin Karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi. Ankara:A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A. (200 5). *Empati ve Çatışmalar.* Ankara: Yargı Yayınevi.

Yıldırım, M. (2007). *Şiddete Başvuran ve Başvurmayan Ergenlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Akran Baskısı Düzeyleri Açısından İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Adana: Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R. K. (1993). *Application od Case Study Research. Applied Social Research Methods Series.* USA: Sage Publications.

Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods* (3. ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publication.

Youthand Violence (1994). Violence Has a Home Address. *Psychology Today, ABI/INFORM Global,* 19.

Yurtal, F., & Cenkseven, F. (28-30 Mart 2006). İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi. (Bildiri) *1. Şiddet ve Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınacak Tedbirler Sempozyumu,* İstanbul.

www.dictionary.com (04.05.2010).

EKLER

EK A: ÇATIŞMA VE ŞİDDETE İLİŞKİN FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

Bir çatışma durumunda,	**Hiç Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Kısmen Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**Tamamen Katılıyorum**
1.Yaşanan çatışma ve şiddet olayları hakkında açık bir fikrim vardır.					
2.Çatışmanın doğal ve normal olduğunu anlarım.					
3.Çatışmanın kişiler arasından küresele, fiziksel saldırganlık ve istismardan yanlış anlamaya kadar birçok sebepten olduğunu bilirim.					
4.Davranış ve deneyimleri etkileyen sosyo-kültürel-ekonomik etkilerin farkındayım.					
5. Çatışmayı arttıran ve azaltan etkenlerin farkındayım.					
6. Çatışmada kavga etmekten ve kaçmaktan başka çözümler olduğunu bilirim.					
7.Çatışmanın kökeninde olan psikolojik ihtiyaçların farkındayım.					
8. Bu ihtiyaçları karşılamak için sağlıklı ve uygun yolları tanımlayabilirim.					
9. Kendi kişisel çatışma stil ve davranışlarımın farkındayımdır.					
10. Çatışmanın artmasını önleyen pozitif tutumları takdir ederim.					
11.Kişiler arası çatışmalarda kazan-kazan çözümlerini etkileyen beceriler geliştirebilirim.					
12. Çevremde güvenli olan kişileri tanımlayabilirim.					
13. Şiddetin sebeplerini ve sonuçları hakkında bilgi sahibiyim.					
14. Şiddete ilişkin karmaşık mesajları fark edebilirim.					
15. Televizyondaki şiddetin etkilerinin farkındayım.					
16.Aile içi şiddet probleminin boyutlarını ayırt edebilirim.					
17.Çatışma yönetimi becerilerini edinmek için hazırım.					
18. Çatışmaya gösterilen duygusal tepkilerdeki bireysel farklılıkları tanır ve saygı duyarım.					
19.Çatışmada kendi duygularımı kabul ederim.					
20.Çatışmada diğerlerinin duygularını kabul ederim.					
21.Başkalarının duygularına karşı empatiğimdir.					
22.Sağlıklı ve sağlıksız maskelenen duyguları tanımlayabilirim.					
23.Şiddet ve çatışmada korkuyu anlayabilirim.					
24. Çatışmaya yönelik kendi fiziksel tepkilerimi bilirim.					
25. Çatışmaya gösterilen farklı fiziksel tepkileri bilirim.					
26.Çatışmaya yönelik uygun olan ve olmayan duygusal tepkilerin farkındayım.					
27. Karşımdakileri rahatsız eden durumları ve nasıl yanıt verdiklerini tanımlayabilirim.					

EK B: ÇATIŞMA ÇÖZME STİLLERİ FORMU

Çatışma yaşandığında,	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Kişiden kaçınırım					
2.Konuyu değiştiririm					
3.Diğer kişilerin bakış açısını anlamaya çalışırım.					
4.Çatışmayı şakaya dönüştürmeye çalışırım.					
5. İnanmasam da yanlışımı kabul ederim.					
6. Pes ederim.					
7. Özür dilerim					
8. Çatışmayı azaltmak için anlaştığım ve anlaşamadığım şeyleri bulmaya çalışırım					
9. Bir uzlaşmaya varmayı denerim.					
10. Anlaşmış gibi görünürüm					
11. Kimin haklı olduğuna karar vermede başka kişilerin yardımını alırım					
12. Diğer kişiyi tehdit ederim					
13.Fiziksel olarak kavga ederim					
14.Biz çözüm yolu buluncaya kadar sızlanır, şikâyet ederim.					
15. Pes ederim ama diğer insana da ne kadar acı çektiğimi de hissettiririm.					
16. Duygularım hakkında ailemle konuşurum.					
17.Bir çatışma içinde diğer insanların gereksinimlerinin daha çok farkındayımdır.					
18. Probleme daha çok odaklanırım.					
19. Kendi hissettiklerimin daha çok farkındayımdır.					
20. Sözel olmayan iletişim becerileri kullanırım.					
21.Arkadaşlarıma sözel ifadeler kullanırım					
22.Kendi hissettiklerimi tanımlayabilirim.					
23. Çatışmada bir artış gördüğüm zaman çözümü ertelerim.					
24.Karşımdaki insanların duygularının farkında olurum.					
25. Diğer insanlara saygılı davranırım.					
26. Çatışmada bir artış olduğunda uzlaşmaya daha açık hale gelirim.					
27. Kendimin ve karşımdakinin hissettiklerinin farkında olurum					
28.Çatışmada daha barışçı ve sevgi dolu çözümler denerim.					
29. Çatışma yaşayan çevremdeki insanlara yardım etmek için yeni beceriler geliştiririm.					

EK C: AWARENESS SCALE CONCERNING CONFLICT AND VIOLENCE

	Completely Disagree	Disagree	Somewhat Agree	Agree	Completely Agree
1. I have a clear idea about the conflicts and violence.					
2. I understand that conflict is natural and normal.					
3. I am aware that conflict ranges from intra personal to global and from misunderstanding to physical aggression and abuse.					
4. I am aware of the social/cultural influences that affect behaviors and experiences.					
5. I recognize the factors that escalate and deescalate the conflict.					
6. I recognize that there are other responses other than fight and flight.					
7. I understand psychological needs at the root of the conflicts.					
8. I can identify healthy and appropriate ways to satisfy those needs.					
9. I am aware of my conflict styles and behaviors.					
10. I appreciate positive attitudes that prevent conflict escalation.					
11. I can develop skills that can affect win-win solution to interpersonal conflicts.					
12. I can recognize safe people around me.					
13. I know the reasons and results of violence.					
14. I can recognize mixed messages related to violence.					
15. I am aware of the effects of violence on TV.					
16. I realize the dimensions of the problem of the domestic violence.					
17. I am ready to consider acquiring conflict management skills.					
18. I recognize and respect individual differences in emotional responses to conflict.					
19. I accept my feelings in conflicts.					
20. I accept others' feelings in conflicts.					
21. I am empathetic to feelings of others.					
22. I can identify healthy and unhealthy "masking" of feelings.					
23. I can understand the role of fear related to conflict and violence.					
24. I know my physical reactions to a conflict.					
25. I know different physical responses to conflict.					
26. I recognize appropriate and inappropriate emotional responses to conflict.					
27. I can identify the things that "bug" other party and their responds.					

EK D: FORM OF CONFLICT STYLES

IN A CONFLICT	Completely Disagree	Disagree	Somewhat Agree	Agree	Completely Agree
1. Avoid the person.					
2. Change the subject.					
3. Try to understand the other person's point of view.					
4. Try to turn the conflict into a joke.					
5. Admit that you are wrong even if you do not believe you are.					
6. Give in.					
7. Apologize.					
8. Try to find out specifically what you agree on and disagree on to narrow down the conflict					
9. Try to reach a compromise.					
10. Pretend to agree.					
11. Get another person to decide who is right.					
12. Threaten the other person.					
13. Fight it out physically.					
14.Whine or complain until you get your way					
15. Play the martyr –give in, but let the other person know how much you are suffering.					
16. Talk to my parents and friends about my feelings.					
17. Recognize other people's needs mostly.					
18. Focus on problem more.					
19. Recognize my feelings more.					
20. Use nonverbal communication skills.					
21. Use verbal statements to my friends.					
22. Express my feelings.					
23. Delay the resolution when the conflict increases.					
24. Recognize the other parties' feelings mostly.					
25. Show respects others.					
26. Tend to compromise when the conflict is higher.					
27. Recognize my feelings and others.					
28. Try in more peaceful and warm solutions.					
29. Develop new skills to find solutions to help people around.					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	BAHADIR BOZOĞLAN		İmza:	
Doğum Yeri:	İSTANBUL			
Doğum Tarihi:	09-06-1977			
Medeni Durumu:	BEKAR			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	KOZYATAĞI	İLKOKUL	İSTANBUL	1983-88
Ortaöğretim	ŞENESENEVLER	ORTAOKULU	İSTANBUL	1988-91
Lise	FETHİYE ANA. TURİZM OTELCİLİK VE MSLK L.	LİSE	MUĞLA	1991-95
Lisans	SELÇUK ÜNİ.	İNGİLİZCE ÖĞR.	KONYA	1996-00
Yüksek Lis.	SELÇUK ÜNİ.	İNGİLİZCE ÖĞR.	KONYA	2001-04
Becerileri:	İNGİLİZCE-ALMANCA, SPSS, OFİS PROGRAMLARI			
İlgi Alanları:	GEZİ, OGANİZASYON, GAZETE YAZILARI YAZMA, NEY, KONFERANS, AB PROJELERİ			
İş Deneyimi:	2000–2009 SELÇUK ÜNİVERSİTESİ YABANCI DİLLER YÜKSEK OKULU			
Aldığı Ödüller:	ÇOK SAYIDA KONFERANS SUNUM, YAYIN VE AB PROJELERİ KATILIM VE ÇALIŞMA SERTİFİKALARI			
Hakkımda bilgi alabileceğiniz şahıslar:	Yrd. Doç. Dr. Nurten SARGIN Doç. Dr. Ali Murat SÜNBÜL Prof. Dr. Ömer ÜRE			
Tel:	05353905647			
E-Posta	bahadirbozoglan@yahoo.com			
Adres	YABANCI DİLLER YÜKSEK OKULU, SELÇUK ÜNİ. KAMPÜSÜ , KONYA			